KVĚTY.
XIV.

NÁSTIN DĚJIN
SVOBODNÝCH CÍRKVÍ KŘESŤANSKÝCH
ZVLÁŠTĚ PAK
SVOBODNÉ REFORMOVANÉ CÍRKVE ČESKÉ.

V PRAZE.
NÁKLADEM KŘESŤ. SPOLKU MLADÍKŮ V ČECHÁCH.
TISKEM A. MALÍŘE NA KRÁL. VINOHRADECH.
1905.

Cena 80 hal.

NÁSTIN DĚJIN

SVOBODNÝCH
CÍRKVÍ KŘESŤANSKÝCH

ZVLÁŠTĚ PAK

SVOBODNÉ
REFORMOVANÉ CÍRKVE ČESKÉ.

KVĚTY XIV.

V PRAZE.
NÁKLADEM KŘESŤ. SPOLKU MLADÍKŮ V ČECHÁCH.
TISKEM A. MALÍŘE NA KRÁL. VINOHRADECH.
1905.

Knížka tato má především sloužit k poučení o začátcích církve členům našim. Cítila se potřeba už dávno míti něco takového, poněvadž pamětníků čím dále tím více ubývalo. I podvolil jsem se sepsati tento nástin dějin buď z vlastní paměti buď z paměti jiných vyptav se na vše, čeho sám jsem svědkem nebyl. Zdálo se mi, že nemám s prací svou odkládat, poněvadž ještě někteří pamětníci začátků jak u nás tak jmenovitě v církvi reformované jsou na živu, a tak potvrditi mohou dějin anebo ještě jich doplniti aneb, třeba-li, i opraviti některé po drobnosti. Některé ovšem stránky vypadly obranně proti obžalobám a výtkám se strany jiných. Neměl jsem a nemám v úmyslu někomu ublížiti. Vypsal jsem vše tak, jak jsem nejlépe věděl.

Dvacet let pak od dob krise až po dnes jsem kvapně přešel. Nelze psát dějiny podrobné z tak blízka. Ostatně by to přesahovalo rozměr knížky, která během psaní nad původní úmysl vzrostla. Knížka byla už před rokem napsána, a v komitétu, který připravoval návrh na nynější naše církevní zřízení,

předčítána a to se souhlasem. Během roku znovu přehlédl jsem rukopis a připojil jsem četné poznámky, pod čarou, upraviv též poněkud a rozšířiv poslední dvě kapitoly. Druhé vydání může být bohatší a úplnější.

Jsem přesvědčen, že původ práce naší je od Boha. On také milostivě bděl nad námi až dosavad. Buďme mu vděčni. Nedospěli jsme tam, kde jsme toužili být. Prosme za novou sílu, za zmocnění s hůry a za obecné rozvlažení od tváři Páně u nás i v církvích ostatních.

V Praze, 7. března 1905.

Alois Adlof.

I.

Spasení, které Pán Ježíš svou smrtí nám vydobyl, musí každý osobně si věrou přivlastniti. Každý osobně je k němu pozván, a každý osobně se musí pro něho rozhodnouti, jakmile přijde na rozcestí života. A proto i děti od rodičů zasvěcené Bohu a vychované na cestách Božích, když k rozumu přijdou, aby volily mezi dobrým a zlým, rozhodnouti se musejí, chtějí-li zůstati zasvěceny Bohu, čili sejíti s cesty, na niž věrou rodičů a církve byly uvedeny. Každý osobně musí si být jist povoláním svým a vyvolením, každý osobně musí být si vědom, je-li ovcí dosud ztracenou neboli nalezenou, zasvětil-li se Bohu čili nezasvětil, řekl-li zasvěcení rodičovskému své osobní Amen, anebo chce-li životem jít neohlížeje se na víru rodičů a církve. Tento osobní moment je v Písmě svatém vyznačený. »Zůstaňte ve mně a já v vás. Jakož ratolest nemůže nésti ovoce sama od sebe, nezůstala li by při kmenu, takž ani vy, leč zůstanete ve mně. Já jsem vinný kmen a vy ratolesti. Kdo zůstává ve mně, a já v něm, ten nese ovoce mnohé; nebo beze mne nic nemůžete učiniti.« (Jan 15.) Každý osobně povolán, každý

osobně přijat bezprostředně. Nesprostředkuje toto přijetí žádný člověk a nesprostředkuje ho ani církev. Tu je Syn Boží sám: který dí: »Poďte ke mně všichni; žízní-li kdo, poď ke mně; kdož by se napil vody té, kterou já dám jemu, nežíznil by na věky; kdož Slovo mé slyší a věří tomu, kterýž mne poslal, má život věčný; kdož věří ve mne, má život věčný.« Ježíš je prostředníkem mezi námi a Bohem jediným.

Modlitba apoštolova byla: »Aby vám dal podle bohatství slávy své mocí posilněnu býti skrze Ducha svého na vnitřním člověku, aby Kristus skrze víru přebýval v srdcích vašich« (Ef. 3, 16. 17.), »kteréhož my zvěstujeme, napomínajíce všelikého člověka a učíce všelikého člověka ve vší moudrosti, abychom postavili každého člověka dokonalého v Kristu Ježíši« (Kol. 1, 28.).

Tu vidíme, že Bohu jedná se o jednotlivce, a aby svět získán byl svými jednotlivci, svými rodinami a svými národy (Mat. 28, 19. 20.). Každá duše je osobně pozvána a každá je povolána k osobní samostatnosti v Kristu.

Ale jako každý osobně má spojit se s Pánem přijav jeho spasení, tak ti, kteří na stejném místě bydlí, mají spojovati se k veřejnému uctívání Boha, k rozjímání jeho slova, k modlitbám a k poradám i k práci jakéhokoli

druhu k tomu účelu, aby království Kristovo duchovní ještě i jiným duším zvěstováno bylo a zjevena byla světu milost, jíž Bůh lidu svému udělil. Kdekoli věřící v Pána se sešli takto, tvořili shromáždění vyvolených, svobodných občanů království Božího (ἐκκλησία). Ovšem všichni vyvolení věřící, tvoří »veřejné shromáždění a církev prvorozených, kteříž zapsáni jsou v nebesích«, které Bůh zná, a kteří zjeveni budou ve dni Pána Ježíše Krista jako jednota dítek Božích ze všech národů a jazyků a v tomto smyslu tvoří jednu církev, onu »církev svatou obecnou«, onu círvev, kteráž jest sloup a utvrzení pravdy«, ale tato jedna (neviditelná) církev jeví se viditelně v zevně na sobě nezávislých, samostatných, vnitřně však Duchem svatým spojených církvích, z nichž každá za svou jedinou hlavu má Pána Ježíše a řídí si záležitosti své sama podle slova Božího, nepodléhajíc žádné jiné autoritě ani duchovní, ani světské. Takové církve závislé na Pánu a jeho slovu, nezávislé však naproti jiným církvím a naproti duchovním korporacím (jako presbyterium) nebo lidem (biskupům v nynějším slova smyslu) nebo synodám a konventům, nebo státním úřadům vidíme v dobách apoštolských. Církve od nich založené byly církve svobodné, svobodné uvnitř, svobodné naproti světu a svobodné naproti

sobě. Žádná lidská autorita jim nevládla. Scházely se k modlitbám a společným pobožnostem a rozjímání Slova Božího, a k posluhování »svátostmi« a ke konání kázně. Sestávaly z lidí věřících, kteří se svými rodinami spojovali se k vzývání Boha, osobně se zasvětivše Kristu Každá jednotlivá církev byla v sobě uzavřeným, dokonalým celkem, který si volil své dozorce, správce a pod. podle darů, které jim Duch sv. udělil, dal si svůj bohoslužebný řád a spořádal si své vlastní záležitosti podle svého nejlepšího vědomí, vždy patře k své hlavě, Ježíši Kristu o vedení. Tak vidíme spořádanou církev Jeruzalémskou. Nevidíme tu onu výlučnost správy. Církev je demokratická co se poměru členů týče, monarchická, co se poměru k Bohu týče. Nerozhoduje jeden, ale rozhodují všickni. Má-li jaké prvenství Petr, týče se daru, ale nikoli úřadu. Už při volbě Matěje je to patrné. Petr činí upozornění, že by měl být tu někdo na místo Jidáše povolán, a ne on, nýbrž množství učedlníků postavuje dva, z nichž na jednoho po modlitbě los padl, a tak Matěj »ze společného snešení« připojen je k jedenácti apoštolům (1, 26). A tuto zásadu společného usnešení vidíme prováděnou všude v církvích apoštolských. Není papeže a není korporace, která by za církev

bez církve se usnášela, neboť Duch sv. byl dán všem, a naplněni jsou všichni Duchem svatým. Všecko množství věřících scházelo se a řídilo své vlastní záležitosti, a tak také když potřebí bylo přihlédnout k almužnictví v církvi, církev na návrh apoštolů vyvolila ze sebe sedm mužů. »Ty postavili před oblíčejem apoštolů, kteříž pomodlivše se, vzkládali na ně ruce.« (6, 7.) V církvi apoštolské měl právo kázat každý, koho Duch svatý k tomu ponoukal. Nebylo to právo omezeno jen na apoštoly. A proto když přišlo veliké protivenství na církev v Jeruzalémě, čteme, že se všichni rozprchli po krajinách judských i samařských kromě apoštolů. »Ti pak, kteříž se byli rozprchli, chodili kážíce Slovo Boží.« (8, 4.) Ba přišli až do Fenicie a Cypru a Antiochie »mluvíce slovo«. A výsledek byl ten, že bylo založeno mnoho církví, o nichž čteme: »A tak sborové (t. církve ἐκκλησίαι) po všem Judstvu a Galilei i Samaří měli pokoj, vzdělávajíce se a chodíce v bázni Páně a rozhojňovali se potěšením Ducha sv.« (9, 31.) A tak již nebyla církev Jeruzalémská jediná I jinde byly církve (13, 1; 15, 4; 18, 22; 20, 17; 15, 41; 16, 5). Každá církev koná, co může, aby se dostalo evanjelium světu. Tak církev antiochenská vyslala Barnabáše a Saule, a když se se své misijní cesty vrátili, shromáždili církev, aby jí přímo zprávu

podali. A tak veskrz ve Skutcích apoštolských vidíme, že apoštolé zakládali církve svobodné, nezávislé. V těchto pak církvích vyvíjel se duchovní život podle darů Ducha. Darové Ducha byli hledáni a ceněni a uznáváni. A aby ve všech shromážděních byl pořádek, apoštolé všude zřizovali starší. Bylo jich v každé církvi několik, jejich práce bylo pást (pastýři) a dohlížet na sbor (biskupové). »Buďte sebe pilni i svého stáda, v němž Duch svatý ustanovil vás biskupy, abyste pásli církev Boží, kteréž sobě dobyl svou vlastní krví« (20, 28.). I církevní schůze v Jeruzalémě (Sk. 15.) svolaná o otázku obřízky nesmí býti pokládána za nějaký koncil ve smyslu pozdějších koncilů a synod. Je tu hledána rada od církve Antiochenské u církve Jeruzalémské, kde dosud někteří apoštolé učili. Otázka závaznosti zákona byla v Antiochii už dávno rozřešena. Pavel a Barnabáš také založili už celou řadu církví z pohanů. Ale v Jeruzalémě byla silná strana, která lpěla na zákoně a žádala tudíž na všech, aby šli ku křesťanství skrze židovství. A z těch někteří přišli do Antiochie a vidouce tu volnost neschválili jí, a zkormoutili mnohé. Církev Antiochenská usnesla se požádat církev Jeruzalémskou o to, aby soudili, zdali ti jeruzalémští správně činí kormoutíce je zákonem a obřízkou. A tak vyslali posly, Pavla

a Barnabáše a jiné, k apoštolům a starším o tu otázku. A ti se s ní zabývali spolu s církví (ne sami), a spolu s ní učinili usnešení (15, 22. 23. 25. 28.), které zabránilo rozkolu a umlčelo ony úzkoprsé věřící z farizeů A tak zároveň tu dán příklad součinnosti církví. Církve hledají rady a pomoci navzájem. Církev jeruzalémská přijímala příspěvky od církví mezi pohany, ale nikde nevidíme, že by církev jedna zasahovala do pravomoci druhé V každé církvi nejvyšším zákonem je láska Není žádného násilí. »Oddělujte se od každého bratra, který by se choval neřádně.« To je nejvyšší trest. Jinak napomínejte se ve spolek v lásce, jmenovitě duchovní, t. ti, kteří máte zvláštní dary ducha, napravujte v duchu tichosti Epištoly nám popotvrzují nezávislost církví. Apoštolská církev zná mnoho darů, ale úřad v církvi je jen dvojí: 1. je úřad jeden a týž, kterýž se vyjadřuje slovy: pastýř (v Zjevení: anděl) učitel, starší a biskup; 2. úřad diakonů, jáhnů, služebníků, pomocníků. Onino mají vésti církev, ji spravovati (1. Tim. 5, 17; Sk. 20, 28) a vyučovati, vzdělávati (Tit. 1, 9; 1. Tim. 3, 5), tito napomáhati starším a jmenovitě jako v Jeruzalémě pečovati o chudé.

Církev je povahy duchovní. Ona se nesjednocuje k žádným tělesným cílům a proto ona nemůže jako církev býti zařazována

v organisaci světa a státu. Proto je nemyslitelno, aby církev jakkoli byla spravována státem, anebo ovládána jeho vlivem, závisla na něm, na jeho uznání a potvrzení. Ona tu je ku požehnání duchovnímu. Církve místní se pak ovšem ne jen mohou ale i mají sjednocovati, jsouce jedno v Pánu, také k práci, sobě raditi, pomáhati, potěšovati se a upozorňovati se na závady života se vyskytující.

Tak to bylo v církvích v dobách apoštolských. Byly tu místní církve, které závodily, aby naplnily ideál té církve bez poskvrny a vrásky. Ty místní církve neboli sbory měly mnohé boje o tuto čistotu jak učení tak života, který se jevil v různých církvích různě (viz sedm církví v Zjevení), podle toho, jak kde chodili věrně Pánu. Také už bylo mnoho věřících, kteří nebyli dost samostatni v Kristu, a tím váha starších zrostla a mezi mimi se cítila potřeba, aby jeden z nich byl pověřen dozorem nad církví a předsednictvím u stolu Páně. Ten jeden byl zván biskupem na rozdíl od ostatních, a tak brzo na místě dvou církevních úřadů zřízeny byly tři: biskupa, starších, a jáhnů, neboli diakonů. Toto rozčlenění spadá do posledních dob ještě apoštolských na rozhraní prvního a druhého století. Tak bylo pak v každém sboru. Tuto dalekosáhlou proměnu zavedl Clemens svým listem k cír-

kvi Korintské.[1] V druhém století byl už všude jediný biskup v každé církvi, který čím dále tím větší si osoboval právo ve smyslu kněžském. Církev přestala býti svobodnou uvnitř. Později osobovali si někteří biskupové právo zasahovat do církví jiných (jako Klemens (v letech 93—97.) a některé církve nabývaly váhy takové, že okolní církve uznaly jejich právomoc, a tak se tvořila biskupství metropolí a později patriarcháty, až z nich Řím a Cařihrad nabyly místa nejpřednějšího. Pomalu tak církve přestaly být svobodny naproti sobě a dostaly se tak do závislosti na lidech vynikajících svým postavením. Koncily sloužily většinou jen k utvrzení této závislosti. Vítězstvím pak Konstantinovým církve i biskupové stali se články organisace státní. Stát přemohl církev, kterou assimiloval vnitřně sobě, co ona jemu propůjčila křesťanský nátěr. Koncil nicejský r. 324., na němž předsedal Konstantín císař, ještě

[1] V církvi Korintské nastal rozkol. Starší byli sesazeni. Těchto sesazených zastal se Klemens upíraje církvi právo sesazovat starší a dokazujc nesesaditelnost jejich a zároveň uče, že jen od zvoleného biskupa může býti spravována a řízena slavnost eucharistie (Večeře Páně). Dovolává se citátů St. Z. Tímto učením o jediném biskupu nesesaditelném staré zřízení církevní bylo pohřbeno a položeny základy k církvi katolické. Ignatiovy epištoly ze začátku století 2. už mají jen ten jeden obsah: »Ctěte biskupa jako Krista a starší jako apoštoly.«

ani za člena církve přijatý, plný ještě pohanských názorů a srdce barbarského, spečetil ztrátu svobody církví i na venek. Tak pomálu stala se církev něčím zcela jiným, než byla v dobách apoštolských. Už nesestávala z lidí, kteří osobně uvěřili v Krista, svobodných a samostatných v něm, už nebyla ta jednota církví vnitřní, nýbrž mechanická a násilná, nebyly to církve svobodné samostatné navzájem, rovnocenné a sobě rovné, nýbrž byla to organisace, která už zřejmě směřovala k osobě jednoho člověka, který se také brzo v dějinách vyskytl — jako biskup biskupů, pán, jemuž lesk a slávu propůjčil stát, aby pak během století sám stal se jeho doménou, již by v léno propůjčoval, komu by chtěl. [2]

V středověku už jen vidíme, jak ten jeden člověk, papež, domáhá se nadvlády nade vším křesťanstvem a maje k disposici své dva meče, jeden duchovní a druhý světský, kteréhožto za něho, pro něj, a na jeho rozkaz užívá

[2] Nestalo se to ovšem bez odporu a protestu. Ale světské rámě uplatňovalo už tenkrát svou od církve hledanou a žádanou pomoc. Tak Aërius (kolem r. 360) učil, že biskup a presbyter je stejný stupeň, zamítal nařizování povrchní postu a zamítal židovské prvky, kterými bylo učení církve už hodně promíseno. Ti, kteří s ním šli, shromažďovali se v lesích a v horách a byli pronásledováni, a tak všichni, kteří se od mínění biskupů uchylovali a

císař, který se takovému podružnému postavení vzpírá, ale podléhá až na konec oba jakési narovnáuí mezi sebou činí, aby v theorii zůstal papež náměstkem Božím na zemi, ale aby císař zachoval lesk suverenity vedle papeže, třeba o stupeň níže.

V tomto věku, kdy království Kristovo bylo tak nepochopeno, že už vláda církve (t. hierarchie) pokládána byla za tisícileté království, Pán měl také svůj lid, který vracel se k původnímu křesťanství. Bylo mnoho kroužků a kruhů sorganisovaných v církve svobodné, od panující církve se v učení i v praxi líšící, Pána Ježíše za svou jedinou hlavu uznávající, na sobě nezávislé, a přece na vzájem spojené bratrskou láskou, vroucností života, lnutím k Slovu Božímu jako jedinému pravidlu víry a života. Byly krutě pronásledovány, ale připravovaly světlo reformace, jehož už se nepodařilo Římu uhasit, přes to, že krve vylité nešetřil.[3]) Ne-

---

které koncily za kacíře vyhlásily. R. 385. Priscillianus byl pro kacířství v Treviru sťat. Ambrož a Martin Túrský byli proti pronásledovaní kacířů, ale Augustin smutně proslul první z místa »Přinuťte vjíti, ať se naplní dům můj« dokazuje, že stát má kacíře násilím nutit i na hrdle trestat, což se také v Africe dělo proti Donatistům, kteří horlili pro čistotu církve a zamítali státní uznání církve.

[3]) Počítá se, že má na 40,000.000 životů zmařených na svědomí.

máme podrobných zpráv o zřízení valdenských a jiných, ale tolik víme, že na př. Valdenští vrátili se k starému učení bible o všeobecném kněžství věřících a k povinnosti od Pána lidu jeho uložené. Kažte evangelium všemu stvoření. Mnoho bylo církví malých sice ale živých rozsáto po Evropě, a my máme zprávy, že i v Čechách byly. Pojítkem jejich bylo slovo Boží.

Od r. 1350 prohlašoval Jan Wiklef[1] v Anglii znova učení apoštolů, že Kristus je jedinou hlavou církve a že Nový Zákon je dostatečným vůdcem v učení i v zřízení. Písmo sv. Nového zákona přeložil do lidového jazyka, jako před tím i jinde opravdovými

---

[1]) Učení Wicliffovo jako Táborských a Chelčického upomíná na reformaci jmenovitě Kalvínovu. Jeho zásady jsou: »Věřiti v sílu člověka při díle znovuzrození je velikým římským kacířstvím. Tento blud církev rozvrátil. Obrácení přichází toliko od Boha, soustava pak, která obrácení dílem člověku, dílem Bohu přičítá, je horší nežli pelagianství. Kristus je v křesťanství vším; kdo tento pramen hotový vždy uděliti života opouští a utíká se k bahnivým stojatým vodám, je bloud. Víra je dar Boží. Ta vylučuje každou zásluhu a měla by vypuditi bázeň z srdcí všelikou. Křesťané nechť podřídí se slovu Božímu a ne slovům kněží. V staré církvi byly jen dva úřady: biskupové a diakoni. Starší a biskup neboli dozorce je jedno a též. Nejvznešenější povolání, jež může mít zde člověk, je zvěstovat slovo Boží. Pravá církev je shromáždění spravedlivých, za něž Kristus prolil krev svou.«

lidmi dostalo se Písma lidu v jazyku srozumitelném. Ve svém spise De veritate sacrae scripturae (VI. díl Summy) postavil zase bibli na svícen. Odtud jeho titul Doctor evangelicus. Spasení je toliko v Kristu. S Augustýnem učil, že církev je sbor vyvolených a Kristus její jedinou hlavou.[5] Od r. 1381. počínaje čtly se jeho spisy i v Praze. Sám Hus již r. 1390. některé četl. V učení pak o církvi cele se k Wiklifovi přiklonil. Wiklif † 29. pros 1384.

A tak jiskry v Čechách doutnající pomáhal Wiklif roznítit svým požehnaným vlivem v oheň, který mocně plál v apoštolské působnosti mistra Jana Husa. Bůh vzbudil v něm svého svědka, který káral nevázanost a zkázu církve a vybízel k návratu ke Kristu, jako jediné hlavě církve. Působením jeho nastala ona velkolepá doba české reformace. Po Čechách mimo officielní utrakvismus,

---

[5] Církev Kristova neměla ovšem všude a vždy spořádanou zevní formu: svatých obcování, ale proto přec nepřestala nikdy a nikdy by nepřestala, kdyby i rozmetána byla všecka její organisace, poněvadž hlava její — Ježíš — je živ a trůn jeho shromaždištěm všech věřících zůstává. Vždycky i v dobách nejtemnějších zachoval si lid, který se neskláněl Bálovi ať v té nebo oné formě vládnoucímu. Měl vždy služebníky své, v přerůzných poměrech a okolnostech ubitých a jatých vládnoucími systémy, kteří pravdu jeho přijali a také vyznávali.

který se bál napověděné pravdy dopovědít, veliké myšlénky Husovy domyslit, vznikly sbory, které se chtěly dát vést toliko Pánem samým a jeho slovem, různé ty jednoty na sobě nezávislé, svobodné uvnitř i zevně. Většina jich splynula v Jednotu bratrskou, která si pak ovšem dala zřízení episkopální, biskupské, tak že v 16. století správu její vedli starší čili seniorové, z nichž jeden nebo dva, později 4, měli hodnost biskupskou, jim pak k ruce byla »užší rada« nejvíc dvacíti-nejméně dvanáctičlenná. Občas scházela se na synodách »rada široká« všeho kněžstva. Tedy jen činovníci církve rozhodovali. Přes tuto závadu zachovali si dlouho nezávislost na venek, naproti státu, který je pronásledoval, až r. 1609. 9. července vynuceným majestátem Rudolfa II. se svobodou náboženství dostali s ostatními ku správě společnou konsistoř, jejímžto přednostou býval administrátor se strany lutherské, k níž vlivem reformace Lutherovy téměř všickni kalíšníci přešli, a senior se strany bratrské. Pro svobodu od útisků a pro jednotu s lutherány vzdala se bratrská Jednota své nezávislosti naproti státu. Ale netrvalo to dlouho. R. 1620. přinesl s sebou ztrátu svobod všech. Český národ a stát podmaněn, svoboda víry ušlapána, evangelia vyznavači vyhnáni, a zbývající národ poněmčen nebo ohlupen. Jen

zbytky bratrské a evangelické vůbec zůstaly věrny svému přesvědčení a scházely se tvoříce takto sborečky nezávislé, »svobodné«, jako v dobách středověkých Valdenští, až r. 1781. patentem císaře Jozefa II. tolerančním dovoleno bylo tajným evanjelíkům na světlo a zříditi si sbory pod dozorem úřadů a organisovat se na církve dle Augsburského nebo Helvetského vyznání pod správou farářů, seniorů, superintendentů od poplatníků v církvích a církevních konventů volených ale od zeměpanských úřadů potvrzovaných, zrovna tak jako presbyteři, a pod správou c. k. vrchní církevní rady jako státního oddělení ministerstva kultu a vyučování, již jmenuje na jeho návrh císař pán. Zřízení obou církví je státním zákonem. O změnách, které synody usnesou, poslední slovo má vláda. Členem církve je každý v církvi té narozený nebo do ní přistoupivší — ač v té věci dějí se chvályhodné pokusy o nápravu. Voličem v církvi je plnoletý muž salár platící. Farářem může být jen člověk studovaný od sborového zastupitelstva širšího (platících mužů) volený, vládou potvrzený. Sborem mohou se stát teritoriálně bydlící vyznavači, mající budovy a dostatečné fondy. Zřízení je nedokonale a kuse presbyterní (presbyteři však nejsou doživotní ani ordinovaní), presbyteř však ne-

tvoří tři sborové nebo užší počet sborů, nýbrž její místo zastupuje seniorát. Konventy a synody nejsou svobodny, poněvadž vláda církevní radou potvrzuje nebo nepotvrzuje. Proto také se dály v církvi reformované pokusy o to, aby zřízení presbyterní skutečně proniklo, a církev stala se svobodnou alespoň naproti státu. Dosud pokusy se nezdařily.

II.

Reformace německá i švýcarská neřešila poměru církve a státu ve smyslu novozákonním, ve smyslu církví křesťanského starověku, nýbrž postavila se pod ochranu světských knížat, jako církev v dobách Konstantýnových. V Německu se vyvíjely věci tak, že světští páni stávali se vrchními biskupy rozhodčími v poslední instanci nad církevními záležitostmi, oni ustanovovali dozorčí orgány a oni potvrzovali nebo nepotvrzovali usnesení konventů od nich svolaných. Ve Švýcarsku církev ovládala stát (v Ženevě). Minority se všude znásilňovaly, jakož i směry, s kterými panující hlavy nesouhlasily.

Ale i v dobách reformačních poznávali někteří více méně ideu církve apoštolské. Tak jmenovitě František Lambert (nar. 1486

v Avignoně). Když r. 1526. v Hessensku sestavovali zřízení církevní, sestavil on řád pozoruhodný, který zůstane vzorem svobodomyslné a zároveň na základě apoštolském sestrojené úpravy církevní. Dá se shrnouti ve věty následující: »Učení i správa církve stojí výlučně pod správou božského slova. Všichni, kteří jinak učí, než je v slově Božím, buďtež sesazeni a vyloučeni. Kanonické právo budiž odstraněno. Věřící mají právo prováděti kázeň, voliti své duchovní, sesazovati, o učení rozhodovati, srovnávalo-li by se se Slovem Božím. K tomu cíli sejdou se v každém sboru věřící každou neděli, aby spolu se svým biskupem (t. farářem) se radili a usnášeli. Všichni, kteříž svou nepravostí nebo falešným učením pohoršení dávají, buďtež vybídnuti, aby se během 15 dní polepšili, nepřijdouli pak k sobě, mají býti vyloučeni. Prvé však než takto církev na venek se projeví, musí být na základě víry zbudována. Proto musí roztřídění onomu na svaté a nesvaté předcházeti kázaní evanjelia; po tom teprve ti, kteří k svatým započteni býti žádají, od biskupa buďtež vyzkoušeni a zapsáni. Pro správu sboru, učení a péči o chudé jsou tři apoštolské úřady: biskupství, presbyterství a diakonství, toto pak ve dvojím významu: jako úřad pomocný duchovní a jako úřad péče vezdejší. Kázati

může každý, kdo vnitřně od Boha je povolán a v slově Božím pocvičen. Sborové obesílají na synody biskupa a jednoho člena. Synoda usnáší se pro dobro celé církve. Řízení její spočívá v rukou 13členného výboru. Tento řídí záležitosti církve i když synoda nezasedá. Vedle toho jsou tři visitátoři, jich povinností je navštěvovati sbory, volené biskupy zkoušet, hodných potvrzovati, nehodné odmítati. Ty volí synoda.« Toto pozoruhodné hessenské zřízení zůstalo jen návrhem. Luther panovníkům a vládě chtěl míti vyhrazenu větší moc.[6] Mimo to namítal, že k zavedení tak svobodného zřízení lidí vhodných se nedostává. Lambert pak jako professor marburský (jako přívrženec reformace Zwingliho) zemřel 18. d. 1531.[7]

Lambertův pokus zůstal v ref. době na pevnině ojedinělý.[8] V Anglii však věci vy-

[6] Luther napsal v prvních dobách svého působení spis »Příčiny a důvody čerpané z Písem, proč křesťanský sbor má právo a moc, souditi a povolávati, dosazovati a sesazovati své učitele«.

[7] Wagenmann, u Herzoga VIII., 374.

[8] Ještě zasluhuje zmínky snaha Jeana Moreliho ve Francii, jenž ve své knize Traité de la discipline et police chrétienne, vydané 1562, všeobecné právo hlasovací v církvi požadoval a důraz položil na práva sboru. Jeho názory byly však v týž rok 1562. na synodě orleanské odsouzeny (vlivem Chandieu de la Roche). Kalvín zakázal mu Ženevu s pohrůžkou smrti.

víjely se tak, že mnozí vedeni byli k poznání, že reformace nemůže být v pravdě provedena, jestliže ti, kteří ji provádějí, nejsou sami obnoveni Duchem svatým. Vlna zavlažení spůsobená skrze Luthera našla úrodnou půdu tam. Bylo tam mnoho tajných vyznavačů už z dob Wiklifových, »lollardů« řídících se zásadami: 1. že nic jiného neplatí za rozkaz Boží, než co na Písmu sv. se zakládá. Tázali se vždy: »Na čem to zakládáš v Novém Zákoně.« 2. Každý křesťan pokorného ducha, ostříhající věrně vůli Boží, který poctivě chce poznati pravý smysl Písma, pravý smysl bible také nalézti může; 3. Kdo smyslu Písma sv. porozuměl, nemá dbáti, tím méně poslouchati protivných důvodů a důkazů. Biskup Reginald Pecock, který jim tyto zásady odpozoroval, nazývá je dokonce »lidmi bible« (bible men).[9]

Tito lidé bible nemohli důvěřovati Jindřichu VIII., který se s Římem rozešel jen proto, že papež nesvolil k lehkovážným rozvodům. Bylo to více než podezřelé, že »Defensor fidei«[10] najednou zaváděti dovoluje zásady reformace, proti nimž bojoval Jindřich VIII. zůstal i po své rozluce s Ří-

[9] U Herzoga, Lechler, VIII, 742.

[10] »Obhájce víry«, dosud titul anglických králů, daný Jindřichu od papeže r. 1523 proto, že psal Lutherovi dost hloupě.

mem člověkem neobráceným, římským. Zatoužil státi se jakýmsi anglickým papežem, v čemž ho parlament utvrdil. Jen to bylo dobrého na něm, že dal volnost kázati evangelium a šířiti ideje Lutherovy. Co dobrého vykonáno, vykonali muži, kteří buď do Anglie zavítali (Ochius, Bucer, Fagius Tremellius i Erazím Rotterdamský) anebo z domácích probuzeni byli (Colet, Cranmer, Latimer, Ridley a j.). Jejich návrhy s radostí přijímali lollardi. V tom velikém hnutí a kvašení nemohli věřící nepoznat, že mocní tohoto světa ubližují pravdě a duchu Kristovu i když učení jeho pronásledují i když je násilím ze svých často sobeckých a panovačných choutek lidu vnucují. Mimo to těžce nesli, že se stírá rozdíl mezi opravdovými a povrchními, mezi obrácenými a neobrácenými. Hlavou církve nemůže býti ani král Jindřich VIII, ani královna Alžběta.[11] Tou

[11] Po Jindřichu VIII. nastoupil vládu Edvard VI. (1547.—1553.), za něhož reformaci zavedl pobožný Cranmer, kterého fanatická krvavá Maria (1553. až 1558.) upáliti dala. Její nástupkyně byla Alžběta 1588.—1603.), která reformaci zaváděla polovičatou. Za dob Edvarda VI. přibyl do Anglie polský reformátor Jan Laski, který franc., vlaským, nizozemským a dolnoněmeckým exulantům hledajícím volnosti náboženské tam sloužil, a je v sbor organisoval a církevní zřízení sestavil pro »sbory dobrovolných křesťanů.« Církev po mnohých utrpeních spolu s Laskim hledala odpočinku ve Frankfurtě

je toliko Ježíš Kristus a jelikož on řekl, že království jeho není z tohoto světa, nemůže církev státi se závislou na státu anebo jedním z jeho jevů. Mimo to bylo jim patrné, že oba ti panovníci nerozešli se důsledně s Římem, podrževše biskupy, obřady, rouše, i tu neváżnost ke dni Páně. Proto toužili zavésti si řád, jaký viděli v Ženevě. Ale tomu opřela se vláda. Alžběta nechtěla ani už s Římem jít ani s radikály, kteří chtěli návrat k církvi apoštolské. Prohlásila se za vrchní správkyni církve (supreme governor) a žádala na tuto svou svrchovanost (suprematii) přísahu. Ti, kteří měli jiné mínění než ona, sluli »separatisté«, jichž počet zvláště vzrostl, když 1563 prošel zákon, že bohoslužba má všude být stejná, a to obřadnická. 2000 duchovních složilo raději své úřady, než aby se podvolili jhu ceremonií a obřadů zavánějících Římem a dalo se spoutat v svědomích svých státem. Toužili

---

n. M. 1555., kde seřídil nizoz. církev vedle už stávající tam wallonské a anglické (zal. 29. čce 1554. od Whittinghama). Ve zřízení Laskiho, který má na zřeteli sbor vyvolených (dle otázky 51. heidl. kterou vzal Ursinusz kat. Laskiho), za tři stupně správců a služebníků sboru: Starší (učící a spravující) diakoni a doktoři neboli proroci, volení od sboru písemně po vyhlášeném postu. Způsob Večeře Páně, jak se u nás slaví (sedě) zavedl on po způsobu apoštolském.

po očištění náboženství ode všech nálezků lidských (odtud Puritáni[12] zvaní).

Pronásledování se také brzo dostavilo. Už r. 1567. rozehnáno bylo shromáždění puritánské, a mnozí uvězněni. Ale hnutí nedalo se zastavit. Robert Browne založil r. 1580. v Norwichu svobodný sbor, s nímž ucházeje před útisky přesídlil do Middleburku na Zeelandě. Tu vydal spis, v němž vylíčil zásady svobodné církve: »Samostatnost (nezávislost) každého jednotlivého sboru jakožto církve svatých a bezpodmínečné oddělení církve od státu.« Jeho následovníci stáli důsledně jak proti římské tak proti anglikánské církvi, jejíž duchovenstvo pronásledovalo je čile. Browne sám byl ve vězení 32krát. Jiná svobodná církev utvořila se r. 1589 v Londýně, která většinou na rozsudek nejvyššího soudu octla se ve vyhnanství. Sešla se v Amsterodámě a organisovala se r. 1597 znovu. Kazatelem jejím stal se Francis Johnson. I na severu Anglie mnozí nemohli věřiti, že církev anglikánská je církví v novozákonním smyslu. Takoví utvořili církev v Scrooby 1603. Členové scházeli se k pobožnosti v domě staršího W. Brewsteva. Časem, když pronásledování bylo kruté, scházeli se k modlitbám ve sklepě W Bradforda, až r. 1608.

[12] Puritas — čistota.

odstěhovali se do Hollandska se svým kazatelem Johnem Robinsonem. Tu v Leyden založili si církev kvetoucí až 300 členů čítající. Robinson ve svém spise rozvinul důkladněji zásady biblické, které už Browne rozpoznal. »Každé jednotlivé shromáždění je celá, neporušená a dokonalá církev (totam integram et perfectum ecclesiam) bezprostředně skládající se ze svých částí a na druhých církvích nezávislá (independentem — odtud název Independentů) pod samým Kristem.« Robinsonovi tanula na mysli jednota křesťanů (znovuzrozených lidí), kteří shromažďují se na místě určitém k vzdělání duchovnímu, k modlitbám, rozjímání slova, k poradám, jedno v učení, v bohoslužbě a správě. Jsou si rovni a volí si své služebníky, přijímají členy, vylučují nekající. Jejich služebníci povoláni jsou k učení, kázaní a posluhování svátostmi, netvoří však stavu kněžského. Mohou i usnesením církve vráceni býti do řad členů obyčejných. Je-li církev příliš velika, tak že nemůže se scházeti na místě jednom, rozdělí se, volí své služebníky znovu, obě pak podají si ruce na tovaryšství. Nemají nad sebou pravomoci. Jen v tom pádu, když trpí jedna církev případy nekázně a falešného učení, má právo každá jiná napomínati pobloudilé. Neposlechla-li by rady a napomenutí, má taková nepoddajná

církev býti zamítnuta a za křesťanskou neuznána. Každý člen měl právo, v bohoslužebném shromáždění mluvit i napomínat a bývalo zvykem, že po kázaní někteří členové kladli otázky, které vedly k rozhovoru o předneseném učení. Rozumí se samo sebou, že vliv státu na církev byl důsledně odmítán [13])

Vroucí přání církve leydenské bylo zachovati si svůj mateřský jazyk a sloužit Bohu podle požadavků bible a svědomí. Touha pracovat také pro Indiány přiměla je, že na lodi »Konvalinka« (Mayflower) část církve s Brewsterem a Bradfordem přeplavila se do Ameriky na břeh státu Massachusetts. 65 dní zmítána byla církev ta na vlnách, až v listopadu 1620 spatřili břehy země, na jejížto budoucnost a ráz měli ti »Poutničtí otcové« tak rozhodující vliv. Jestliže listopad r. 1620. přinesl zármutek a ztrátu svobody Čechám bitvou na Bílé Hoře, přinesl týž měsíc požehnání břehům americkým. Na lodi ještě sepsali a podepsali členové té poutnické svobodné církve, pamětihodnou listinu, ve které prohlásili a potvrdili, že jejich účel je »založiti osadu v Americe k slávě Boží a k rozšíření křesťanské víry a ke cti krále a vlasti.« (11. listp.).

Tito poutničtí otcové založili »Svobodné

[13] Weingarten u Herzoga II. 645 a 646.

obce americké.« Jako naši otcové rekové víry se slzami líbajíce zemi a s modlitbami opouštěli vlast, tak tito rekové víry posvětili břehů amerických Bohu a založili vlast svobody. Jako v Evropě žádný tyran nedovedl uhnísti jejich svědomí, tak zde v nové zemi žádné trápení a žádná nouze nedoká zala jich odvrátiti od věrnosti k Bohu. A je-li Amerika posvěcena modlitbami mužů, je posvěcena i naše vlast modlitbami a slzami těch, kteří pro víru v Pána museli hledat domova jinde. Víra dokáže velikých věcí. »Národ americký« založen byl od mužů víry. Robinson zůstal v Leydenu čekaje, brzo-li bude moci vystěhovati se za svými, jež modlitbami svými provázel, ale nedočkal se. Zesnul 1. března 1626. Jeho místo u nich zastupoval spravující starší (ruling elder) W. Brewster. Jejich kolonie slula Plymouth.

Jiná kolonie byla založena v Sálem od Puritánů, kteří z angl. církve vystoupit nemínili. Ale pořádky a celý duch v Plymouthu se jim tak zalíbil, že se skonstituovali v církev svobodnou 1630. Plymouth podal Sálemu ruky na tovaryšství.

Ve století 18 bylo už mnoho svobodných církví v Americe, kde »sborové« zřízení platilo — odtud název kongregacionalisté (od kongregatio — sbor). Je pravda v zřízení samém není záruky života. Nebude-li Duch

sv. vát, to nejlepší zřízení nepomůže. Stroj sebe dokonaleji vyrobený zůstane stát mrtvě na kolejích a nehne sebou ani na krok, nebude-li tu ohně a páry. Tak ani svobodné církve pro to své zřízení nebudou živými. Musí tu být Duch Boží, a pak zřízení osvědčí se býti úspěšnou pomůckou obcování svatých. V třetí a čtvrté generaci přistěhovalců nevidíme už onu pevnost víry. Sbory stávaly se vlažnějšími. Třenice, různé směry i poměry politické třebaly mízu jejich bývalé horlivosti a lásky. Mnoho formálního křesťanství se vloudilo a neživotní orthodoxie poutala síly. Ale Bůh dal rozvlažení. Jmenovitě použil k tomu Jonatana Edwardse, který jako všickni proroci mnoho příkoří zkusil, ale vliv jeho trvá dosud. Také pět návštěv Jiřího Whitefielda († 30. z. 1770. v New-buryfortu) probudilo církve k novému životu, který se jevil v práci úsilovné na spasení Indiánů a přistěhovalců jakož i v založení misijní společnosti American Boardu a Amerických společností biblické a traktátní. Vlna milosti uspůsobila také Ameriku, aby svými mohutnými karaktery vydobila si nezávislost na Anglii a zorganisovala se ve Spojené obce Americké. To nejlépe vidíme ze statistiky státu Massachusetts, kde bašta svobodných církví Boston první hájil své právo, když Anglie rozhodla, že kolonie mají

platit clo na čaj. R. 1770. bylo v tom státě 339 organisací církevních: 11 episk., 16 bapt., 18 kvak., 294 kongr. Na konec války: 1 římská, 3 universalistické, 6 kvak., 11 episk., 68 bapt., 330 kongr.

I století 19. bylo korunováno požehnáním. Počet svobodných církví dostoupil r. 1889. 4568, nyní téměř 6000 s 647.000 údy a 658.000 dítkami v nedělních školách.[14] Mnoho práce konáno mezi přistěhovalci. I v tom století Bůh vylil rozvlažení své na Ameriku, jehož hlavními nástroji byli Ch. Finney a D. Moody.[15] Na tisíce duší bylo nalezeno

---

[14] Zajímavou statistiku čtli jsme v Dunningově knize: Congregationalists in America: R. 1880 čítali 850 sborů; 1810: 975; 1820: 1100; 1830: 1300; 1840: 1575 s 183.244 členy; 1850: 1988 s 205.872 čl.; 1860: 2583 s 253.765; 1873: 3325 s 323.670; 1883: 4010 s 396.209; 1893: 5236 s 561.641 čl. Z amerických denominací jsou na 8. místě co do počtu členů (1. Římští, r. 1890. měli 6,250.045 duší; Methodisté 51.500 sborů s 4,600.000 členů; 3. Baptisté s 40.000 sb. a 3,600.000 čl. 4. Presbyteriáni s 13.500 sb. s 1,300.000 čl.: 5. Luteráni s 8400 sb. s 1,200.000 čl; 6. Učedlníci 8670 sb. 750.000; 7. Biskupští s 5000 sb. s 532.000 čl.) Největším svobodné sbory byly tři v Brooklyně, každý přes 1800 členů. Nejvíce sborů mělo Chigago (57), Boston (31), Brooklyn a St. Louis (po 20).

[15] Byly však také bolestné veliké spory a veliké bouře a tříbení ku konci 18. stol. a zač. 19. stol. Jmenovitě vznik a průběh falešného učení popírajícího božství Spasitelovo, známého pod jménem

ode Pána a církve všecky zavlaženy, a Amerika posilněna pro velký boj za lidskost a za zrušení otroctví.

Ale i v té zemi, odkudž Poutničtí otcové vyšli, vybojována časem plná svoboda. Robinsonův pomocník Henry Jakob vrátiv se do Londýna založil tu r. 1616. církev podle vzorů angl. sborů v Nizozemí. 20 let ušla církev oku úřadů, až 1640. byla obeslána k výslechu. Svobodně vyznali, že jen Krista uznávají hlavou církve. Vyšetřování ukázalo, že podstatně neuchylují se od učení druhých církví reformovaných. Měli pastýře (pastor) k péči o duše, učitele (teacher) ke kázaní, (ruling elder) k provádění kázně a diakony čili jáhny k péči o chudé. Veřejné mínění

---

unitářství. Jmenovitě ve státě Massachusets v oné baště kongregationalismu došlo k velkým rozkolům a mnoho sborů bylo zmítáno a roztříštěno. S počátku počínali si unitáři, jako by chtěli býti ve všem jiném věřícími, kromě učení o božské podstatě Spasitelově, jeho smírčí oběti a zkáze člověka pádem Adamovým a prohlašovali to, ale pomalu a jistě klesali ještě hloub, až r. 1886. jejich mluvčí (Savage z Bostonu) prohlásil: »My postupně odchylujeme se od myšlénky, jako by bible měla jaký zvláštní význam nebo autoritu. Nemáme žádné důvěry v jakoukoli osobu historickou podobnou Kristu.« R. 1886. »Západní unitářská konference« odmítla už i název »křesťanský« pro své korporace. Tak to přijde s každým, kdo zamítne Božství Spasitelovo, jeho smírčí oběť a Písmo svaté.

už tak bylo proměněno, že se jim nic nestalo. Váha independentů rychle rostla. Ukázalo se, že jsou všude. Sám Oliver Cromwell i John Milton hlásili se k nim. V bojích, které tenkrát zmítaly Anglií, svobodné církve londýnské a z okolí vydaly r. 1647. slavné prohlášení, že žádným státním útvarem nepohrdají, poněvadž každá vrchnost je od Boha, a že tudíž vládu královskou omezenou ovšem spravedlivými a užitečnými zákony uznávají za Bohu libé a lidem užitečné zařízení. Za protektorátu Cromwellova (1640.—1658.) independenti zmohli se měrou velikou. Znamenití muži hlásili se k nim. Tu cítily církve potřebu sejít se a také pohovořit si o tom, co je spojuje. Sešli se zástupci asi 100 církví svobodných v paláci savoyském, kde sestavili a přijali 12. října 1658. vyznání víry a církevní řád, avšak bez symbolické závaznosti doporučujíce ho církvím toliko. Savojské vyznání je v podstatě totéž, na jakém se usnesli spolu s presbyteriány zástupcové církví svobodných ve vestminsterském opatství na synodě svolané parlamentem. Různí se toliko vynecháním kapitol jednajících o kázni církevní a nepodstatnými změnami některými. Cromwell povolal zástupce všech odstínů, episkopálního,[16] presbyterního a in-

[16] Kromě odstínů arcibiskupa Lauda, který v dorozumění s Karlem I. (1625—1549) zaváděl pa-

dependentního. Tvořilo pak synodu 121 duchovních z různých hrabství, a 30 laiků,[17] k těm pak přibylo 8 Škotů.[18] Lidé smýšlení episkopálního první vystoupili.[19] Zbyli presbyteriáni a asi 5 independentů a 5 Erastiniánů.[20] Zahájena byla 1. čc. 1643. Vyznání víry i oba katechismy, jakož i řád bohoslužebný přijali všickni jednomyslně. Co do zřízení nemohli se shodnout. Presbyteriáni chtěli pevnou organisaci a podřízenost církví presbyteřím a synodám, independenti byli pro svobodu. »Každý sbor věřících má božské právo, aby sám se řídil dle slova Božího a a je nezávislý na jurisdikci synodu. Toliko obrácení smějí do církve, k večeři Páně býti připouštíni. I laikové smějí veřejně se modliti i napomínati, mají-li k tomu jen spůso-

---

pežské novoty, a znesvěcování dne Páně. (»Book of Sport«, kniha o sportu a hrách, čtena byla s kazatelen, a který kazatel odepřel, byl sesazen a uvězněn.)

[17] 10 peerů (lordů) a 20 poslanců z dolní sněmovny.

[18] Synoda škotská je vyslala, 5 duchovních a 3 laiky.

[19] Episkopálů (biskupských) bylo 20. Biskupové však nikdy neuznali autority synody. Král také největšími tresty zakazoval se synodě scházet, leč marně. Jeho moc bledla, až usvědčen ze zemězrady na popravišti skonal.

[20] Erastus učil, že stát je nejvyšším rozhodčím v církvi, a že církev nemá práva upírati svátosti nehodným. († 1579.)

bilost Ducha.« Byli pro úplnou svobodu všech společností křesťanských, pokud neohrožují veřejnou mravnost a pořádek. V tomto svém odchylném názoru jistotně biblickém byli od presbyteriánů přehlasováni (po 30denní debatě). Vedeni Dr. T. Goodiwinem (1600.—1670.) ze synody potom vystoupili.[21] Presbyteriáni pak dosáhli, že 6. č. 1646. parlament presbyterní zřízení pro celou zemi nařídil. Ale nemohlo být provedeno než toliko v Londýně. Země byla pro svobodu. Kromě zřízení ostatní vše, co vykonala westminsterská synoda, je projev nejdokonalejší reformovaného přesvědčení. A to zůstává velikou dějinnou pravdou požehnaných následků.[22] A k tomu přesvědčení hlásily se svobodné církve. Tak savoyské vyznaní víry bylo vlastně v podstatě westminsterské. V Americe synoda svobodných církví, sešedší se v Cambridge r. 1648. jednohlasně prohlásila vyznání víry westminsterské »za velmi svaté, pravověrné a rozumné ve všech věcech víry« a dala mu svůj plný a ochotný souhlas v podstatě. V Bostoně se sešly r. 1680.

[21]) Mimo Goodwina byli to Vilém Bridge, Jeremiáš Burroughs, Filip Nye, Sidrach Simpson. Vynikali učeností, bystrostí, výmluvností a jemnocitem.

[22] Trvala od 1. čc. 1646. — 22. ú. 1648.; scházela se denně kromě soboty a neděle; jednou za měsíc měla s parlamentem modl. a kající den. Schůzí měla 1163.

novoanglické církve, které přijaly savoyské vyznání. Podobně synod saybrookský r. 1708. a deklarace bostonská z r. 1865. odkazují na tyto staré projevy souhlasu. Každá církev má právo a povinnost usjednotit se na vyznání své víry, které může být různě formulováno, ale vždy musí obsahovat smysl Písma. Písmo a jen písmo je veliký reformační princip. A pokud toto bude základem víry i života v církvích našich, máme právo jmenovat se reformovanými, poněvadž sotva lépe dovedeme důkladněji vyjádřit své přesvědčení, než vyjádřily staré projevy otců doby reformační.

To společné mají svobodné církve s církvemi presbyterními Independenti cítili se býti jejich bratřími, mohouce s nimi občas stolit u večeře Páně, aniž namítali co proti výměně kazatelny, ale nemohli zadat svobody církve, čehož žádali presbyteriáni. Cromwell sám prohlásil: »Presbyteriáni i independenti mají téhož ducha víry a modlitby, jsou duchovně jedno jakožto údové těla Kristova, co se však uniformity (jednotvárnosti) týče, ať každý k vůli pokoji jde tak daleko, jak mu svědomí dovoluje. V duchovních věcech nesmí rozhodovati násilí, nýbrž světlo rozumu.« Kromě zřízení není také obyčejně mezi nimi rozdílu. Independenti také snášelivost prováděli v praksi, přejíce svobody

jiným, jíž sami pro sebe žádali. Za Cromwella byli v převaze. Jeho voje sestávaly většinou z mužů opravdových modliteb. Kromě vojsk Žižkových nebylo tak umravněných vojsk na světě. »Jestliže se právem mohou chlubiti, že důsledně provádějíce zásadu svobody a svézákonnosti na vysoký stupeň samosprávu a život sborový přivedli, patří jim i ta čest, že v dobách, když byli při moci, nezapřeli zásady snášelivosti a že se slavně hlásili k přesvědčení, že se všemi křesťanskými různostmi, jen jestliže na základních naukách evangelické víry a na zákoně posvěcení trvají, sluší jednati v křesťanské lásce a snášelivosti.«[23]

Po smrti Cromwellově opět těžké doby přišly na církve svobodné i presbyterní, jejichž netolerantnost zle se vymstila. R. 1662. všecky sbory musely se stát biskupskými.[24] Všickni kazatelé, kteří se nepřispůsobili nařízení, nekonformovali se (odtud Nonkonformisté), byli sesazeni, ba i schůze privátní (conventicles) byly zakázány.[25] Trpěli všickni.

---

[23] Weingarten u Herzoga VI., 715.

[24] Zákonem o stejnotvárnosti (Act of Uniformity), ze dne 24. srpna. Všichni kazatelé měli zachovávat stejný bohoslužebný řád, podepsat 39 článků víry a souhlas dát k novému vydání Modlicí knížky (Common Prayer-book), jíž mnozí ani v životě svém neviděli.

[25] Zákonem: Conventicle-Act (ten zakazoval kazatelům dát se vidět v obvodu 5 mil od sboru).

Známe věznění Bunyanovo a sesazení presbyteriána R. Baxtera a útrapy kvakerů. Počítá se, že alespoň 8000 věrných zhynulo ve vězeních. Na tisíce věrných lidí opustilo Anglii a sesílili znamenitě statečné obyvatelstvo »Nové Anglie« (Ameriky). Na štěstí netrvalo to dlouho. R. 1689, 25. kv. Vilém Oranienský vydal od sněmoven přijatý toleranční patent (Act of Toleration), kterým všem dissidentům (rozkolníkům, t. kteří se státní církví byli v rozkolu) zaručena svoboda, byť ještě omezená, ale později čím dále tím rozšířenější.[26] Jméno independentní ustoupilo jménu »kongregační.«

Aby vedle neodvislosti církví zdůrazněna byla také součinnost a sounáležitost, dály se pokusy na schůzích a synodách a zřizovány organisace různé, tak v jednotlivých hrabstvích tvořily církve sdružení, associace. Nejdůležitější takové sdružení je Congregational Union of England and Wales (zal. 1831.).[27] Je to jednota zřízená pro udržování a rozšiřování ev. náboženství, k pěstování života dle Písma a bratrského styku mezi církvemi. Mimo to sdružují

[26] Panování Karla II. a Jakuba II. předstírající upevnění episkopalismu mělo vlastně na zřeteli zavedení zase papežství. Když pak to i konformisté prohlédli, povstali, Jakuba vyhnali a Viléma III. Oranienského na trůn povolali, muže velikého.

[27] Congregatio, lat., angl.: congregation = sbor. Zřízení sborové.

se k velikým dílům misijním. Tak zřízena hlavně od nich a vydržovaná londýnská misijní společnost, domácí misijní společnost (1819.) irská misije (1819.) a j.

Kongregacionalism je onen tvar zřízení, při němž se uplatňují zásady: 1. Církev je sbor věřících, sobě rovných, 2. Každá církev je samostatná naproti druhé. 3. Je svobodna od státu. 4. Každá taková církev je povinna žíti v shodě, v účastenství víry, ducha a práce s druhou církví; jí pomáhati skutkem i radou, když je potřebí, hledati její bratrské pomoci a rady, když důležitou věc podniká, aneb v ní různost úsudku a cítění se jeví, a spojovati se s ní k podnikům království Božího. Zřízení sborů svobodných přijali i babtisté a celá řada menších církevních společností, a je jen otázkou nejbližších časů, že se uskuteční splynutí svobodných církví s prot. methodisty a Spojenými bratřími.[28] I forma správy sborové (assembly) u Darbystů a pod. je vlastně kongregacionální. Pán se přiznal k missiji mezi pohany. American Board a Londýnská mis. společnost stojí mezi před nimi v práci mezi pohany.

V té veliké volnosti mnozí viděli i slabost.

---

[28] Zřízení kongregační, sborové, má asi celkem v Americe 50.000 sborů s 4,500 000 čl. a více. Mimo to tolikéž sborů asi jinde.

A proto mnoho se přemýšlí o tom, jak zdůaznit více přináležitost a tovaryšství sborů.[29]

---

[29] R. 1646. sedm londýnských církví sjednotilo se na vyznání víry, v němž čteme: »A ačkoli jsou zmíněné sbory zvláštní a rozdílné celky, a každý v sobě úplné a spojené město, mají všichni choditi dle jednoho pravidla víry. Mají též všemi vhodnými prostředky býti sobě radou a ku pomoci, když potřebí, jako údové jednoho těla, ve společné víře, pod Kristem jako svou hlavou.« V direktivě sborů z r. 1865 vydané od »národního koncilu« v Bostoně čteme: »Ačkoli jsou církve každá určitě oddělená, tak že nemají být směšovány, sobě rovné, tak že nevládne jedna druhé, přes to všecky církve mají zachovávati jedna s druhou obecenství, poněvadž jsou všecky zapojeny v Kristu jako samostatné části jeho jedné církve obecné, bojující proti zlému jež je ve světě, viditelné ve vyznání víry, v přijímání křesťanské víry, v přijímání křesťanských svátostí, v projevování křesťanského života a ve vzývání Otce, Syna i Ducha sv.« »Církve ústavy kongregační jako samostatné části Kristovy církve obecné, zachovávají všecko praktické obecenství se všemi ostatními částmi církve universální. Kdežto ostatní církve se liší od nás ve svém vnitřním zřízení, ve svých vztazích a v souvislosti jedné s druhou, ve svém pořadu bohoslužebném, anebo ve svých neinspirovaných naukách a definicích dogmat, o něž je mezi křesťany spor, a kdežto my zamítáme jejich tvar hierarchického nebo synodálního zřízení, — my uznáváme jako zvláštní církve Kristovy všecky sbory křesťanů se scházejících k vzývání Boha, kteří uznávají Písmo svaté za své svrchované pravidlo i víry i života a Krista jakožto Beránka Božího, který snímá hřích světa.« Toto stanovisko došlo také výrazu na »koncilu« londýnském všeobecném z r. 1891.

Všeobecně se cítí, že je potřebí pěstovat více jednotu a společnost než dosavad, aniž by se zadávalo nezávislosti církví. Také i to není ještě všude rozhodnuto, má-li v církvi být jen jeden starší (t. kazatel), jemuž k ruce jsou diakoni, aneb zdali tu má být staršovstvo, více starších. Deklarace bostonská z r. 1865. dí: »Mají-li býti na místě jednoho staršího, který pod titulem kazatele (pastýře, faráře) práci staršovskou vykonává, dva neb tři neb více, mezi něž se rozdělí práce veřejného kázaní, správy a dozoru, je otázka, již si má rozřešit každá církev sama pro sebe.«

Vidíme tedy, že sborové uvažují, jak by co nejlépe vyplnili Bohem určené jim poslání ve smyslu slova jeho. České církve uznaly za správné míti více starších. Však také o tom není pochyby, že v církvích apoštolských jich více bylo. Svobodné církve jsou ve všech dílech světa, a čítá se jich alespoň 18.000

Apoštolové zakládali církve. Řecky ἐκκλησία. V evangeliích je to slovo třikrát (Mat. 16, 18. 18, 4?) Ve Skutcích 21krát, v Epištolách 68krát, v Zjevení 20krát. Na všech těchto místech je to shromáždění věřících. Mimo to třikrát ve smyslu světského shromáždění nebo sněmu (Sk. 19, 32. 39. 41.).

Kraličtí byli dost nedůslední překládajíce šest a dvacetkrát sbor, šestkrát shro-

m á ž d ě n í, dvakrát o b e c, dvakrát l i d, sedmdesátkrát devětkrát c í r k e v.

Všude, až na ona tři jmenovaná místa, je míněn lid Boží vyvolený, oddělený od ostatních. Není to jen nějaká korporace, která se schází, do níž se lidé tělesně rodí aneb beze všeho přijímají, ale je to lid Boží, k němuž Bůh znovuzrozením přidává na každý den, obmytý krví Kristovou, očekávající na něj a vyplňující jeho velké poslání k světu. Poněvadž Pán chce mít lid dobrovolný, nemůže nikdo být násilně držen v církvi a násilně do ní přiveden. Nemůže také žádný neznovuzrozený, světský člověk, mít účast na řízení církevních záležitostí, neboť církev není ač na světě, konstitucí světskou, nýbrž nebeskou, v níž má vlásti jediná vůle a to jejího krále Krista. Kde Duch Kristův nemá volno, jsa omezen zřízením, anebo tím, že církev nebdíc otevřela brány své dokořán světu, stane se korporací světskou s náboženským zabarvením. Věřící pak nemají stát odděleně, jeden tu, druhý tam, ale mají se spojovat k společným modlitbám, k společnému vzdělávání slovem Božím, k přisluhování si duchovnímu, k práci a k rozšiřování království Božího, a ke konání kázni. Kázeň nemůže být konána v církvi mrtvé. Ta přísluší církvi živé a má býti pomůckou požehnanou svaté lásky k dosažení účelů Bo-

žích. V ní pak je v tomto světě zlém nutná.[30]

V 17. století za dob Cromwellových Henry Burton napsal knihu, v níž hájil podstatu svobod. církví. Stojí za to, uvésti jeho slova o církvi:

»Církev, tento dům Boží, kde Kristus panuje jako král, spočívá na tolika důvodích, kolik je hlavních sloupů nepohnutelných

1. Je to dům duchovní, jehož jediným stavitelem je Kristus a nikoli člověk.

2. Je to království duchovní, jehož jediným králem je Kristus a nikoliv člověk.

3. Je to duchovní republika, jejíž jediným zákonodárcem je Kristus a nikoli člověk.

4. Je to duchovní tělcso, nebo-li tělo, jehož jedinou hlavou je Kristus a nikoliv člověk.

5. Je to společnost svatých řízená Duchem Kristovým a nikoliv duchem člověka.

6. Kristova církev je sbor povolaných a shromážděných ze světa Duchem a slovem Kristovým, a nikoliv člověk.

Z těchto pak zásad plynou důsledky tyto:

1. Žádný člověk není stavitelem tohoto

---

[30] Sr. Obraz Jednoty Českobratrské od Lasitského kap. 28, 29.: »Mimo křest a Večeři Páně za třetí církve znamení mám kázeň církevní, kterouž církvi za nevyhnutelně potřebnou (ku potěšení pobožným a hrůze bezbožným) býti soudě, jí se poddávám: věda, že jest od Krista ustanovena a od apoštolů užívána. Věřím však, že moc svazovati a rozvazovati (jenž se klíči Kristovými jmenuje) není od Boha dána jednomu neb dvěma, neb některým, než celé církvi.«

duchovního domu.

2. Žádný člověk ani žádná moc na zemi nemá královského práva nad tímto královstvím.

3. Žádní zemští zákonodárci nemohou ukládat zákonů ku správě této republiky.

4. Žádný člověk nemůže se ucházeti o to státi se hlavou v tomto těle anebo vykonávat její právo.

5. Žádný člověk nemůže a neměl by uchvacovat vládu nad touto společností svatých.[31]

[31] Ve svém referátě »Gesetzliche Stellung der staatlich nicht anerkannten Religionsgesellschaften in Oesterrech« z r. 1900. jsem vyslovil těchto jedenáct vět o církvi Boží: 1. Její jedinou hlavou je Pán Ježíš. 2. Jeho vůle v ní je svrchovaná, a nemůže se s nikým o tuto svrchovanost děliti. 3. Jeho uznání musí jí postačiti. 4. Jsouc závislá na něm nemůže záviseti na vůli a zdání kterýchkoli mocnářů a vlád. 5. Nemůže žádným zákonem, který zákonu Kristovu odporuje, dát se vyrážeti, nemůže tudíž pro různost zákonů učiti a žíti v různých zemích různě. 6. Nemůže spojiti se s institucí, která hřích uznává, trpí a s hříchem operuje. 7. Je zde na cestě, a nemůže se tudíž zde domácky zařizovati. 8. Má nebeské cíle, kdežto stát má zemské cíle. Oba jsou různorodé veličiny. 9. Stát je měnivý, nemůže tudíž církev osudy své poutati na něco, co se mění, patříc Bohu, který se nemění. 10. Pro církev Kristovu je ponižující, uchází li se o tytéž pocty, jichž užívají světské, odpadlé církve. 11. Není spravedlivé od církve, žádá-li od státu toho jen sobě, co vše občanům stejně patří.

Spojením se státem a závislosti na státu ať jakým koli spůsobem (konsistoří vládou dosazova-

III.

Dlouho trvalo, než obnovená církev dob reformačních vědoma si byla, že má povinnost ode Pána sobě uloženou kázati evangelium také pohanům. Toto vědomí vidíme probuzené nejprvé v Hollandsku, kde r. 1602. založili východoindickou společnost obchodní (Handelsmaatschappij) také za tím účelem, aby v zemích, které Portugalcům odňali, evangelium zvěstovali. Ale brzo společnost

---

nou, ministerstvem kultu, církevní radou, právem od konventu neb synodu vydaná usnešení stvrzovati nebo zamítati a pod.) je právo královské Kristovo v církvi potlačeno anebo omezeno. Musí pak to s církví Kristovou velice smutně vypadati, jestliže c. k. úřad je pojítkem církve, aneb jak jeden časopis napsal, „páskou držící díž církve pohromadě aspoň tolik, že se nerozsype.« To je stará obava že nedrží-li světská moc církev pohromadě, tato se rozsype. Jakoby jednota ducha byla závislá na jednotvárnosti a uniformitě! Anebo jakoby mohla tato státní jednota nahraditi jednotu, již působí Duch svatý! Už v letech 50. minulého století v Německu tatáž námitka vyslovena byla proti církvi svobodné: »Kdyby se dle Bunsena utvořila církev svobodná«, píše Stahl, »která by byla toliko vázaná slovem Božím, jak ono žije v jejím vědomí, nemajíc nad sebou řízení kabinetu, nebo vrchní církevní rady a která by jako všoobecná synoda stála nad biskupy (t. faráři), nastane vojna všech proti všem, roztříštění naší církve v nepočet independentních houfců, církevní chaos.« (Ve spisku D. Edwarda: Jobovi tři přátelé. Spisovatel píše pro církev svobodnou a hájí heslo: Kristus král!)

dostala se v řízení lidí, kteří daleko od ducha křesťanství se vzdálili přes to, že reformované učení vyznávali. Jako kdys Konstantýn tak Hollanďané otevřeli do kořán brány církve lidem hledajícím zisku, kterého pohanům nepopřávali. Tak kdo jen desatero a Otče náš uměl, ke křtu na Ceyloně byl připuštěn, tak že do r. 1722. obnášel počet Singalesů pokřtěných 424.392. Nebylo divu, že než století 18. se skonalo, po práci takové téměř nic nezbylo.

Poutničtí otcové, kteří r. 1620. z Leyden se stěhovali do Ameriky, nesli v hrudích svých tu velikou touhu, aby také Indiánům zvěstován byl Pán Ježíš.[32] To jim také jejich kazatel Robinson jako velikou povinnost křesťanskou na srdce kladl a velice želel, že prvé než misie mezi Indiány započala, k šarvátce došlo, při níž několik Indiánů padlo. Pětadvacet let uplynulo, než muž apoštolského života John Eliot (1646.) životní svou úlohou učinil Indiány přivést k nohám Spasitelovým.[33] John Eliot nezůstal sám. Jeho

[32] V ústavě massachusetské z r. 1630. čteme, že »získati a povzbuditi domorodce k známosti a poslušnosti jediného pravého Boha a Spasitele světa a k víře křesťanské je přední účel kolonie.«

[33] Eliot přišel k obrácení v rodině Hookerově v Anglii. »Zde řekl Pán k mé mrtvé duši: »Živa buď! Z milosti Kristovy pak jsem živ a živ budu na věky!« R. 1630. odstěhoval se do Bostona, a stal

příkladu následoval Tomáš Mayhew, z jehož rodiny pak ještě 5 misionářů mezi Indiány práci pro Pána konalo. Tak svobodné církve založily první opravdu požehnanou a v duchu Kristově konanou misiji mezi pohany. S velikou opravdovostí čekáno tu na obrácení Indiánů, prvé než do církve byli přijati. Kázalo se pak jim indiansky, a domorodí křesťané byli vybíráni a vzděláváni na kazatele. Tak Pán požehnal té práci, že r. 1680. čítalo se už 14 sborů indiánských s 1100 údy, kromě 2500 duší, o něž misionářům pečovati bylo.

Ale i v Anglii probudili se křesťané ke konání povinnosti. R. 1644. podalo 70 duchovních anglických a škotských petici k parlamentu, aby tento nařídil něco k rozšíření evangelia v Americe a v Záp. Indii. Parlament usnesl se na projevu ve prospěch misie a vybídl k sbírkám. Následkem toho zřízena byla společnost pro šíření evangelia v Nové Anglii.[34] O její činnosti nemáme však zpráv.

---

se kazatelem v Roxbury, kde se učil indiansky. První kázaní Indiánům měl v chatrči jedné 28. ř. 1647. Trvalo pět čtvrti hodin. Po něm odpovídal Indiánům a vyptával se jich. Brzo bylo mu podnikat daleké cesty a Pán se k jeho práci přiznal. Přeložil bibli do indiánštiny (vyšla r. 1663.), sepsal katechismus a zrýmoval žalmy. Krátce před svou smrtí ještě vyučoval indiánského hocha.

[34] Tak se totiž kolonie americké jmenovaly.

Sám Cromwell zabýval se velikolepými misijními plány. K hájení a rozšiřování evangelického učení chtěl míti založenu Společnost k šíření víry (congregatio de propaganda fide) s 7 direktory a 4 tajemníky placenými parlamentem. Svět má být rozdělen na 4 misijní provincie, z nichž dvě tvoří Evropa, dvě ostatní svět. Ovšem plán tento pozoruhodný zůstal neproveden.

Tak svobodné církve první chopily se opravdově kázaní evangelia mezi národy, kteří ho nemají, a těšíme se, že zájem tento dosud nezmizel. Zůstaly věrny svým původním zásadám. Nejsou samy. Jiné církve a denominace chopily se práce rovněž, a některé (ev. církev bratrská v Ochranově) s velikým úsilím a požehnáním, avšak mezi předními na tomto poli zůstaly i ony.

Nesmírné důležitosti na poli misijním je založení dvou společností, které práci svobodných církví mezi národy evanjeliem neosvícenými vedou. Je to londýnská a bostonská misijní společnost.

Ku konci 18. stol. Pán rozlil vlnu milosti,[35]

---

[35] Hlavně působením zakladatelů Methodismu Jana a Karla Wesleye a Jiřího Whitefielda. Jan, vůdce methodismu, nar. 17. č. 1703, † 2. bř. 1791. Karel, basník hlubokých a vroucích písní † 29. bř. 1788. Jiří Whitefield byl požehnaný kazatel (18.000 kázaní), který také v Americe nástrojem probuzení se stal. S Wesleyem se rozešel o učení o vyvolení,

takže mnozí byli ze světa vytrženi, a mnozí věřící rozvlaženi a zmocněni. Povinnost kázat evangelium mezi pohany stala se mnohým palčivou. 21. září 1795. sešli se věřící ze svobodných církví, presbyteriánů, methodistů a biskupských v pravé bratrské shodě, a po vroucích modlitbách v patrné blízkosti Boží usnesli se založit společnost, která by misionáře posílala do zemí pohanských i jinak neosvícených. Dr. Haweis kázal: »Malicherné rozdíly jmen a tvarů mezi námi, různosti církevního zřízení mají dnes býti pohlceny od většího, šlechetnějšího a významnějšího jména křesťan; naší pak jedinou snahou bude nepěstovati úmysly kteréhokoli oddělení, poněvadž není rozdělen Kristus, nýbrž společným úsilím oznamovati v krajích vzdálených slávu jeho osoby, dokonalost jeho díla, divy jeho milosti a přenesmírné poklady jeho vykoupení.« S rostoucím probuzením v církvích stalo se, že si založily své denominační společnosti (nejprv biskupští 12. d. 1799), takže londýnská misijní společnost je organisací řízenou a vydržovanou od kongregationálních sborů výhradně. Její práce je obrovská. Jí Pán svěřil

---

které zastával. Wesley a po něm methodism jsou směru arminianského, vyvolení, predestinaci popírajícího. Whitefield † 30. z. 1771. Veliká zásluha methodismu je zdůraznění toho, co obrácením jmenujeme.

požehnanou práci na ostrovích Tichého moře. John Williams, van der Kemp, Moffat, Livingstone, Morrison, Medherst jsou mezi jejími hvězdami. [36]

Druhá veliká společnost je American Board v Bostoně. Život duchovní byl po válce za neodvislost v Americe prohlouben, a mnozí toužili, aby evanjelium zaneseno bylo nejen Indiánům, ale mezi všecky národy. Jmenovitěmezi studenty ve Williamstownu 1806. vánek Boží zavál a vyklíčilo jarní kvítko misije. Seskupeni kolem Samuela J. Millsa [37] sešlo se jich 6 a v noci modléce se u kupy sena zasvětili život svůj misiji Později přešlo to hnutí do Andoveru, kde mnoho studentů bylo obživeno. Když pak v Bradfordu konference se odbývala kazatelů státu Massa chusetského, podali písemnou žádost čtyři studenti: Samuel S Mills, Samuel Nott, Samuel Newell a Adoniram Judson, aby uvažováno bylo, nemohla-li by je vyslati mezi

---

[36] Londýnská společnost pracuje v Číně, Sev. a Jižní Indii, na Travankoru, Madagaskaru, v Africe, v Záp. Indii, Polynesii. Stanic všech má 2180, misionářů 210, misionářek 69, domorodých ord. kazatelů 925. Členů církve 74786, kteří přispěli 33.767 libr. (Stat. z r. 1904.)

[37] Mills byl nadšen pro misiji svojí bohabojnou, znamenitou matkou, jež synu svému dovedla vyprávět se slzami a se svatým nadšením o Eliotovi a Mayhewovi.

pohany společnost k tomu cíli utvořená. To vedlo k tomu, že 29. června 1810 založena byla Americká misijní společnost (American Board of Commissioners for Foreign Missions) a zvoleno 9 plnomocníků (commissioners). Pět z nich sešlo se u dr. Portera ve Farmingtoně, (Conn.) a 10. září ji zkonstituovali.[38] Účelem jejím bylo a je rozšiřovati evangelium mezi národy a obcemi neevanjelisovanými skrze kazatele, katechisty, učitele a tisk. Board sám nezakládá církví, aniž ordinuje kazatele a nemíchá se do církevních záležitostí. Stále má na zřeteli zvěstování evanjelia a přenechává správu církvím samým, když se byly

[38] R. 1812. byli vysláni první misionáři. 6. ún. byli v Salemu Judson, Hall, Rice, Newell a Nott ordinováni. Judson a Newell se ženami svými odebrali se do Kalkutty, ale Východoindická společnost je vypověděla. Po mnohých útrapách dostali se do Isle de France, kde mladá 18letá pí. Newellová u víře v pokoji zesnula, odeslavši do svého domova poselství víry a lásky. Historie krátkého jejího života a její oddanosti a lásky zapálila všude nadšením srdce pro věc Boží a vykonala tak víc pro misiji, než mohla kdy vykonati Newellová, kdyby byla zůstala na živu. Nejen že hojně peněz se sešlo, ale velice mnozí datovali své obrácení od čtení této historie a celá řada církví mohla býti zorganisována. Tak Pán použil i toho mladého života »předčasně« zlomeného k oslavení sebe. — Jakousi krisí hned v začátcích bylo, že Judson a Rice stali se baptisty. Tato jejich změna názorů vedla k tomu, že si američtí baptisté také zřídili misijní svou společnost 1814.

zorganisovaly z věřících získaných prací jeho. Původně i presbyteriáni a nizozemští reformovaní konali svou misii skrze tuto společnost, ale r. 1837. presbyteriáni »staré školy« oddělili se a zřídili si svou presbyteriánskou misijní společnost, k níž také r. 1870. přistoupila »škola nová«; nizozemští reformovaní zřídili si svou společnost už r. 1857. a tak American Board zůstaven byl kongregacionalistům, kteří jej založili Board tvoří 250 členů, kteří se doplňují. Stanovami je předepsáno, že ani kazatelů, ani »laiků« nesmí býti méně než jedna třetina. Sídlo své má Board v Bostoně, ale výroční schůze pořádá kdekoli. Misijních polí osadil přes 20.

Ač Kalkuta byla misionářům prvním zavřena, přec Indie zůstala jejím prvním polem. Hall a Nott započali misiji v Bombaji na západním břehu Indie mezi Mahratty r. 1813.; r. 1816. zahájena misie na Ceyloně (Daniel Poor); r. 1817. mezi indiánskými kmeny Čerkézů v Georgii; r. 1818. na řece Missisippi.

R. 1819. zahájena misije na ostrovech havajských,[39] ona požehnaná a velkolepá, jež dobu letnic v Jeruzalémě si připomíná. Zahájena byla následkem obrácení 14letého hocha havaj-

---

[39] R. 1863. byly ostrovy havajské evanjelisovány, práce Boardu za zakončenou prohlášena, a církve tamější samy ujaly se misije na ostrovích Tichého oceánu.

ského Obookiah, který záhy zemřel s modlitbou na rtech za svůj lid. Historie o něm působila podobně jako o pí. Newellové. V týž rok započala misije v Palestýně.

R. 1823. započala misije v Syrii (v Beirutě); r. 1829. čínská v Kantoně (Bridgman a Abel); r. 1830. Smith a Dwight procestovali Armenii a Persii; r. 1831. v Atenách a Cařihradě (Goodel); r. 1833. v Siamu, Singaporu, Persii a Západní Africe; r. 1834. v Maduře; r. 1835. mezi Zulukafry v jihovýchodní Africe. Board stal se mohutným stromem. Příjmy jeho obnášely r. 1810. 1000 dol., 1820. skoro 40.000, 1840. přes 240.000, 1870. přes 460.000 a r. 1892. 840.800, r. 1903. však poklesl příjem na 740.777 doll. Nyní čítá Board 20 misijních polí: 1. Angola (v záp. jižní Africe, 4 sbory s 221 čl.); 2. Natal (na východním pobřeží Kapska, 1 sbor s 47 čl.); 3. Zulsko (sev. od Natalu, 23 sb. s 4298 čl.); 4. Macedonie a Bulharsko (16 sb. a 1492 čl.); 5 Malá Asie (43 sb. s 4427 čl.); 6. Armenie (44 sb. s 2529 čl); 7. Střední Turecko (Syrie 33 sb. s 6453 čl.); 8. Indie, západní břeh (Maratové kolem Bombaje 58 sb. s 6163 čl.); 9. Madura (jižní cíp Indie 38 sb. s 5199 čl.); 10. Ceylon (18 sb. s 2092 čl.); 11. Tučen (jihových. Čína 61 sb. s 2656 čl.); 12. Jižní Čína (Honkong a Kanton, 4 sb. s 1564 čl.); 13. Severní Čína (Peking a Tien-

tsin 8 sb. s 2056 čl.); 14.Šansi (provincie v sev. Číně; 2 sb. s 134 čl.); 15 Japonsko (78 sb. s 10.693 čl.); 16. Mikronesie (ostrovy v Tichém moři, 57 sb. s 6603 čl.); 17. Mexiko (21 sb. s 1193 čl.); 18. Španělsko (8 sb. s 351 čl.); 19. Rakousko (18 sb. s 1414 čl.; 20. Filipiny (Nová misije započatá 1903.)

Misiji na sandvišských (Havajských) ostrovích přejaly církve tamější samy, a tak American Board misijní toto pole, kde mu tak bohaté výsledky Pán dal, opustil.[40] 1. května 1903[41] čítal Am. Board 101 hlav. stanici, na nichž jsou misionáři usedlí, 1293 stanice jiné, kde se koná pravidelná práce misijní, 535 sb.

---

[40] Nadšení pro misiji způsobilo obrácení havajského hocha 14letého Obukia, který však zesnul nedočkav se se misijní výpravy, sestávající z 3 Havajanů a 13 Američanů, která r. 1820. do Honolulu se dostala, kde nalezla půdu podivuhodně připravenou. Pravé letnice zažil misionář Titus Coan; od r. 1836. do r. 1870. pokřtil 11960 osob z pohanstva. Jeden den pokřtil 1705 obrácených pohanů, které byl dlouho a vážně zkoušel. Oheň Ducha sv. zachvátil celé souostroví. Jednou pravili Coanovi: »Proč už to hnutí neskončíte?« »Protože jsem já ho nezačal,« odpověděl. Jemu bylo popřáno vytrvat až do konce v práci. R. 1882. ranila jej mrtvice právě při velikém probuzení, které hýbalo církvemi, a v němž jako nástroj nadšeně působil. Nebylo by krásnějšího zakončení práce, jehož by si věrný kazatel přáti mohl.

[41] Toto datum platí i pro hořejší údaje.

s 59585 členy,[42] s 66419 žáky. Misionářů pracuje na těchto 20 mis. polích 169 (z nich 12 lékařů) ordinovaných, 22 neord. (z nich 16 lékařů); žen (z nich 12 lékařek) 353 (170 manželek, 183 nevdané). Dohromady 544. Domorodých pastýřů 275, neord. kazatelů 591, učitelů ve školách 2112, jiných domorodých dělníků 681. Dohromady 3919. Všech v práci misijní postavených 4463. Domorodí přispěli na království Boží 178.765 doll. Za 1903/1904 (1. kv.) rok přibyli 5902 členové církvím. Nejvíce v Mikronesii (1007) v Japonsku (826) mezi Maraty (675).

IV.

Když r. 1871. odbýval Board výroční svou schůzi, zabýval se také myšlénkou, neměl-li by evanjelium zanésti i do zemí převážnou většinou římskými katolíky obydlených. Usneseno bylo, že do misijního plánu mají pojaty býti Španěly, Mexico, Italie a Rakousko, země to, v nichž Řím nejsilnější má posice.

Tenkrát meškal v Americe H. A. Schauffler, misionář v Cařihradě. On psal své matce do Cařihradu o usnesení výroční schůze, a ta hned psala, aby se vynasnažil u tajemníka Treata prosaditi, aby Board přede všemi věcmi pamatoval na Rakousko. Treat vy-

[42] R. 1894. byly 444 církve s 41522 čl.

žádal si písemnou zprávu o Rakousku, a výsledek byl vyzvání k Schaufflerovi: »Jděte do Rakouska.«

Kdo byl tento muž, jemuž tak velice záleželo na tom, aby do Rakouska posláni byli svědkové? To nás vede do prvních let století devatenáctého Tenkrát žil v Kempenu farář katolický Martin Boos.[43] Jeho duše prahla po Bohu, neboť tenkrát na universitě dillingské působila řada mužů, kteří po způsobu jansenistů chtěli mít obecenství s Bohem nespoutané římským dogmatismem a lidskou autoritou. Jim v čele byl pozdější biskup Sailer. Boos věrně plnil své povinnosti, ale pravého pokoje a ospravedlnění věrou neměl. Tenkráte umírala v jeho farnosti katolička (asi r. 1788.), již navštívil. Potěšoval ji, předkládaje jí, že prý může se těšit na onen svět, jelikož vždy řádně a nábožně živa byla. Vyslechnuvši jej pravila: »Vy jste smutný těšitel. Kdybych měla spolehnout na všecko to, musela bych zoufat.« I jala se mu kázat o spasení z milosti. Boos ve velikém nepokoji vrátil se domů. Hledal a našel, že toliko skrze zásluhy Pána Ježíše může být spasen člověk z milosti. Této perly neskryl, ale veřejně v kázaních začal nabízeti ji posluchačům Jednou psal: »Až umru, řekni

[43] Nar. 25. pros. 1762.

světu a pozdravuje ho vyřiď, že jsem mu nechtěl žádného koření jiného předepsati, než že spravedlivý z víry živ bude. To pomohlo mně i jiným.« Jeho úzkost, jeho posty a trápení těla nepomohly mu nic. Napsal: »Dal jsem si strašně mnoho práce, abych hodně žil nábožně. Celá léta líhal jsem i v zimě na studené podlaze vedle postele. Bičoval jsem se na krev, hladověl jsem, poskytuje chleba svého chudým; každou volnou chvíli strávil jsem v hrobce dómu, zpovídal jsem se a chodil k přijímání skoro každý týden. Byl jsem zkrátka tak nábožný, že mne exjezuité a studenti v Augsburku jednohlasně zvolili za prefekta kongregace. Chtěl jsem násilím živ býti ze svých dobrých skutků a dobrých mravů. Ba žíti! Ale pan prefekt při vší své svatosti klesal čím dále tím hloub do sobectví, byl jsem vždy smuten, úzkostliv, zarmoucen. Světec vždy volal v srdci svém: »Já nešťastný člověk Kdo mne vysvobodí?« A nebylo člověka, který by odpověděl: »Milost Pána našeho Ježíše Krista.« A nyní umírající žena posvítila mu na cestu života. A tak kázal své farnosti, že ve všelikých skutcích, postu, poutích, almužnách, zpovědi a přijímání není základu a jistoty spásy. »Věšíte hlavu, vzdycháte, hledáte a nenalézáte. Nikdy nedostáváte odpovědi: Tak teď stačí. Vždy znovu vzniká otázka: Co mám ještě

činiti? Pokoje dojdete tenkráte teprve, když Ježíše Krista za nás vydaného, totiž jeho drahou zásluhu u víře uchopíte a spasení chcete býti pro spravedlnost jeho a pro jeho svatý život a jeho smrt. To stačí. Pak z tohoto Krista pro nás vyroste Kristus v nás; z víry vyroste svaté následování, nová poslušnost.« Kde s takovýmto kázaním přišel, jevily se ovšem ihned následky. Duše unavené docházely odpočinku. Probuzení se množila. Nový život vznikal, chvály a ples se ozývaly. Písmo svaté se čtlo pilně, k čemuž i biskup Sailer nabádal. Jeho traktát: »Konec zákona: Kristus pro nás a v nás« působil jako oheň v duších spasení žádostivých. Ale působení jeho provázené mocí Ducha nebylo vhod nepřátelům pravdy. Mnoho těžkostí a pronásledavání zakusil († 1825. 29. sr.).[44]

O jeho práci a jeho zkušenostech uslyšel farář Feneberg. Pozval si Boosa, a ten jemu a jeho kaplanům Janu Gossnerovi a Ignáci Lindlovi

[44] Psal o tom r. 1811. svému jednomu příteli: »Jmenuješ mne mučedníkem pomalu mučeným. Máš pravdu, jsemť zajisté. V mládí mém mučili mne hříchové moji, pro něž jsem dlouho žádného Spasitele nevěděl a neznal mimo sebe. Když jsem pak později pro hříchy své a své nitro Spasitele nalezl a v něho uvěřil, mořily mne konsistoře a židovsky smýšlející luza a chtěli mne strachem připraviti o víru v mého Spasitele, oddisputovat jej a vyhnat od mne, vyhánějíce mne. A tato truchlohra odehrává se do dnes.«

vyprávěl o Pánu Ježíši. Všichni tři během času přijali Pána a od té doby také kázali celého Krista.

Římská hierarchie naproti tomu hnutí nemohla s celou silou vystoupit, poněvadž celá Evropa byla zaměstnána napoleonskými válkami. Ale přes to činila seč byla. Car Alexandr od věřícího svého ministra Golicina slyše o obou kaplanech, umínil si, že jejich darů využitkuje pro své poddané. Velikým řečníkem byl Lindl. 10 let kázal zákon hřímavě své církvi, která se čím dále tím hůře měla. Ale od r. 1812. pronikl k světlu. Často 10 i 15 tisíc lidí hrnulo se na jeho kázaní, tak že musel pod širým nebem kázat. Houfně přicházeli lidé vyznávat mu hříchů svých a žádat o útěchu evanjelia. Vyzvání carovo přijal r. 1819. do Petrohradu, později odebral se do německé kolonie v jižním Rusku a kázal v Oděse.

Tu v Oděse žila německá rodina Schaufflerova. Byli evangelíci ale neobrácení. Mladý 22letý Wilhelm byl náruživým hudebníkem. Ač žil světu, býval nejednou znepokojen boje se soudu Božího. Pověst o Lindlovi přivábila jej do katolického kostela. A to jedno poslechnutí způsobilo, že se 22letý Vilém upřímně k Pánu obrátil. Jeho radovánky staly se mu ničím, a celý jeho život nabyl nového obsahu i směru. Rodina jeho ne-

mohouc pochopit znovuzrození z Ducha, domnívala se, že se zbláznil. Ještě pět let strávil v Oděse zabývaje se truhlařinou a výrobou hudebních nástrojů a stýkaje se s jedním židovským misionářem. Ten jej vybídl, aby se věnoval missii židovské, poznávaje jeho veliké dary. Vilém opustil rodinu a vše a odebral se do Cařihradu a do Smyrny.

Tam mu radil misionář, aby se odebral do Ameriky na vzdělání. S jedním dollarem vydal se na dalekou cestu, která trvala 140 dní. Tu na bohosloveckém učelišti strávil 5 let a byl poslán za misioáře do Turecka a to do Cařihradu Tu pracoval 40 let. Tu se také oženil s americkou dámou, která založila tam školu. Jejich dva synové velikou práci konají dosud v Americe, jeden v nedělní škole a druhý v české misii církví svobodných, kongregačních.

Vilém G. Schauffler byl znamenitý učenec. a byl také doktorem bohosloví jmenován. V letech šedesátých byl mu svěřen překlad Starého Zákona do nářečí židů španělských. Aby tuto práci zdárně k cíli přivésti mohl, odstěhoval se do Vídně s rodinou na tři léta V jeho domě odbývány schůzky, a shromážděna malá církvička věřících. Policie však na to přišla, církvičku rozehnala a Schaufflera pod svůj zvláštní dozor postavila. Od té doby v rodině Schaufflerově byl

zvláštní zájem pro Rakousko a tak srdečně se těšili tomu, že Board i do Rakouska posly evanjelia poslati míní. Syn Vilémův H. A. Schauffler byl pro tu práci připraven desítiletou misijní činností v Cařihradě, mimo to uměl dokonale německy.

V dubnu 1872. byl tedy určen on a dvě rodiny, jež však sám měl vyhledati. Tajemník společnosti Dr. Clark upozornil jej na Alberta W. Clarka, pastýře sboru gileadského (Conn.), který už jako student k misiji se hlásil, ale pro churavé oči byl odložen. Schauffler 2. května 1872 do Gileadu zajel. Clark právě se strojil vyjeti na bibl. hodinu na místě půl hodiny vzdáleném. Paní Nellie Clarková sestoupivši oznámila mu: »Je zde nějaký missionář Schauffler a přeje si s námi mluviti.« Věrný jáhen církve Gilbert přejal hodinu a p. Clark zůstal doma. Po dlouhých poradách a modlitbách rozhodli se, že se podrobí vůli Páně. Zajeli ještě do Bostonu, by ještě lépe byli zpraveni a 20. května podepsali rozhodnutí následující: »Dá-li Pán, abychom šli do Rakouska, zasvěcujeme nyní sebe k potřebné práci v této zemi,« a 23. května své rozhodnutí oznámili do Bostonu.

Albert W. Clark narodil se 26. června 1842. Předkové jeho i po otci i po matce (po Bradfordovi) vystěhovali se pro víru v Pána do Ameriky s onou církví poutni-

ckých otců ze Scroby a z Leydenu na lodi Konvalinka, která r. 1620. přistála u Plymouthské skály přivážejíc zakladatele velikosti a slávy Ameriky. Pokud známo, požehnání Boží spočívalo na všech pokoleních rodiny Clarkovy. Jeho otec a děd a snad i praděd byli jáhny (deacons) církve, věrní pomocníci svých kazatelů. Otec Albertův byl lékař a působil požehnaně v Georgii (Vermont), rodišti Albertově. Od svého 12. roku byl si Albert vědom, že je dítětem Božím, ač už dříve se k Pánu vinul. Rodičové byli upřímní křesťané, a v takovém ovzduší i dítky mohou zakoušet zvláštních milostí Božích. Albert se učil rád a v 16. roce už učil sám třídu 48 žáků. Po pět zim (vždy tři měsíce) vyučoval v obecných školách, vydělávaje si peníze tak na měsíce letní. Později také vyučoval rok na střední škole a dostal skvělou nabídku takového učitelského místa na takovém jednom soukromém ústavu. Ale právě v té době stalo se mu jasným, že ho Pán k službě evanjelia volá. Poslechl toho hlasu a vstoupil do bohosloveckého semináře v Novém Yorku, třetí rok strávil v semináři hartfordském. R. 1868. stal se kazatelem v Gileadu.

Za čtyři roky srostl s ním sbor tak, že nechtěl propustit ho, když se jednalo o jeho poslání a teprv když okolní sbory obeslaly k tomu cíli poradní sbor (concilium, councel),

podrobil se sbor Gileadský a s mnohými slzami 23. července Clarkovy propustil.[45]

Jednalo se ještě o rodinu třetí, která také měla být do Rakouska poslána. Tuto vyhledat bylo uloženo Clarkovi, poněvadž zatím Schaufflerovi 18. května 1872. odpluli. Ihned připadl Clark na svého souseda E. A. Adamse, pastýře sboru North-Manchesterského, 2 hodiny od Gileadu vzdáleného, jejž 8. června vyhledal a ku práci vyzval. Adamsovi zajeli do Bostonu pro bližší zprávy a v polovici července do misijní služby vstoupili.

E. A. Adams, nyní Dr. Bohosloví, je z rodu puritánského. I jeho předkové byli mezi nejprvnějšími vystěhovalci z Anglie do Ameriky, hledajícími místa, kdež hy mohli sloužiti Bohu bez překážek podle svého přesvědčení. Narodil se ve Franklinu (Mass.). 21. října 1837. Až do 19. roku pracoval s otcem svým na farmě a při řemesle, chodě každou zimu do školy. Po tom vstoupil do amhertské koleje, z níž po 4 létech vystoupil. 5 let vyučoval a 2 léta studoval bohosloví, rok v Novém Yorku a rok v Andoveru. Sbor north manchesterský si jej zvolil r. 1868 za svého kazatele, kde po 4 letech povolání k práci misijní přijal.

---

[45] Ještě jednou chtěl Clarka zadržeti jiný sbor lákavým platem, ale srdce jejich bylo již nepohnutelně ustaveno pro službu Páně v Rakousku.

Sbor North Manchesterský byl rozhárán a čím více Adams kázal zákon, tím hůře měl se on i jeho sbor. Tu na začátku r. 1872. navštívil jej milý jeden bratr Rufus S. Underwood, který Adamsovi ukázal, že nepořádek v jeho sboru má původ v tom, že sám i sbor úpí pod jhem zákona, neznajíce milosti v Kristu Ježíši zjevené.

Adamsovi otevřely se oči, a jeho duše osvobozená od tlaku zákona, veselila se v svobodě, jíž nás Kristus osvobodil. Tato velikolepá změna byla mu požehnanou průpravou pro kázání evangelia v národě našem.

V.

Schauffierovi odjeli proto dříve, by prohlédli zemi a podali zprávu do Bostonu, aby společnost mohla určiti, kde své misionáře usadí. Rodiny své nechal v Hallu a sám cestoval tři měsíce (červenec—září) po Rakousích, Uhrách a Čechách a poslal o tom obšírnou zprávu do Bostonu.

V Čechách jmenovitě seznámil se s farářem Šubrtem, který slíbil svou součinnost tak, že v Praze bude přednášet a evangelium zvěstovat. Bostonská společnost telegrafovala Schaufflerovi, že je rozhodnoto, aby práce misijní započala v Čechách a v Tyrolsku.

Zatím pak 5. října 1872 odpluli Adam-

sovi a Clarkovi z Nového Yorku na lodi Australie nevědouce, kde se usadí, zda v Pešti či ve Vídni, či v Praze. Teprv v Londýně kabelogram jim zvěstoval, že cílem jejich je Praha. Na téže lodi cestovali s nimi misionáři do Bulharska jedoucí (Dr. House, Marsh, Baird). Do Prahy přijeli 1. listopadu 1872, o 9. hod. več. na smíchovské nádraží. Mezi Chuchlí a Smíchovem zpívali žalm 100. Přijížděli nemajíce potuchy, na jaké obtíže narazí jejich práce; měli však víru, že Ježíš má také v této zemi svůj lid, jemuž měli zvěstovati evanjelium. Schauffler čekal jich. Byl již o týden dříve v Praze. Obě rodiny ubytovaly se zatím u »Zlatého Anděla«. 6. listop. uspořádal jim škotský misionář Moody[46] uvítací večírek, k němuž se 30—40

[46] R. 1864. poslala svobodná církev škotská misionáře Adriana van Andela do Prahy, za tím dvojím účelem: aby blaha národa izraelského v Praze hledal a sprostředkoval styky mezi církví škotskou a českou. Tenkráte sbor klimentský byl po krátkém farářování Šubrtově (1860.—1862.) uprázdněn. Van Andel žádal u německé církve v Jirchářích, jejíž faráiem byl tehdy Georg Wilhelm Traugott Marthus (1846—75.) o dovolení, aby směl německé bohoslužby odbývat v neděli večer. Presbyterium mu to dovolilo, ale když se jevilo probuzení jakési v církvi, racionalisticky zabarvené presbyterium mu povolení opět odňalo. Van Andel míval pak německé shromáždění v kostele klimentském až do příchodu Košutova (1866.), který byl jeho odpůrcem zásadným,

osob sešlo. Schauffler v delším proslovu dotkl se, proč přicházejí. Myšlénka utvořit zvláštní církev byla jim daleka. Druhý den navštívil je v hotelu far. Šubrt, s kterým byl už před tím Schauffler upřímné styky navázal.

Bylť Václav Šubrt, muž širokého srdce a plný lásky k svému Spasiteli. Tenkrát byl Šubrt v dobách první lásky. Už jako student byl odhodlán nepřijati racionalismu, jemuž ve Vídni tenkrát učili, ale k obrácení přišel později jako farář krabčický (od r. 1862. až do r. 1872.). R. 1863. navázal styky s pozdějším kazatelem Janem Balcarem. A tento styk byl mu k nesmírnému požehnání. Balcar už tenkrát horlil, poznav skotského misionáře Edwarda, pro církevní kázeň a čistotu církve. Modlíval se se Šubrtem, který tohoto neučeného a prostého bratra bratrsky u sebe vítal a pokorně jeho svědectví přijímal. V bibli-

jakož i jeho nástupce Andrew Moodyho. Kolem těchto mužů, jakož i K. M. L. Stahlschmidta, tehdy člena ev. bratrské církve, který jako depositér biblické společnosti do Prahy 1869 přišel, seskupilo se něco probuzených Němců, anebo německy rozumějících Čechů. I van Andel i Moody byli od seniora Josefa Kubeše a sup. Veselého za německé kazatele ustanoveni. Německá církev žalovala, seniorát a něm. konvent (26. sr. 1873.), práci Skotů odsoudil, a místodržitelství zakázalo Moodymu německy kázat, dokud si dovolení od německého farního úřadu nezjedná. Moody pak odebral se do Pešti. Později Skotové ustanovili za misionáře Jamesa Pirieho.

ckých hodinách, které na žádost některých probuzených u sebe zařídil Šubrt, rostl v plné vědomí víry. Návštěvy v cizině (1865. v Německu a Hollandsku, 1868. v Anglii a Škotsku,1872 v Hollandsku) rozšířily jeho obzor, a duše jeho naplněna byla touhou po oživení církve české. Styky s bratřími různými zrál v něm ideál: »samostatná, svobodná evangelická církev česká.« Ale našel málo porozumění ve svém sboru pro svůj ideál. »Záhy bylo s bolestí se Šubertovi přesvědčiti, že doba taková ještě nenadešla, a že ani církev sama, jakou ji viděl, ani poměry tehdejší tomu nenasvědčovaly, že by se tento ideál dal uskutečniti. V té jemu drahé církvi viděl mnoho překážek, které všem podobným snahám vzdorovaly.«[47] Tenkrát však Šubert ještě doufal, že ideál dá se uskutečnit spolu s jinými, kteří ze Škotska i z Němec přinesli svěžejší vzduch a tužby po církvi svobodné nespoutané, po lepším životě a řádu. Odtud také to laskavé přijetí misionářů se strany mnohých farářů reformovaných.

[47] Č. Váša; Václav Šubrt, Životopisný nástin, str. 67. »Ukázalo se, když jsme na výsluní svobody byli uvedeni, jak jsme dlouhým útiskem seslábli, ba zotročili, že o své věci jevíme malý zájem, a že mezi námi samými jest mnoho živlů škodlivých, neprobudilých. Svoboda nás nalezla nepřipravené a namnoze svých věcí neznalé, ano i jimi pohrdající.«

Především však misionáře vítal Jan Balcar, který tenkrát v Radechové u Náchoda bydlil a už svobodnou církev presbyterně spořádanou jako kazatel spravoval. Vlna milosti Boží rozlila se po celém cípu severovýchodních Čech, a už bylo mnoho těch, kteří probuzeni ze sna hřícha hledali milosti a pokoje v Pánu Ježíši a v nichž oživl s velikou vroucností starý český ideál míti církev čistou a krásnou, spravovanou slovem Božím.[48]

Hnutí to velkolepé snažila se církev. ref. se svým superitendentem v čele všemožně

[48] O začátcích hnutí viz spisek »Nejstarší svobodná církev v Čechách«. Vydala svob. ref. církev v Bystrém. Hnutí to podobné hnutím 15. století, strhlo s sebou ovšem mnoho lidí polovičatých a necelých, kterým ideál krásné církve byl více než nový rod s hůry. Proto také asi bylo tu mnoho roztržek a drobení, kterými jmenovitě získala ref. církev hronovská. Hnutí vyznačuje se množstvím mužů, »laiků«, znalých Písma a výmluvných. Jmenovitě lze tak pozorovati v horách. V Nedvězím byli Světlík, Poul a Hejzlar, na Rzech Světlík, na Hrádku Škoda (st.), který jmenovitě krásně mluvíval. Zemřel dříve ještě, než se svobodná církev založila. Poul a Světlík ze Rzů přešli do sboru Šárova. Poul míval příjemnou řeč protkanou průpovědmi z Písma, byl však náchylný k výstřednostem. Do shromáždění chodíval bos a bez kabátu, klada důraz na »svatou prostotu«. Nemoha se srovnat s Hejzlarem, odtrhl se k Hronovu. Šára svěřil mu nedělní školu a čtené služby Boží. Ale pak strojil se černě a přeskočil v krajnost druhou. Na Náchodsku těch darů nebylo.

po dobrém i po zlém udusit a zastavit. Ba i sám Kohlbrügge v Elberfeldě proti němu kázal. I světské rámě připojilo se k potlačení tohoto díla Božího. Václav Šubrt se z této práce těšil a s Balcarem bratrské udržoval styky. On také upozornil na něj Schaufflera, který si vyžádal bližší zprávy. Z těch právě dob pochází psaní Jana Balcara, jímž odpovídá na otázky mu kladené. Pro dokumentární důležitost otiskujeme je celé:

(V Horní Radechové), dne 7. srpna 1872.

Drahý bratře v Kristu Ježíši vykoupený!

Váš láskyplný list ze dne 1ho t. m. jsem včera obdržel a spěchám na Vaše otázky co nejstručněji odpověděti, jak následuje:

1. Narozen jsem dne 27. března 1832 v obci Horní Radechové na bývalém panství Náchodském, v nynějším okresu Novoměstském n. M.

2 Do školy jsem počal choditi v sedmém roku mého stáří do školy naší obce; ačkoliv jsem téměř hořel touhou po školním vyučování, tedy jsem mohl jen nepravidelně, ano k mé žalosti často s velikými přestávkami školu navštěvovati; od 10. roku mého stáří musel jsem si již službou výživu vyhledávati, i musel jsem tedy na dobro milovanou mi školu opustiti. Žákem jsem byl

výborným; byl jsem také i několikráte při zkoušce odměněn, a od p. učitele zvláště milován, ano se mi dostalo i veřejné pochvaly od zkoušejícího p. vikáře.

3. Číst jsem se naučil již dříve než jsem počal chodit do školy, ovšem jen počátečně. S počátku jsem se učil, že mne k tomu otec přidržoval, později mne k tomu pudila chvála mé pilnosti a schopnosti, a konečně touha, abych rozličné povídky čísti mohl, jichž jsem si dílem od p. učitele, dílem od jiných lidí opatřoval.

4. Ačkoli můj otec někdy v biblí čítal u některých známých, však zdaleka mu ani nenapadlo, aby ji pro sebe a pro svůj dům zaopatřil; pamatuji se však, že jsem si ji od mého strýce, otcova bratra,[49] vypůjčil,

[49] První evangelíci (a. v.) v H. Radechové byli Kolisko, Balcar (strýc kazatele Balcara) a Chráska (praděd kazatele Ant. Chrásky). Kolisko byl krejčí, který šil po domích a lidem mnoho vyprávěl z bible. Zemřel v chalupě Balcarově. Katolíci nechtějíce, aby tam přišel pastor ho pohřbívat, v noci ho ukradli a sami pochovali. To bylo asi 1810. Chráska byl v těžké nemoci příbuzenstvem přemluven, by si povolal římského kněze a tak stal se on i jeho rodina římskými. Jeho syn však byl katolíkem jen dle jména, čítal Nový Zákon, říkával modlitby z Rajské Zahrádky a pilně zpíval z kancionálu. Sloužil ve vojště v Italii. Umřel jako kající hříšník bez kněze (1849). Poslední jeho modlitba byla: »Beránku Boží, sejmi, ach, sejmi a na věky v nic uveď, cožkoli je ve mně hříšného.«

když mi bylo asi 10 roků, a s velikou zálibou v ní četl, takže mi několikrát má matka domlouvala, proč si raději nevezmu modlitební knížku, než abych ustavičně biblí četl. Na ten čás jsem ovšem neměl z onoho čtení pro duchovní život žádného užitku, a dorůstaje k věku mládeneckému, žil jsem tak, jak v temnostech vůbec žíti možno jest, hrubých hříchů, jak to svět jmenuje, jsem se ovšem nedopouštěl, a byl jsem u světa na cti dobře zachovalý.

5. Takto mi uplynul věk mladický bez starosti o mé spasení až do 21. roku mého stáří. Nyní jsem poznal, že žiji bez Boha a to mi působilo veliký nepokoj; avšak nevěděl jsem, kam se obrátit mám a kde ulehčení hledat, an církev římská, v níž jsem byl vychován, mi žádné úlevy ani útěchy nepodávala. Někdy jsem s mnohým lkáním volal ku Pánu o pomoc, ale nevěděl jsem, kde onu pomoc hledati. Že by mi biblí něco ukázati mohla aneb nějaké útěchy poskytnouti, o tom jsem vzdor dřívějšímu v ní čtení ničeho něvěděl

Tu se mi dostala do ruky kniha pozůstávající z několika kázaní, držených o slavnosti jubilejní třístaleté památky reformace

Jeho tři synové stali se evangelíky. Dvě dcery nepřestoupily sice, ale jedna z nich uvěřila v Pána a jako věřící umírala. Tito tři Chráskové přestupovali už vlivem Balcarovým.

německé. Z ní jsem poznal zkázu církve římské a byl povzbuzen k bádání po jiných pravdách, než jakých jsem znal z církve římské. Tím byl vyvolán v srdci mém boj nekonečný, nyní jsem počal toužit po slovu Božím, po biblí, ale to nebylo tak snadné se jí dopídit.[50] Konečně se mi podařilo vypůjčit si Nový Zákon od jednoho z mých příbuzných[51] a posléz i celou biblí Páně.[52] Nyní jsem ssál slovo Boží jako jelen žíznivý. Také jsem se počal ohlížet po nějakém evangelickém kostele, a brzy na to navštívil jsem evangelické služby Boží v chrámu Strouženském v Pruském Slezsku na samých hranicích českých se nalézajícím [53]

---

[50] Strýc Balcar dle všeho mezi tím již zemřel a jeho bibli dostal snad někdo z jeho příbuzenstva.

[51] Byl to asi Nový Zákon po Chráskovi, který asi 1849 (58letý) zemřel. Jeho žena byla teta Balcarova Jan Balcar chodíval jako hoch čítat k nim z toho Nového Zákona. Pravděpodobné jest, že Balcar věda o tomto Zákoně z dětských let, po něm později pátral, až ho u některého ze synů Chráskových našel.

[52] Byla to »Berlínka«, již si opatřilo kolem r. 1856. více jeho přátel. Stála tenkrát 11 zlatých.

[53] Bylo to asi r. 1856 v zimě, kdy se rozhodl kroužek kupící se kolem Balcara jíti na kázaní do Stroužného, kde kázal Kurz. Odtud přišli už někteří s rozhodnějším duchem. Kroužky jejich nabývaly věcnějšího obsahu a jádra a způsobu biblického shromáždění. Výsledek byl ten, že Balcar vystoupil z římské církve a připojil se k církvi evang. ref.

To vše se dělo s počátku v skrytosti, avšak nápadná proměna se mnou nemohla zůstati bez povšímnutí, zvláště an jsem jako tovaryš zednický a tkalcovský[54] musel v stálém styku s cizími lidmi trvati. Poznavše proměnu mého náboženského smýšlení, počali mi evangelické náboženství lidé tupiti. Tu mi byla zavdána příležitost, abych jim bludy římské církve odkrýval a mé přesvědčení jim slovem Božím odůvodňoval. Byl to s počátku nepatrný plamének, který posléz vzplanul v nekonečný žár pětiletého procesu, který se pro mne skončil na podzim v r. 1859. čtyřnedělním vězením. Taková věc ovšem nezůstala nepovšímnuta, náboženské hnutí bylo vyvoláno, a dřív, než se skončil můj proces, bylo okolo 30 osob vystouplých z církve římskokatolické, které vesměs k církvi reformované byly přistoupily. V roku 1856 jsem i já přistoupil k reformované církvi a doufám,

---

(v Klášteře). Někteří nechtěli tak daleko jít, ale proto přece styků s Balcarem nepřerušovali. Kazatel Kurz býval knězem řádu premonstrátského v Praze. Návštěva u nemocného přiměla ho odejít z Rakouska a připojit se k církvi ev. Jsa Čech dosazen byl za faráře v Stroužném.

[54] V letě zedničil a v zimě tkalcoval. Jako chasník dělal za stavem v Horní Radechové u Hurdálků. Byl obratný tkadlec a mezi prvními, kteří v tom čase dovednější zboží robili. Už kolem r. 1854. jako mladík dvaadvacetiletý pracoval pro Al. Laštovičku tak zvanou činovatinu.

že mi nemůže žádný horlivost a upřímnou snahu o rozkvět a blaho této církve upírati, an toho jsou i důkazy před rukama.[55]

[55] Mezi prvními, kteří z římské církve vystoupili, byl i Josef Chráska (jeden ze synů Chrásky, strýce Balcarova.) Když tento svůj odstup knězi v Červ. Kostelci ohlásil, udal tento do Náchoda, že vinu nese Balcar, který prý velice lid kazí a podal na něho žalobu pro urážku na cti, které prý dopustil se Balcar při návštěvě své na faře jako svědek odstupu Chráskova. Farář ve při, která se až v Hradci srovnávala, nepochodil. Ale od té doby stále bylo horlivému Balcarovi snašeti protivenství. Několikrát četníci ho do Náchoda odvedli, ale Balcarovi nemohli odolat. Radechovští usilovali se ho také zbyt, jmenovitě když i vdova Jozefa Hurdálková z římské církve vystoupila. Tuto vdovu Jozefu Hurdálkovou, která měla 4 dítky, vzal si Balcar, ač o 10 let mladší, za manželku. Když usedlost odkázanou synovi koupili, stal se Balcar občanem radechovským (č. 131.), jehož už obec zbaviti se nemohla. Jeho manželka byla pro něho velikým štěstím. Svou mírností, laskavostí a svým jemnocitem držela Balcara prudkého a často umíněného v mezích a mnohé rány zhojila svou mírností, jichž on svou ostrostí zasadil. Její smrt byla bodem úpadku v církvi bysterské.

Balcar vystál v Radechové mnoho protivenství. Farář červenokostelecký Körner (vulgo Jadýrko) snažil se dokázati, co dovede, aby hnutí tak nepříjemnému čelil. Chtěl míti Balcara prohlášena za blázna. Za tím účelem vydali se na Radechovou MUDr. Müller z Náchoda a MUDr. Teuner z Opočna. Dlouho s Balcarem hovořili a na konec pravili: »Tak jen pracujte takhle dále,« a přátelsky se s ním rozloučili. I jiní začali si Balcarova působení vážit. Jednou přišli zase do Radechové četníci, aby Bal-

Nemohlo ale jinak býti, než že jsem při takovéto horlivosti musel u některých požívat vážnosti, u jiných pak byl jsem opovrhován, an na takovou horlivost nebyli reformovaní údové téhož okolí zvyklí. Byl jsem horlivcem a dle zevního zdání dobrým evangelickým křesťanem. Zasazoval jsem se o lepší řád, zejména o svěcení dne Páně; zamezil jsem, jak daleko bylo možno, v církvích evangelických obvyklý nešvar popíjení před pohřby a při pohřbích, což ovšem některým údům nebylo vhod. Věřil jsem vůbec, co církev za pravidlo víry k věření předkládala, biblí Páně jsem miloval, a byl jsem mocný v přesvědčování jiných. Avšak na mém vnitřním člověku se pramálo změnilo, ačkoli jsem mnohé dřívější nezpůsoby odložil.

Později jsem začal poznávat smutný stav církve, ku které jsem přináležel, ale ne-

cara do Náchoda zavedli, odtamtud pak posel vedl ho do Hronova. Starosta hronovský nelibě to nesl a řekl: »Až se sejdu s radechovským starostou, musím mu pověděti něco, že snad zná kněžská záští a že dobře ví, jak se to mělo s Janem Husem, že musel na hranici zhynout pro pravdu, když ji zastával. Je to nesmysl dát takového muže na postrk.« Balcar dovedl sebe i jiné hájit, a chodívali k němu ve svých rozepřích na radu. On se také vynasnažil, aby hronovští evanjelíci, jichž počet vzrostl na 140, měli svůj hřbitov. Sám na pole dal 400 šajnů a na jeho radu žádal o příspěvek klášterský farář knížete z Schaumburg-Lippe, který sboru daroval bývalý rybník.

věděl jsem, jak tomu odpomoci. Jakýsi trapný nepokoj jsem cítil, ale nevěděl jsem, odkud to pochází. Věděl jsem, že církev bratrská měla církevní kázeň výbornou, a zde jsem nenalezl ani to nejmenší. Poznávaje v bližším styku údy reformované církve, seznal jsem, že těch nejvýtečnějších známost slova Božího pozůstává jen v pohrdání římskou církví a papežem, že jen vyhledávali v bibli Páně ty částky, které se vztahovali na zevnitřní formy; ale co do života nenalezl jsem žádného rozdílu, ano že mnozí z nich si ještě ze slova Božího brali svobodu k hřešení, tvrdíce, že nejsme pod zákonem ale pod milostí. Aniž bych pozoroval, stával jsem se chladnějším a zvykal jsem panujícím hříchům zase poznenáhlu, a byl bych bez mála upadl v životě svém zase tam, odkud jsem vyšel, kromě zevnitřní formy.

V takovém stavu jsem se nalézal až do roku 1862. Toho roku na podzim jsem zvěděl o svobodné evangelické církvi německé ve Vratislavi.[56] To byla rána pro mé rezervané

---

[56] Zajisté skrze Kurze. S Kurzem se v ten čas asi stala velká proměna. Edward, misionář svob. církve škotské mezi Židy, cestoval navštěvuje je, a při tom sešel se ve Vambeřicích nebo Vartě s far. Kurzem. Edward mluvil s ním o jistotě spasení a nutnosti nového rodu a také i o čistotě církve. Kurz se bránil, ale Edward, muž hlubokého poznání a bystrosti,

srdce, zvláště an jsem slyšel, že církev tato má zavedenou církevní kázeň, a že tedy oudové její se snaží nejen křesťanskou víru vyznávat, ale skutečným životem osvědčovat. Byloť to elektrické trhnutí tepnou duchovního života pro mne, cítil jsem, že není dost

---

přemáhal Kurze slovem Božím. Edward vybídl jej k modlitbě, a tak klekli vedle sebe, a Edward vroucně se modlil, by Pán otevřel oči Kurzovi. V modlitbě té byl Kurz přemožen, a od té doby datoval nový svůj život. Po modlitbě podali si ruce jako bratři. A jestli už před tím Kurz vynasnažoval se o lepší řády ve svém sboru, nyní jal se působiti jinak, ale brzo přesvědčil se, že nelze mu zůstati v církvi státní, a tak do Vratislavi se přestěhoval, kde kazateli Edwardovi vypomáhal. Jen občas vyjížděl pak do Chudoby, kamž za ním chodily ze Stroužného tři duše (Koláční), z Německé Čermné Haukovi a z Borového Křížovi. S těmi slavíval Večeři Páně, kterou s velikou vážností vysluhoval a na celou rozhodnost důraz kladl. Hauk byl zvolen starším tohoto sborečku. — Škoda, že o Kurzovi jsou zprávy tak kusé a nedostatečné! Kurz se odebral do Ameriky, kde v práci pro Pána zemřel. S Edwardem se rozcházel v učení o vyvolení. — Edward byval misionářem v Krakově, odkud byl vypovězen od vlády a nebyl mu ani povolen odklad pro chorobu manželky od místodržitele, před nímž poklekl. Však také Edward její brzkou smrt rakouské krutosti přičítal. Ve svém působení mezi Židy setkal se s námitkami, že církev křesť. není Židům světlem, a proto zdálo se mu, že musí být založena církev, která by byla židům světlem. Tato snaha vedla ho k založení svobodné církve vratislavské (1860.). — Po smrti jeho manželky nabyly jeho dcery velikého na něj vlivu, který v záležitosti církve zasahoval škodlivě.

provést reformaci ve formě a theorii, ale že to musí mít hlubších základů v srdci těch, jenž se k ní přiznávají. Neznal jsem ještě blíže svobodnou církev, ale zahořel jsem pro skutečnou opravu reformované církve. Vyznal jsem to se vší rozhodností d. p. superintendentovi nynějšímu,[57] ale on mne hleděl uchlácholit vyhýbavými, neuspokojujícími odpověďmi, což mělo pro mého rozervaného ducha zcela opačný účinek. Seznal jsem, že duch jeho až příliš uvyknul této hnilobě, a že jest až příliš úředníkem, než aby mohl konat dílo posla Páně. Nepodařilo se mu ducha mého upokojit, ale spíše rozhorlit.

Byl jsem dosti vypočítavým, abych si uměl představit nebezpečenství, jaké mne očekává a jaký boj, ba ono nebezpečenství a boj převýšily mé vypočítání. Avšak to mne neodstrašilo. Započal jsem spoléhaje na Pána.

Že pracovat musím, to mi bylo zcela jasné, ale doposud nebylo žádného, který by mně byl býval duchovním vůdcem v této práci;

---

[57] Sup. Jan Veselý byl farářem v Klášteře od r. 1839 do r. 1889, tedy 50 let. Vzácné stáří, ale nelze říci, že by obsah jeho působení rovnal se délce jeho úřadování. Úředník však byl pilný. Od r. 1864. byl superintendentem českým, tedy 25 let. Jemu připadl úkol vpravit církev do důsledků císařského patentu ze dne 8. dubna 1861, jímž v zásadě byla vyřčena rovnoprávnost evanjelíků h. v. a a. v. s římskými katolíky.

tím pevněji lpěl jsem na Pánu, aby On mě vedl, řídil a spravoval. Počal jsem pracovat, aniž bych byl znal, v čem spasení hříšníka jedině záleží, a jelikož zohavená víra hnusnými skutky její vyznavačů bylo to jediné, co jsem doposud před očima měl, počal jsem chybu druhou, an jsem stavěl skutky nad víru.

Nyní jsem započal veřejně přednášet hřímavým způsobem, dokazuje z Písma svatého proměny života čili nového rodu. Věřil jsem, že takové dílo Duch svatý v srdci člověka koná a konati chce; ale doposud jsem neznal ani své vlastní srdce, ani svou vlastní zkázu, byl jsem téměř zákoníkem. Na jaře v roku 1863 přišel jsem v bližší spojení se svobodnou církví německou, aneb jak ji nazývají »Škotskou«.[58] Nyní jsem pracoval již v širším kruhu a počet účastníků rostl. Podpory jsem nedostával pražádné ani od údů, ani odkudkoli.

Od roku 1864. až do roku 1865. byla pro mne doba, v níž mne samého Pán vzal do zkoušky. Poznal jsem z některých spisů, že mně samému schází ospravedlnění z víry a jednota s Bohem a Ježíšem Kristem; byl to

[58] Kazatelem Kurzem a Haukem. Aby mohl čísti německé spisy a dorozumívati se s Edwardem a vratislavskými bratřími svobodné církve škotské, naučil se německy z knih. Edward sám prý také učil se česky, ale daleko nepokročil.

tudíž boj pro rozervané, neustálené srdce. Jako dřívější můj boj byl proti panujícím hříchům uprostřed křesťanství, tak nyní jsem musel bojovati proti hříchům panujícím v mém srdci. Čím dále tím jasněji jsem poznával, že nad hříchem možno vítěziti v srdci hříšníka jen samému Spasiteli Ježíši Kristu, s nímž se musí hříšník vírou spojit, v kterémžto poznání jsem pokračoval dál a dále z milosti mého Spasitele, až jsem poznal, že ono uvlastnění sobě Spasitele a jeho dostičinící zásluhy nepochází z vůle a chtění hříšníka, ale že ono pochází od Pána samého a zakládá se na věčném předuložení, dle něhož hříšník ku spasení předzřízen jest. Mezi tím časem jsem stál od svobodné církve oddělen, a stál jsem téměř sám a sám, a skoro půl druhého roku jsem ani nekázal, leč jsem vyučoval svou rodinu.

V roku 1865. jsem se zase sjednotil se svobodnou evanjelickou církví a poznal jsem osobně p. kazatele Edwarda, židovského misionáře, a od té doby jsem nabyl jasného ponětí o něm a o svobodné evanjelické církvi, takže jsem k ní docela přilnul, an mne s ní již poutal docela jiný svazek než pouhá záliba, totiž Ježíš Kristus, Vykupitel náš a společný svazek víry.

V roku 1866 dne 16. března byl jsem povolán skrze p. Edwarda do služby biblické

Škotské národní společnosti s měsíčným služným 17 tolarů a později 21 tol., v kteréžto službě jsem stál až do srpna 1870.[59] Toho samého roku byl jsem v měsíci červnu zvolen od sboru za předsednictví p. kazatele Heřmana Matzke k úřadu kazatelskému,[60] kterážto volba jsouc schválena

[59] Balcar byl čilým kolportérem. Za rok 1867. prodal 502 bible a 232 zákonky. Ostatní léta nebyl prodej menší. Kolportérem spolu s ním byl Hauk, kterýž už dávno byl probuzen za Kurze.

[60] Volba konala se v Chudobě. Navrženi byli tři muži: Balcar, Hauk a Světlík z Nedvězího (z Dolu). Tento však jen měl málo hlasů, Balcar pak a Hauk každý stejně. Hauk určitě počítal na to, že bude zvolen. Byl osobně velice milý a řečník dobrý. Někteří dávali mu větší přednost než prudkému Balcarovi. Balcar ve svém zvolení viděl důkaz prozřetelnosti Boží. I ve volebním ději samém. Poslední volič byl Haukův sluha šilhavý; ten přistoupiv ke stolku a chvíli pokukoval na papír, na němž byla jména kandidátů a konečně udělal čárku k jménu Balcarovu, ačkoli prý chtěl voliti Hauka. Matzke prohlásil, že volba musí konána býti znovu. Hauk oznámil, že odstupuje ve prospěch Balcarův, domnívaje se prý, že nedvězští nedopustí mu propadnouti, ale stalo se jinak. Balcar byl zvolen, a byv pak ordinován měl velice vyvinutý smysl pro svůj úřad kazatelský a pastýřský, který také s velikou láskou zastával. Od té však doby Hauk mu nebyl přízniv. Na začátku roku 1872. vypukla nepřízeň Haukova zjevně ve sporu o fotografie. Mnozí domnívali se, že fotografovat se dát je hřích proti 2. přikázaní. Balcarovu fotografii spatřili někteří starší meškající ve Vratislavi. Z toho bylo veliké kvašení a nic ne-

od svobodné evangelické církve německé, byla podporována tou samou od staroreformované církve v Hanovru. Na to dne 14. září 1870 jsem odcestoval přes Berlín do Emden, hlavního města v knížectví Ostfrieslandském, ku kazateli Steffensovi, kterýmž jsem byl dne 28. září na to do synody čili

---

prospělo laskavé i ostré hájení se Balcarovo, kterýž nemohl zadat své širší stanovisko úzkoprsým horlitelům. Trefně odkázal je na důsledky jejich počínání. V čele odporu stál Poul a Hauk. Konec sporu byl, že se celá část horských členů odtrhla a do ref. církve vrátila. Šára ustanovil Jozue Poula za správce nedělní školy v Tisu, kde také jako starší církve čtené služby Boží řídil. Hauka pak ustanovil Šubrt evanjelistou v Lounech Exodů menších do církve reformované bylo více.

Poslalať církev reformovená na uhájení své diaspory brzo po ustavení se svobodné církve (1868) diasporního kazatele Pavla Jelena (nyní ve Strměchách) a po krátkém jeho pobytu Jana Šáru. Jeho činností všecko, co se kupilo kolem Balcara na Hronovsku, bylo upoutáno na ref církev až na několik výminek. Úspěch Šárův byl veliký. I on byl pro kázeň církevní a zdálo se, že i pro svobodu církve. Na rozdíl od Veselého v Klášteře vyjadřoval se o Balcarově práci šetrně a přátelsky. Jeho traktáty (»Nový Rok«, »Den Páně«) sám také rozšiřoval. I Balcar vítal zpočátku jeho činnost, dosvědčuje, že káže čisté evanjelium. Na Hronovsku také nebylo mnoho z církve uznané vystoupivších. Komu se nezamlouval způsob rázný Balcarův, byl přiváben mírným vystupováním Šárovým. Komu se nezdála tvrdá kázeň Balcarova, aneb komu se zdalo, že bude pohodlněji na tom, šel k Šárovi. Šárova snaha byla

classis, která se odbývala v Emlichheim v hrabství Bentheimském uveden, kteréhož dne jsem byl také po předcházející zkoušce od této classis ordinován čili zřízen. Při tom byl také i jeden pokřtěný Izraelita na úřad kazatelský ordinován. Dotčená classis sestávala ze šesti kazatelů a jedenácti starších.

---

pro církev jeho veliká, ale i celkem musí být oceněna. Neboť v třenicích a sporech, které tak často svobodnou církví mladou zmítaly, bylo to pokušením velikým pro neutvrzené, nekající a vyloučené odejíti do Říma. Takto výsledky hnutí vyvolaného Balcarem číselně zůstaly uchovány pro církev evanjelickou. Úspěch asi Šárův na Hronovsku přiměl Balcara, že z Radechové se odstěhoval na Rzy r. 1873.

Šárovi se velice jednalo o to, všecky nazpět uvést do lůna církve. Snaha ta ovšem v Balcarovi musela nalézti odpůrce. V tom čase píše Šárovi: »Pozoruji, že až doposud myšlénka o spojení nás s Vaší diasporou Vás zaměstnává, že dle možnosti nejen Vy sám ale i Vaši údové k tomu cíli pracují. Sám bych onu snahu chválil, kdyby z takového spojení mohlo se očekávati požehnání Páně. Já sám bych byl ochoten komukoliv ustoupiti, jen kdybych mohl tím ujištěn býti, že tím církev reformovaná bude navrácena k původnosti. Zajisté jsem Vám osvědčil své bratrské smýšlení spůsobem všemožným a nestavěl jsem se Vám nikdy v cestu. Mně jde o věc a nikoliv o mou osobu a tedy o osobních zájmech jsem se ani nezmínil. Že ale stále se snažíte o spojení, pod čímž se musí vyrozumívat bezpodmínečné navrácení se naše do svazku reformované církve státní, tedy Vám musím předložit následující otázky, prose Vás snažně, abyste je pilně uvážil:

Mimo toho bylo přítomno 5 kazatelů z Hollandu a 1 kandidát. Odpusťte, že jsem se poněkud obšírněji zdržel, než jste si snad přál, nyní na další otázku budu odpovídat stručněji.

7. Vnitřní okolnosti mého vystoupení[61] byly: touha po Spasiteli a po společném obcování svatých, jenž tvoří tělo Pána Ježíše Krista.

Zevnitřní byly: nenapravitelné zlo, panující v církvi reformované, způsobené zanedbáváním církevní kázně, pak některé oby-

---

1. Znáte skutečné pohnutky, které nás přiměly státní ref. církev opustit?

2. Znáte-li je, co jste tedy učinili v tom ohledu, abychom bez porušení svědomí mohli se s Vaší církví spojiti?

3. Pomyslíte-li na následky z spojení takového a na spojenou s nimi zodpovědnost před Pánem, která by mohla býti největším neštěstím Vaším?«

V témž dopise dále se táže: »Usilujíce nás přivésti zpět do lůna církve Vaší: navrátili jste Ježíši Kristu Jeho královskou moc, a řídí se již církev bezvýminečně jeho zákony? Zavrhli jste státní patronát, poutající církev Kristovu, co nedůstojné okovy? Zavedli jste církevní kázeň? presbyterní zřízení? atd. Jestli tomu tak, pak jest snaha Vaše nejen oprávněna, ale jest přímo Vaší povinností, abyste nás hleděli zpět do lůna svého přivésti, abychom štěstí Vašeho spolu s Vámi požívali.« V dalším ostře se ohražuje proti Šárovu působení. Odpovědi na list Balcarův neznáme.

[61] Z církve reformované.

čeje vloudivší se v církev, jichž v slovu Božím nenalézáme a které velmi škodné jsou, an neslouží ku vzdělání, ale k uspání členů, jako jsou: církevní zřízení zpola presbyteriální, zpola hierarchické, kmotrovství, přisluhování nemocným svátostmi, čímž se živí vždy ten bludný předsudek, jakoby Večeře Páně byla prostředek ku spasení, potom zvěstování odpuštění hříchů mocí úřadu, a t. p., naposled státní patronát, jímž jest královské právo Kristovo z církve vyloučeno. To mne vypudilo z církve tuzemské reformované.

Fakticky jsem vystoupil z církve dle předpisu zákona mezináboženského z roku 1868. as v měsíci červnu.[62]

---

[62] Odstupem Balcarovým počaly výstupy i jiných. R. 1868. přistoupilo k církvi svobodné (úředně výstup většinou z církve ref. oznámivše) 39 členů, roku následujícího nikdo, r. 1870. 29 členů, tím rokem počínaje většinou z církve římské. Až do smrti Balcarovy (1888) přijat byl do církve svobodné v Bystrém 251 člen, a to pozoruhodné je, že bylo přijato 130 mužů, kdežto žen bylo přijato jen 121. Bylo tedy i Balcarovo stádce »malé«. Dítek se narodilo v církvi do r. 1888. 151 (80 hochů a 71 děvčat) K ref. církvi státem uznané odstoupilo do té doby celkem asi 64 členů (z nich 32 vystoupili sami z církve svobodné, a 32 byli z ní vyloučeni). K Římu odešly z vyloučených snad jen 4 osoby, z nich nejvíce zarážel případ Geislerův, který měl vzácný dar řečnický a Schaufflerovi doporučen byl k pomoci do Brna. Přestoupil k Římu, ženě se podruhé. Umíral ve velikém nepokoji a pozoufání. Účastnil se války

8. Podporu měsíční, jak již praveno, jsem dostával od národní biblické společnosti škotské za rozšiřování biblí Páně nejprv 17 tol. a potom 21 tol. Jako kazatel nemám stálé podpory žádné a tedy příliš chatrné.

9. Článků 21 nemáme než 19 co »Svědectví svobodné evangel. církve české«, které přítomně přikládám.[63]

10. Při bohoslužebném jednání není žádný povinen tím méně oprávněn pronésti námitky proti kazateli; to jen může učinit v soukromém pojednání, nikoliv ale ve veřejném pojednání.

11 Sbor náš není sám o sobě nejvyšší instancí, tou jest synoda, v níž všichni sborové zastoupeni jsou. Mimo toho jsou konference a poradní sborové, v nichž vícero sborů zastoupeno jest. Sbor ani není rozhodčím aneb ústavným sborem u věcech učení a řádu, nýbrž bdí nad tím, což synodou ustanoveno bylo, aby dle toho vše se řídilo. Tam se také děje odvolání v jakékoli rozepři církevní.[64]

šlesvicko-holštýnské (1864.), v níž byv raněn kulhal. Tak hluboko klesl, že i tanci se oddal a jednou v hospodě rozjařeným druhům se stolu přednášel, že ještě jednou kázati bude v branách Jeruzaléma.

[63] Neznáme těchto článků. Ale bylo to nepochybně vyznání víry obsažené v 19 článcích.

[64] Svaz bysterského sboru se synodou škotskou je záhadný. Byly tři sbory, které tvořily presbyteř

12. Pod bojem proti Římu a katolickému kněžstvu rozumíme zavrhování bludů, jimž ono na rozkaz papeže učí. Nějakého slibu neb závazku neznáme, nýbrž vystříháme před všemi hádkami, kterými by se nedalo jiného docílit než rozčilení a hořkost mysli.

13. My obmezujeme v den Páně jen tu práci, která pro všední den náleží, k níž počítáme i koupě a prodeje. Nesmyslu takového nemohli bychom se dopustit, abychom ošetřování a čistění těla, obsluhu dobytka zakazovali, zejména pak nesmí nemocným nic zkracováno býti, co by jim k ulehčení a k občerstvení sloužiti mohlo. V posledním pádu činíme i výminku v kupování a prodávání. Hříšné zábavy jsou jednou pro vždy zapovězeny.

14. Nemáme žádného předpisu o svěcení dne Páně ani k vůli zasnoubeným a ještě neoddaným.

15. Kmotrů při křtu nemáme.

16. Nemocnému, pakli těžce nemocen, neděláme naději na uzdravení, ale těšíme jej milostí a záslúhou Ježíše Krista, aby v ranách jeho se ponoře, byl hotov projíti ze smrti do života.

(Vratislav, Zhořelec a Bystrý). Mívaly konference společné. Později se však presbyteř rozbila.

17. Církev naše nemá mimo neděli žádných svátků.

18. Volno každému jest péci, vařiti a zhřívati se v den Páně, hledíme však zameziti hody a jiné na ten den neslušné věci.

Otázka 19. jest již výše zodpověděna.

Vyhovuje přání Vašemu, žadám, by i skrze toto bylo oslaveno veleslavné jméno Boha a Spasitele našeho.

Též srdečný pozdrav od našich milých bratří a od mé rodiny Vám a všem Vašim milým Pána milujícím.

Též i já ve vší lásce Vás pozdravuje, znamenám se ve vší lásce našeho Spasitele

Váš v Kristu bratr
Jan Balcar.[65]

---

[65] Jan Balcar přestěhoval se ze Rzů do Bystrého r. 1880., kde vystavěn církevní dům na jeho jméno. Stavební místo bylo pořízeno už r. 1876., ale obec podpichovaná farářem svým římským Hanušem kladla v cestu nové a nové překážky. Stavbou prostorné modlitebny a příbytku kazatelova církev nabyla střediska nového a se všech stran přístupnějšího. Ale vnitřnímu vzdělání církve neprospělo to. V domě kazatelově nastaly nové pořádky. Vlivem zámožnějších členů, kterými se Balcar chlubíval, stará prostota ustupovala, jmenovitě když Balcarův nejstarší syn z Německ se vrátil. Také obchod, který byl založen ku podpoře církve a rozšíření evangelia ukázal se být velikou závadou duchovního života. Byl založen 24 zl., které složili: Balcar, Pázdral, dva nebo tři Hejzlarové, Barták. Zásady byly dobré, ale provedení další, vymklo se z původních mezí.

Bylo tedy už ve vlasti naší navštívení Páně před příchodem misionářů, a větříček Ducha už vál. Viděli jsme působení Šubertovo, s nímž i jiní se spojovali. Také i na Čermensku bylo hnutí pojící se k jménu Mottlovu a Hartwigovu (viz kap. VII.)

Pán působí nepřetržitě, a símě jeho evan-

Jmenovitě když Vincenc obchod ujal, nemající porozumění pro zásady víry. Mnoho hořkostí a výtek bylo následkem obchodu. A starý Balcar, který dovedl býti velice silným naproti jiným, naproti svému synu nedovedl dokázati téže síly a důslednosti. Všichni pak shodují se v tom, že největší ranou pro církev i Balcara bylo úmrtí jeho tiché, prosté a ke každému přívětivé a pohostinné manželky. Neboť ženění jeho druhé bylo provázeno už roztržkou. Nedbal odporu některých a nepodřídil se církevnímu řádu a kázni, proč tak vždy horlil. Byl obeslán k líčení presbyteře do Vratislavi, ale poněvadž nebylo s ním prvé soukromě jednáno, odmítl se dostaviti, a ohlásil svazek s vratislavskou církví za přerušený. A tak chyba následovala chybu. Odštěpení členové zůstali ve spojení v Edwardem, a tvořili sbor svůj. Roztržka způsobila mnoho bolu, úzkostí a mnoho škody v království Božím. Usilování o smír se strany pražské nebylo provázeno výsledkem. Ukvapením pak a nepochopením vnitřních poměrů ve sboru Balcarově docílena nová po hříchu roztržka ve sboru bysterském (1888.) Balcarově, kdy asi 30 údů odstoupilo a 2. ún. 1889. přijato bylo do svazku svobodné ref. církve. Ti pak se členy »česko-skalického« sboru (přijatými do svob. ref. církve v květnu 1888.) tvořili sbor »východočeský«, s kterým splynul i zbytek sboru Balcarova jmenovitě vlivem V. Cejnara a za spoluúčinkování

gelia klíčí a roste a užitek přináší, i když dějiny toho nezaznamenávají.

Ještě sluší dodati, že i v římské církvi byly duše hledající Pána. V Praze byl mladý kněz, který často do biblického skladu zavítal a kupoval zákonky, které rozšiřoval, řka: »Zabalte mi je pěkně. Budou myslit, že si nesu sladkosti. A vskutku Slovo Boží je

---

kaz. Röthera ze Zhořelce a K. M. L. Stahlschmidta z Prahy v říjnu 1891. — Kazatel Jan Balcar zesnul 25. listopadu 1888. Jeho mohutná osoba patří tedy zcela historii a zasluhuje, aby byla zvlášť vylíčena. nám nebylo možno tak učiniti. Také činnost svob. ev. církve není tu s důstatek oceněna. Scházejí nám prameny některé. Ale činnost její byla rozsáhlá, přímá i nepřímá. Vliv práce Balcarovy byl i na ref. církev hluboký. — Pěkně jej karakterisuje inspektor Hraše v Ottově Naučném Slovníku: »Byl to muž povahy přímé a poctivé, sbor svůj spravoval věrně u vedl jej k občanské statečnosti a loyálnosti.« My pak můžeme dodat: »Byl to muž upřímně věřící, energický, který měl ideál zřídit církev čistou.« V jeho práci se prostupuje působení Boží se slabostí a nestatečností lidskou. Co je z nás, podléhá zkáze, co z Boha, potrvá věčně. Balcar zanechal syny Vincence, který zděděv jeho energii a jistý druh tvrdosti postrádal jeho hloubky a vroucnosti víry († v list. 1904.), a Benjamina, který v Americe je farářem presbyterním smýšlení přísně kalvínského a dceru Marii, která byla dívkou nevšedního nadání a ducha († 1891.) Z druhého manželství zůstal syn Jan. — Jan Balcar patří k mužům Božím v našem věku a národě předním a přes chyby, které se pojí k jeho jménu, zůstává památka jeho požehnána.

sladký chléb pro duše.« Umřel záhy, a není známo o něm nic bližšího. Při kostele pak svatého Havla působil kaplan už hodně letitý, páter Mašek. Ten téměř evanjelicky kázal. Sestra, která nedávno zesnula,[66] vyprávěla o něm: »Chodívala jsem k němu na kázaní i k zpovědi. V mé duši vznikla veliká touha po svatosti. Ač jsem nikdy nebyla žádostiva poutí, nyní začala jsem putovat A tak šla jsem do Staré Boleslavi. Ale ach, kázaní tam jsem zaspala a ke zpovědi jsem se nedostala Plná hoře šla jsem nazpět, odhodlaná, že svůj nevýslovný nepokoj páteru Maškovi vyznám. »Velebný pane,« pravím, »jsem rozervána. Co mám dělati?« »Máte slovo Boží?« táže se Mašek. »Ó ano! Mám osmery modlitby.« »Ó ne! těch já nemyslím. Ty nejsou slovem Božím, ale slovem nábožných lidí. Já myslím bibli. Opatřte si ji, čítejte v ní, a vy najdete pokoj.« I šla jsem a opatřila jsem si bibli, ale zase přišla jsem k němu s ní, tážíc se: »Je to pravá bible?« A on řekl: »Slovo Boží je jen jedno a nemůže být několikero. Čítejte a najdete, po čem duše vaše prahne.« Odešla jsem čítajíc, a když pak v Bartolomějské ulici byly biblické přednášky, byla jsem tam uvedena, a duše má nalezla, čeho žádala — pokoj v Pánu Ježíši.«

---

[66] Anna Brhlíková, vl. Režná (v listop. 1904.)

VI.

Rok 1873. stráven přípravami k práci. Adams a Schauffler učili se česky, Clarkovi německy. V létě pak r. 1873. Schauffler a Adams konali rozsáhlou objížďku po farářích českomoravských navazujíce styky a seznamujíce je s úmysly svými. Dr. Schauffler pravil: »Když jsme měli styk s ref. faráři, řekl jsem jim: My budeme hotovi zde nezakládat novou církev pod jednou podmínkou, jestliže nám totiž reformovaná církev umožní mezi těmi, které získáme, konat kázeň dle slova Božího.«

Že té kázně nebylo, to už 1863 Balcar dokazoval a všichni lépe smýšlející faráři cítili. Sám Šubrt vzdav se r. 1872 úřadu prvního faráře v Krábčicích shromažďoval v ústavu svém církvičku v církvi, která do kostela nechodila a v ústavu samém Večeří Páně obsluhována byla.

Až do smrti seniora Šuberta (21. ún. 1885) tento separovaný stůl Páně v Krabčicích trval. Když pak opět splynul se sborem Krabčickým, stalo se to s velikým hořem a valně znepokojeným svědomím.

Šubert musí být vždy vzpomínán vděčně, kdykoli se vzpomínat budou začátky vlny obživení. Škoda, že jeho vývin byl zastaven úřadem seniorským, který přijal. R. 1873.

dály se porady a návštěvy v Praze i v Krabčicích. Ústav krabčický byl přijat skoro za věc misije. Sám Šubert o tom napsal: »Ale ani nyní ještě nebylo se čím chlubiti. Starý dům hrozil zbořením; za opravu nestál; byla by ostatně stála ne sta, nýbrž tisíce, a na ty nebylo odnikud ani nejmenší vyhlídky. Vždyť jsem nikdy nikam nijakých proseb na stavbu neposílal. V té době začala misijní společnost Bostonská v Americe svou evanjelizační práci v Rakousku. Dělníci její se usadili v Praze. Navštěvovali mne často a já je. Vyznám se rád, že se mi způsob jejich zalíbil a soudě dle všeho, oblíbili si i oni práci mou. Dne 7. bř. 1875. jsem dostal od p. Schaufflera, tenkrát bytem v Brně, list, v němž mi oznámil, že jedna dáma v Americe, nemajetná vdova po duchovním, se jala sbírati 10.000 zl., abych pro svůj ústav zaříditi mohl nové a příhodnější budovy.«[67] Ale už v říjnu 1873. navštívivši Krabčice pí. Nellie Clarková podala zprávu do Bostonu tak dojemnou, že tajemník společnosti ochoten byl podporovati ústav. Zprávu Clarkové potvrdila plnou měrou i pí. Schaufflerová, kteréžto obě pak až do své smrti hojně sbíraly na ústav krabčický. »Dámy tyto znajíce z vlastní zkušenosti fa-

[67] Orloj 1882., str. 47.

ráře Šuberta a jeho práci přičiňovaly se ze všech sil svých, aby k zbudování a upevnění ústavu přispěly. Obě pořádaly ve své zámořské vlasti schůze dam a přátel a budily tak zájem pro Krabčice. Jmenovitě pí. Schaufflerová ještě na smrtelném loži pamatovala na ústav, na práci tu se vyptávala a stále ji na modlitbách Pánu poroučela. Jako Evoda a Syntychéna, jichž napomínal apoštol k jednomyslnosti a pochválil, že s ním horlivě v evangelium pracovaly, tak zde pí. Clarková a Schaufflerová. Obě již odešly v odpočinutí věčné, ale památka jejich potrvá.«[68] Poměr tento trval k ústavu až do smrti Šubertovy, tak že ve zprávách misijních American Boardu byl veden ústav jako misijní. Ba i po smrti Šubertově, když vešlo v známost, že pasiva ústavu hrozí zničiti jeho trvání, přispěchal ku pomoci Clark, aby velikými obnosy poskytnutými od misijní společnosti záhubu odvrátil.

Tenkrát v Praze byl farářem B. Košut, muž který svou energii životní vynaložil na potírání probuzení a směru opravného. Jmenovitě pak proti všemu, co se mu zdálo býti cizími novotami, ostře vystupoval. Šubert a duchovně jemu spříznění faráři byli v příkré k němu oposici. Svými články

[68] Václav Šubert. Životopisný nástin. Podává Č. Váša. Str. 41.

Košut dal mnohé pohoršení mluvě lehkovážně o bibli i o učení reformovanému svědomí drahém. Jmenovitě si obral za úkol potírat Heidelberský katechismus, který vlivem Kohlbrüggovým a působením jeho zetě prof. Böhla do církví zaváděn byl, čímž si i censurování od církevní rady způsobil. Nebyl pak Košut sám. Jeho byť často jen skrytým pomocníkem vedle jiných byl sám superintendent Jan Veselý (sup. od r. 1864.) který pak sám heidlberský katechismus vydal!

Bylo patrno, že ve sboru, kde farář a s ním presbyterstvo takovéhoto byli smýšlení, nebude místa pro činnost misionářů. Také nikdy nikdo se o to neucházel. Šubert, který leckdy i u Moodyho kázal, byl hotov kázati, když kostel klimentský byl mu zavřen, v sále nebo v místnosti ledajaké. Po dlouhém hledání nalezeno skladiště amerických hřebíků v Bartolomějské ulici. Místnost najata a velikým nákladem upravena s pomocí inž Reutera, a oznámeno na policiji, že p. V. Šubert bude konat přednášku. O kázaní nesmělo se říci, poněvadž Košut by byl žaloval na zasahování cizího faráře do jeho farnosti.

Tenkráte byl policejním ředitelem Dedera. Několikráte byl žádán, ale nedovolil. Nedovolil ani přednášku 30. list. Tu 1. pros. 1873. (v pondělí o 9. hod dop.) sešli se misionáři u Clarka v Žitné ul. k modlitbě, by Pán

srdce Dederovo pohnul, aby nebránil zvěstovat evangelium. A Pán se k modlitbě přihlásil. Dedera řekl, že jednou dovolí, aby viděl, »jaká to bude hloupost.« Ba dovolil i modlitbu i zpěv. Radost byla veliká. Harmonium bylo na měsíc najato, a 6 pros. (v sobotu) sešli se v sále Schauffler, Adams, Clark, Šubert, Reuter a misionář mezi Židy Schönberger poděkovat Bohu za tu milost a posvětit sálu modlitbami. 7. pros. 1873. bylo první shromáždění. Kázal Šubert »o lásce k blížnímu.« Přítomno bylo 35 lidí. Druhou neděli už přes 100. Schaufller každý týden oznamoval přednášky, a každý týden bylo oznámení přijato. Stali se dobrými přátely. Jednou pravil Dedera: »Chcete vědět, co p. Šubert kázal? (neřekl: přednášel).« Vzal zprávu tajného policisty, který každou neděli přišel, a přečetl ji. Byla to zpráva dobrá. Po přečtení řekl Dedera: »To je dobré pro hloupý lid.«

Ale Pán Bůh působil i na jeho srdci. Jednou ve velikonočním týdnu byl na policiji oznamovat přednášku tuším V. Vališ.[69] Dedera kázal mu se posadit ukazuje mu kalendář. K Velikému pátku měl poznamenáno:

---

[69] Slyšel jsem to z úst Vališových, ale jména oznamovatele nevyslovil, tak že nevím s celou bezpečností, byl-li to on nebo někdo jiný. Podobné to Vališovi však je.

»Umřel.« Dí: »Vidíte, tu jsem napsal: umřel: On umřel, ale nevstal.« Byla to vzácná příležitost dát mu svědectví o tom, který umřel a zmrtvých vstal a živ je pro nás. Dedera byl dojat. Vališ v nadšení dí: »A tak teď se pomodlíme.« I klekl — Dedera vedle něho. Modlil se onen bratr vroucně — a Dederovi kanuly slzy po tváři. Tiskna němě ruku jeho rozloučil se.

K seznání Dederovu sloužiž zpráva o návštěvě Horkého na policii (12. listp. 1875.): Šel oznámit přednášeče a pozoruje, že někdo mešká v pokoji radově, čekal chvíli v předsíni. Po čtvrt hodině asi otevřely se dvéře, a z nich vykročil knihkupec U.

Vida Horkého žertovně prohodil: »Dejte dobrý pozor na toho člověka, pane rado; neboť ač je mého řemesla — křesťanským knihkupcem — přes to je velmi nebezpečnou osobou, neboť dělá všem knihkupcům pražským konkurenci a nedělal by si z toho nic, kdy by je ruinoval. Je pravda, jinak je to hodný člověk — ale pokazil se.«

Dedera: »Dejte pokoj, vy mluvko! To vám povídám, že ho mám raději než vás. Vy jste klerikál, a on je slušným člověkem, který se nade vše zajímá o blaho lidu, kdežto vy všichni dohromady staráte se jen o kšeft. Co je to klerikál, víte, a nepotřebujeme o tom mluviti. Skutečně ne-

chtěl bych s vámi chodit večer po Benátkách, ale s ním ano. A kdybych měl někde náhodou nocovat, a hospodský by mi řekl, že pan U. z Prahy bude se mnou v noci spát v jednom pokoji, já bych si dobře rozvážil, neměl-li bych si vzít zvláštní pokoj. Ale Horkého bych se pranic nebál.«

U.: „V tom se, pane rado, velmi mýlíte. Já jsem lepší člověk než on.«

Dedera: »To jen vy o sobě povídáte, ale pochybuji, že by to druhý o vás mohl říci. Tak má úcta.«

Co U. odcházel, mluvil k sobě Dedera: »Jestliže nehubíte svůj národ, jistotně mu pranic neprospíváte.«

K Horkému pak dí: »Posaďte se!« Čte oznámení a táže se: »Kdo bude kázat? Aha! Šubert!«

Horký: »Nikoli, pane rado. Balcar má kázat.«

Dedera: »Balcar? Vždyť tu stojí: Šubert.«

Horký: »Ne, ne! Balcar v zastoupení pana Šuberta.«

Ded.: »Je on kazatelem?«

Horký: »Je.«

Dedera béře péro, namočí a píše na kraj: kazatel a táže se: »Proč pak slovo »kazatel« je vynecháno?«

Horký: »Nemohu si zvyknout na ten titul; píšu-li Balcarovi, nikdy ho netituluji kazatelem.«

Dedera: »A proč?«

Horký: »Nevím, pane rado, sám tomu nerozumím«

Dedera: »Ale on je kazatelem?«

Horký: »Ano.«

Dedera: »Je reformovaný nebo luterský?«

Horký: »Není ani reformovaný ani luterský.«

Dedera se podívá na Horkého, vyvalí oči a vzkřikne: »Tak co je, když není ani reformovaný ani Luterán?«

Horký: »Je kazatelem svobodné církve.«

Dedera: »Co to povídáte? Co je to? Jistotně jsem v životě svém o tom neslyšel.«

Horký: »Věřím vám, pane rado. Je to jen jeden sboreček v Čechách, nemáme jich víc.«

Dedera: »Kdo pak založil tu svobodnou církev?«

Horký: »Balcar.«

Dedera: »Kdy?«

Horký: »Asi před desíti lety!«

Dedera: »Balcar, Balcar, Balcar — ale to není ten radechovský blázen?«

Horký: »Je a není, pane rado, jak to vezmeme. Je to onen Balcar, který před několika lety byl v Radechové a nyní je na Rzech.«

Dedera: »Ale dejte pokoj s tím bláznem! A on že má kázat? To nemůže být. Vy-

bleptne tu něco, tam něco, a budeme mít všichni čerta na krku. Co myslíte o tom? Je ten chlap ordinovaný?«

Horký: »Ano, je«

Dedera: »A kde byl ordinován?«

Horký: »Ve Vratislavi«

Dedera: »Tak tedy je Němec.«

Horký: Není. Je Čechem, ale umí německy.«

Dedera: »Hm! To se ví, že umí německy. Ale proč nebyl ordinován v Praze nebo ve Vídni jako jiní kazatelé?«

Horký: »Nevím, kdo by ho v Praze nebo ve Vídni ordinoval.«

Dedera: »Jak to myslíte?«

Horký: »Svobodná církev, totiž Balcar, není v žádném spojení s církevními orgány evangelické církve v Rakousku, a tak nemohl být od nich ordinován.«

Dedera: »Ó nechte mne s takovými řečmi a s takovou chasou! Vzpomínám si dobře na něho. Je blázen, a úřadové nevěděli si s ním co počíti.«

Shromáždění v Bartolomějské ulici oznamované v novinách nezůstalo ovšem bez povšimnutí u nepřátel evangelia. Nejen v Českobratrském hlasateli Košutově si ho nelibě všimnuli, ale i kněží římští nasazovali všechen svůj vliv, aby zvěstování evangelia překazili.

Se všech stran množily se žaloby a udání, ale Dedera zůstal neoblomný. Jednou ukázal na celou řadu žalob a udání V. Horkému. Vyprávěl, co nepřátel tu povstává a dodal svým drsným způsobem: »Nebojte se. Dokud mne hrom nezabije, budete kázat.« Stal se nejlepším přítelem naší práce, která se těšila pokoji, dokud žil. Když padl, přišla na mladou práci veliká bouře.

Začátky tedy práce sluší klásti do r. 1873. na první neděli prosincovou. Jen v létě, kdy všecky tři rodiny bydlely v Braníku ve ville Šálkově bylo několik tam shromáždění německých. V týž rok přijat do práce chovanec Chrischonský H. W. Freytag, který maje také mezi Čechy pracovat učiti se začal česky (u prof. Mourka). Odjel z Prahy 1. srpna 1873 na místo své do Budějovic, kde však pobyv jen 2 léta, do Plané mezi čiré Němce se dostal, kde pozdější kardinál Schönborn tenkrát kaplanoval a všemožně vliv jeho ničil. Z Budějovické práce však zůstali, ač teprv v Brně ku Pánu přivedení, F. Reitinger a jeho sestra Marie, oba nyní v Americe působící.

Do Písku byl usazen za dělníka luterský kan. bohosl. Novák (v listop. 1873.), který však v únoru roku následujícího už Písek opustil, nevyřídiv tam ničeho.

VII.

Zima 1873-74. byla využitkována pro práci měrou svrchovanou. Mimo shromáždění v ulici Bartolomějské byly nedělní školy na Vinohradech u Schaufflerů, v Lipové ulici u Clarků a v Eliščině třídě u mostu u Adamsů, kterážto zvláště kvetla. Práce nedělní školy s mnohými dítkami těšila se zvláštní ochraně policejního ředitele Dedery. Učitelkami tenkrát nedělní školy byly také slečny Nickova a Medáčkova, pozdější učitelky krabčické. Tenkrát studovaly na ústavě učitelek.

Když jazyková znalost byla tak dalece osvojena a práce v Praze v běh uvedena, zdálo se bratřím, že přítomnost tří rodin v Praze je plýtváním sil. Sešli se 12. února 1874. v bytě Clarkově a po dlouhém rokování a modlitbách rozdělili si práci tak, že Adamsovi zůstanou v Praze, Schafflerovi odebéřou se do Brna a Clarkovi s Bisselovými, kteří jako čtvrtá misijní rodina do Vídně přibyli odjedou do Inšpruku.

První, kteří se stěhovali, byli Clarkovi. Půldruhého roku pracovali s Bisselovými v Inšpruku hlavně rozšiřováním spisů, k čemuž také knihkupectví zřídili. Ale práce byla tu mnohem obtížnější než v Čechách Zvláštní zmínky zasluhuje kolportér Kaupert, který

s neunavnou horlivostí rozšiřoval Písmo sv. po údolích i horách, snášeje trpělivě protivenství bigotního obyvatelstva. Zdálo se, že ve Štýrském Hradci bude půda vhodnější, a proto přestěhovali se tam a zřídili tu knihkupectví opět. Inšprucké zrušili a Iseliho, který měl je na starosti, povolali do Hradce. Zde práce více se dařila, a duše přicházely k probuzení. Probuzené duše připojily se pak k církvi ev. luterské nebo k babtistům, neboť misije neměla tenkrát v úmyslu zakládat církev novou. Tehdy seznámil se dr. Clark s věřící hraběnkou de La Tour, která pečujíc o sirotky v Gorici, prosila za učitele. Clark doporučil Reinmutha, a když tento po dvou letech pro neshody s hraběnkou odešel, Lohmanna. Oba také platil několik let; až když hrabě umřel, hraběnka prohlásila, že nyní lze jí samotné učitele si platiti. Reinmuth dostal se později do Meranu a do Inšpruku, kde jeden vznešený Škot, Oswald, na uctění památky své v Tyrolsku zesnulé choti práci evanjelisační konánu míti chtěl. Odebral se do Tyrol r. 1882. a když Iseli z Hradce odešel do Bernu, knihkupectví darováno se vším příslušenstvím traktátní společnosti, která je dosud řídí, a práci evajelisační a diakonskou přejal Reinmuth stále vydržovaný od Oswalda a potom od jeho syna Gordona. Přičiněním Clarkovým

zřízen také sirotčinec ve Feldkirchu založený farářem Schwarzem.

Tak i práce v jižním Rakousku nebyla tak docela nadarmo. Brzo ovšem se ukázalo, že Bissell je spíše učencem než praktickým misionářem. Práce česká hned zpředu nabývala převahy, a on jsa už starší muž česky učiti se hrozil Úmysl jeho a společnosti byl ten, že vyučovati bude v jakémsi druhu semináře studenty, kteří by pro práci evanjelia byli vybráni. Nemaje vyhlídek pro práci takovou v německých částech Rakouska, resignoval a do Ameriky se vrátil.

Ale i Clarkovi nezůstali v Št. Hradci. Vrátili se 15. října 1878. do Prahy.

V Praze zatím práce se šířila. I tu zřízeno »Knihkupectví křesťanských spisův« V. Horkého a spol. (Schauffler a Adams) a velikým nákladem zřízena půjčovna knih. Celou řadu dobrých knížek pro děti i traktátů přeložil sám Horký, býv. ref. učitel, kterého Šubert Schaufflerovi doporučil. Spisky vydané od Horkého, jakož i spisy spolku Komenského, který tenkrát svou činnost započal, jaly se šířit požehnaný a dalekosáhlý vliv. Jmenovitě sluší připomenouti Kašparův zpěvník Písně cestou života a Praxis

Pietatis. Knihkupectví bylo zřízeno v Bartolomějské ulici vedle sálu (č. 16.) r. 1874.

V týž rok započato s prací v Táboře. Pro ni byl propůjčen od ev. bratrské církve Karel Motl. Zřejmo, že ev. bratrská církev zajímala se o Čechy už dávno. Jaenicke to byl, který vymohl berlínské vydání české bible (1808.) a biskup Fabricius ji skrze kolportéry s velikým nebezpečím po Čechách rozšířil. V letech šedesátých Kleinschmidt navštěvoval faráře, a W. Hartwig se dokonce na vyzvání a přání faráře Jurena v Čermné usadil. V Čermné bylo hnutí způsobené skrze Motla (nar. 1834.). Jeho matka byla upřímně věřící duše. Slzíc řekla jednou malému Karlovi: »Ó milé dítě! Pán Ježíš dej tobě pravou a živou víru, abys k spasení přišel.« Vyrostl v známosti, ale k probuzení přišel čtením Hlubiny bezpečnosti a jmenovitě Bunyankou. Napsal jednou: »Roku 1864. na podzim a v zimě zápasila duše má o požehnání, totiž o jistotu spasení, s Bohem. Byv dne jednoho sám doma s Jozefem, který byl v 7. roce, četl jsem Izaiáše 53. kapitolu. Při tom čtení zmocnila se mne taková úzkost, že jsem řekl dítěti, aby se mnou také kleklo, abychom se modlili. Modlil jsem se ovšem hlasitě, a má duše ucítila užitek smrti Beránka Božího, na jehožto zásluhy jsem se Otci odvolával. Nabyl jsem jistoty, a má

duše dostala pokoj. Potom jsem často i o půl noci vstával a Pánu prozpěvoval. Měl jsem radost velikou.« O této své jistotě, jíž nabyl v Bohu, nemlčel, a brzo se scházela u něho malá společnost ku čtení Bunyanky, Odpočinutí svatých, Harmonie a j. Někteří nabyli té jistoty též obrátivše se k Bohu, jiní se posmívali. R. 1866. seznámil se s Hartwigem, a hned první jeho návštěva v Čermné utvrdila jej v poznání, že Hartwig totéž zakusil, co on. Na přání všech a k žádosti farářově se Hartwig na podzim r. 1866. v Čermné usadil, milován od kroužku přátel, kteří rádi naslouchali jeho třeba velice chatrně česky mluveným výkladům slova Božího. Poněvadž farář tomuto hnutí nerozuměl, odcizovali se sobě. Motl dva roky do kostela už nechodil, dříve než se i s potštýnskými bratřími k církvi bratrské r. 1870. připojil. Ještě jedna zkušenost z jeho života sloužiž zde za důkaz, jak si počínati má duše v pokušení: »Když jsem jedenkráte šel domů ze shromáždění, bylo mi tak, jako by mi do ucha a srdce někdo pošeptal: Ty máš za to, že máš odpuštění hříchů; ale jest to klam. Ne! To ty sobě nesmíš přivlastňovati Tys veliký hříšník Poklekl jsem na zahradě před chaloupkou a modlil jsem se. Odpověď dostal jsem ode Pána tuto: Doufej synu! Odpuštěni jsou tobě hříchové tvoji. Jdi v pokoji.«

Motl od r. 1867. kolportéroval, rozšiřuje slovo Boží a mluvě s lidmi o spasení a připravoval půdu tak pro církev bratrskou. A když usneseno zahájiti práci misijní v Táboře, přijat byl pro ni Motl.

V září pak přibyl do Prahy chrischonský chovanec Jindřich Novotný, který svého času vlivem K. M. L. Stahlschmidta, misionáře van Andela a far. Šuberta se rozhodl vzdáti se obchodu svého plátenického a jíti na Chrischonu na vzdělání. Býval katolíkem. Veliké hnutí východočeské, jehož jádrem byl Balcar, nezůstalo i na něho bez vlivu. V jeho rodišti, Řešetové Lhotě, bývaly schůzky nedělní ku čtení z bible, postily a modliteb. Byl záhy přesvědčen o bludu římském a tak připojil se ve svém 20 roce (r. 1866.) k církvi reformované. K poznání svých hříchů a svého spasení přišel později, jmenovitě stykem s údy ev. bratrské církve (Stahlschmidtem a Hartwigem).

Tak začátky díla Páně misijního našeho mají známky oekumenické na sobě. Pracováno pro Pána nástroji patřícími různým církvím a ve shodě se všemi.

Jaká tenkrát doba vánku jarního byla, vysvítá ze strachu, který se zmocňoval některých farářů nad rozvalinami církve a jak se lekali hněvu Božího proto, že tak mnozí jedí a pijí sobě nehodně u stolu Páně. Ne-

jednomu zdálo se, že celá církev je pod hněvem Božím, trpíc na kazatelně muže druhu Košutova, racionalistu,[70] který posmíval se poznání bídy a zkázy srdce a křiku probuzeného svědomí: Bídný já člověk! Kdo mne vysvobodí? Sám Šubert v úzkosti srdce celá léta v Krabčicích vysluhoval »chléb obecný« a »kalich obecný«, bez posvátného jedení a pití. Mezi znepokojenými dušemi jmenujeme zvláště V. Vališe, který už vlivem věřících professorů k vážnějšímu nazírání přišel. Jeho vnitřní nepokoj byl stupňován návštěvami kolportéra Karla Motla, když v Bučině farářoval. Vida, že církev zůstává netknuta jeho působením, protože nedůsledným, přijal povolání do Libiše 1869. Chtěl začíti znovu. Ale sám netěše se pokoji Božímu ani pokoji synů Božích, uměl jen děsiti hříšníky. Cítil, že vysluhuje svátosti nevěřícím a bezbožným, sám také pomáhá hromaditi hněv Boží na církev. Úzkosti jeho dostoupily své výše, když jednou kostel byl naplněn posluchači, kteří přihrnuli se k stolu Páně. Po plamenném kázaní opustil kostel, zanechav v ustrnutí celé shromáždění. Složiv

[70] »Předpotopní rationalism, který u nás před nějakými 30 lety ještě po smrti strašil, situován jsa některými svými odchovanci vídeňských a uherských leho marodérů, jmenovitě bratřími Košuty.« Hlasy ze S., R. XLIV. 1904. str. 80.

úřad přihlásil se u Adamse, který jeho do Prahy 1875. povolal.

Nyní mohly bývat návštěvy Šubertovy v Praze řídšími, ale nepřestaly. Kázaní jeho byla i na dále provázena požehnáním. Kázaní Vališova byla vzletná, plamenná, uchvacující. Jeho život byl prostý nároků. Maličkostí mu bylo všecko rozdat a žít o vodě a chlebě. Ale jeho nitro bylo neujasněno a zmítáno. Duše jeho ještě netkvěla v pokoji, jehož dochází ospravedlněný věrou. Příchodem Novotného nastaly také různice. Způsob jeho kázaní byl jiný, než v Praze byli uvykli. Zákonem děsil, aby pak ustrašená duše hledala jistoty a pokoje v Pánu Ježíši. Ti, kteří mu nerozuměli a spokojovali se pouze nábožností, anebo, kteří se na jeho nedostatečném vzdělání uráželi, semkli se proti němu. Tak nastaly strany. Vališ brzy zaujal stanovisko proti Novotnému. Konečně se ukázalo, že jeden z nich musí jíti, aby zjednána byla rovnováha v práci. Odešel Vališ, muž ideální, a nastala doba jeho cest, jeho bojů a zkoušek, až zase po více než 10 letech vrátil se do práce jako náš kazatel, když byl Novotný nás už opustil. Vališ dal svědectví svým četným přátelům, i k Palackému zašel s biblí,[71] aby mu připomenul, nač Palacký zapomínal.

[71] Palacký bible nepřijal ovšem, odvolávaje se na celou sbírku vydání Písma ve své knihovně.

Novotný pak oženiv se s A. Kostomlatskou z lečického sboru odstěhoval se na Zižkov r. 1875., aby tam biblické večerní hodiny konal.

V tom čase vzniklo hnutí evanjelické v Hořicích. Byl kameník Vondráček »v kraji« stavě pomníky padlým po válce pruské. Tam seznámil se s evanjelickým učením a umínil si státi se evanjelíkem. V týž čas jiný muž, rolník Jan Věchet, pilně čítal knihy, které půjčoval mu starý Kupka, úd luterské církve křížlické, který v Sobčicích u svého zetě bydlil. Oba nevědouce o sobě psali faráři libštadtskému E. Havelkovi prosíce o návštěvu. Tak se stalo, že 25. března 1871. Havelka po prvé do Hořic zavítal a v bytě Vondráčkově v tak zv. Šulcovně na konci města shromáždění odbýval (Text Gal. 5, 13.). Objevení se pastora v městě vyvolalo mocné vzrušení, a druhé shromáždění odbývané v sále »v Plačicích« bylo přeplněné. Mnozí přicházeli ze zvědavosti, mnozí ze vzdoru proti místnímu faráři římskému děkanu Boh. Haklovi, mnozí vedeni k tomu četbou historických hnih a románů (jm. Herlošových). Tímto hnutím zasažen byl i Alois Adlof, hoch, který tenkrát ministroval a zvláštní oblibě a přízni Haklově se těšil, který také na jevo dal, že ho pošle do Hradce na studije, aby se z něho časem svým kněz stal.

Tenkráte bydlili Alois se svojí matkou, vdovou, u lidí, kteří doslechše o nové víře, zašli tam a přinášeli knihy, které, poněvadž hospodář čísti neuměl, byl nucen Alois předčítati. Zvláště to byla Husova postila, která pro své ostré výrazy proti kněžím zvláštní oblibě se těšila. Alois těžce nesl tuto svou úlohu, ale podvoloval se jí pro dobrou vůli s domácími, ale proti žalobám na římskou církev dovedl vždy najíti slovo porážející. Vyznal se dobře v katechismu a mimo to děkan půjčoval mu mnohé knihy, které populárním spůsobem polemisovaly proti učení evanjelickému. Často nevěděli mu lidé, kteří už k ref. církvi přestoupili, co odpověděti a museli počkat, až by jmenovitě farář J. Dobiáš, který také dojížděl, důvody jeho vyvrátil. Trvalo to dlouho, než hocha pohnuli, aby došel na evanjelické kázaní. Přišel, a právě far. Havelka měl cvičení s dětmi. I jemu daroval zákonek, a tak Alois naučil se zde prvnímu verši z bible: »Všeliké vštípení, jehož neštípil Otec můj ten nebeský, vykořeněno bude.« Nyní nastaly boje v tom mladém srdci. Viděl, že mu nelze ministrovat. Ale matka nutila. Až konečně v úzkosti srdce nad tím, že klaněl se obrazům a sochám, a že hostii božskou čest prokazoval, div že neonemocněl. Šel a dal výpověď z ministrování. Velikou útěchou mu byly zpěvy:

Jako holubička tichá a Důvěřuj se v Pána, které si pod peřinou odříkával. Ještě nebylo mu jasné, má-li se modlit Panně Marii. Od útlého dětství modlíval se k ní růženec. Však také jednou jako malý hoch na Paku k matičce putoval. Jednou přestal, a zase začal boje se, aby samého Boha nerozhněval. Až jednou v úzkosti srdce zvolal: »Bože, pověz mi sám, mám-li se modlit k Panně Marii« Bůh uslyšel a dal mu plné jasno v té věci. Toužil po bibli a shraňoval si peníze. Jednou Havelkovi dí: »A co stojí bible, dvojíctihodný pane?« »Osmdesát krejcarů,« zněla odpověď. Hoch sklopil oči. »Tys chtěl bibli?« tázal se farář. »Ano, ale já tolik nemám.« »Mnoho-li máš?« »Čtyřicet.« »Máš ji mít i za tolik« a podal hochovi šťastnému bible. Brzo naskytla se příležitost i k veřejnému vyznání. Veřejně na pohřbu zpíval. Hned druhého dne hoši ve škole ohlásili: »Jemnostpane, Adlof se stal beranem.« Hakl téměř plakal. Litoval asi, že jednou hochovi svolení dal ke čtení zákonka. Hoch nemlčel i v náboženství. Když byl vyvolán, odpovídal podle svého ovšem kusého poznání. Konečně jej z náboženství vyloučil.

Na tohoto hocha upozornili Adamse Havelka i Dobiáš, a ten po úradě s ostatními misionáři rozhodl, že jej dá na studie. V březnu 1875 přišel Adams do Hořic, kde v bytě kazatele

Fr. Valenty se Aloise v lámané češtině ptal: »Máš Pána Ježíše rád?« V týž měsíc zavezen byl Alois do Gnadenfrei ve Slezsku.

VIII.

Na Žižkově bývaly pobožnosti v neděli a ve čtvrtek večer. U města Moskvy bydlil domovník, u něhož občas také míval hodinu Novotný. V témž domě bydlily dvě ženy: Marie Pokorná, manželka zřízence poštovního a její sestra Julie Mostova Obě byly velikými vlastenkami, a tak slavná doba reformace nebyla jim neznámá. Do jednoho shromáždění daly se pozvat. Po shromáždění tázaly se: »Kterak dojdou toho, o čem slyšely.« Kazatel odpověděl: »Musíte prosit za Ducha svatého.«

Pokorné to bylo k smíchu. Pravila své sestře na schodech: »Máme se modlit za Ducha sv., a já žádné modlitbičky takové neumím« Ale Julie nevpadla v její nucený smích. V týž ještě večer působením Ducha sv. obrátila se cele k svému Spasiteli. Ve třech nedělích došla milosti a pokoje i Pokorná Ovšem toto dílo Ducha nezůstalo utajeno. Bylať Pokorná všude známá a po celém tenkrát ještě ne tak rozsáhlém Žižkově rozhlásáno, že tu nová nějaká víra, ke které se Pokorná přidala To se stalo ku

konci srpna 1876. Její muž však nebyl příznív, ba jsa nižšího rozhledu nepochopil nikdy své ideální a při tom veskrz střízlivé ženy. Modlitby však spojené Bůh vyslyšel tak, že i Pokorný nebránil a na konec i shromáždění u nich v bytě nějaký čas odbývána býti mohla. Pokorná svou bystrostí ducha a přirozenými hojnými dary, k nimž nad to přistoupily dary Ducha svatého, byla vzácným ziskem pro novou práci. Už hned po jejím obrácení rozpoznala ten hluboký rozdíl mezi zákonem a evanjeliem a těšila se plné svobodě dítek Božích. Obrácením těchto sester postavení Novotného upevněno, protivníci umlčeni. Tu byl důkaz, že se Bůh přiznal k působení jeho. Adams byl potěšen. Přes to už záhy Pokorné bylo patrno, že se v pojímání evanjelia s Novotným různí. Jí se zamlouvalo působení Adamsovo, plné lásky Boží více, než zákonický směr Novotného, který ho vedl pak k baptismu.[72]

[72] Vliv Pokorné nezůstal utajen ani Košutovi. Ten pak v jednom čísle svého časopisu, aby sesměšnil nové hnutí, napsal článek, v němž oznamoval, že tu vznikla nová sekta. V té pak sektě, že prý představují sv. Trojici lidé. Boha Otce jakýsi Adams na Letné, Boha Syna pověstný Novotný a Ducha sv. žena Marie Pokorná. Že tohoto představuje žena, odůvodňují sektáři ti tím, že hebrejský název ruach je ženského rodu. Rouhavý článek Košutův byl novým důkazem, že se nelze nadíti ničeho dobrého od Košuta ani od církve, pokud takového člověka na kazatelně trpí.

V září 1876. zakázáno bylo shromáždění v Bartolomějské ulici vlivem a působením jmenovitě Košutovým, který Šubertovi v Praze kázati překaziti usiloval už dlouho. Shromáždění stala se privátní v bytě Adamsově v ul. Jindřišské. Záhy pí. Adamsová začala misijní hodiny ženské, které s velikou láskou pěstovala a svým vlídným úsměvem a zájmem činila nezapomenutelnými a dlouho nepostrádatelnými. První hod lásky byl slaven ten rok v bytě Adamsově 1. listop. 1876., při němž bylo 200 lidí a 12 farářů. Vyzněl v mohutný akkord chvály, neboť přes to, že bartolomějský sál byl zavřen, jinak byla úplná volnost zvěstovat evangelium.

Shromáždění domácí na Žižkově byla požehnána výsledkem (v ned., v pát. več. u Novotných, ve čtvr. več. u Pokorných). I v Karlíně ve středu u Burdů[73] shromáždění bývalo več., odp. pak shromáždění dětské, kde vyučovali V. Vališ, stud. B. Horký, nynější farář džbánovský, a později i A. Auervek, knihkupecký příručí Bašteckého. Ale i na venkov

[73] Marie Burdová obrátila se na kázaní Šubertovo v Bartolom. ul. Kázal ze Zjevení o Spasiteli, který má oči jako plamen ohně. Dlouhé vlasy Šubertovy, které se kolem hlavy mu házely, přiměly ji k úsměvu. Šubert pozoruje to, upřel na ni své velké oči a přímo k ní promluvil: »Nic se tomu nesměj. On vidí i tebe a jemu neunikneš.« Ta slova nedopřála jí klidu, až se Pánu oddala.

dostalo se evanjelium Inserováním v novinách byl upozorněn na knihkupectví křesťanských spisů rolník stupický Václav Pospíšil. Maje cestu do Prahy, zašel si do knihkupectví pro nějaké modlitby. V. Horký nabídl mu Písmo, mluvil s ním, a výsledek byl, že si ho Pospíšil pozval. Známost stala se přátelstvím, a brzo i Adams i Novotný docházeli do Stupic, Stupičtí pak do Prahy.

Mohlo tedy shromáždění oslavovat Boha za to, že milost Pána Ježíše měla široko daleko průchod.

IX.

Až dosud nevědělo se, co s obrácenými. Ale ti sami uvažovali, že v římské církvi zůstati nemohou. Kdy by byl tenkrát v Praze býval věřící farář, který by se nevzpíral kázaní, shromážděním a soukromému slavení Večeře Páně s těmi, kteří pro svědomí nemohli k stolu Páně jít, kde na nový rod z Ducha a na život víry důraz se neklade, věci snad byly by se vyvinuly jinak Ale osoba Košutova, který žárlivě střežil, aby žádná práce se nekonala v rámci církve helv. v. kromě jeho, který neustále na policii i na místodržitelství i u vyšších církevních úřadů na Šuberta žaloval, že tu v Praze káže a ve svém listě články potupné psal proti všem

kteří po lepších věcech toužili, — jeho osoba rozhodla směr všeliké další práce. Nebýti jeho, nepochybně by byl ještě nenadešel čas k tvoření církve svobodné, poněvadž muži jako Šubert, Dušek, Szalatnay, Havelka, Dobiáš a Janata všichni byli pro svobodnou církev evanjelickou, k níž tehda horečně pracovali, jak »Návrh zřízení církve reformované v Rakousku« svědčí, přijatý III. seniorátním konventem obvodu čáslavského dne 19 a 20. června 1877. v Kolíně držaným. Chtěli míti církev presbyterně synodní, vytýkajíce (v Odůvodnění) starému zřízení ze dne 6. ledna 1866. tyto vady: »Výlučné postavení orgánů administrativních v církvi, zejména c k. evanj. vrchní rady církevní z volby zastupitelstva církve nevyšlé a církvi na nejvýš formálně odpovědné; 2. Obmezení oboru působnosti zastoupení církevního, zvláště seniorátního konventu; 3. Závislost každé poněkud důležitější akce církevní, byť i dle řádu církevního uzavřené od schvalování se strany moci státní; 4. Nedostatečnost k poskytnutí bezpečných záruk o zachování čistoty učení i kázně v církvi, což obojí jest přední podmínkou trvání a prospívání církve.« Jednalo se o právo sebe určování církve. Samosprávu sborů chtěl mít návrh omezenu vyššími církevními instancemi, které by však jen tehda zakročiti

mohly, když ve sboru samém konečné rozhodnutí státi se nemohlo, aneb když sbor nešetře řádu církevního povinnost svou zanedbal, jakož také, když by se jednalo o záležitosti společné. Návrh vědomě ohražuje se proti kongregacionalismu a zamítá jej. Prozatím ještě se nejednalo o úplné oddělení církve od státu. Návrh však je si vědom, že nejsou ještě ani dokončeny meze poměru to muto v slově Božím vykázané, že by tedy mělo se toto oddělení prostě prohlásit a provést, avšak musí to být odloženo k dobám příhodnějším.

Jelikož se očekávala změna zřízení, zavedení kázně podle slova Božího a následkem toho obživení církve (na místě správného obráceného pochodu), nepřišlo vhod vystoupení první z církve římské. Missionáři sami se lekli. I šli na radu k třem mužům, kteří akci v návrhu jmenovaném zmíněnou vedli: V. Šubertovi, Čeňku Duškovi a Janu Janatovi: »Co máme dělat?« Odpověď zněla: »Zde v Praze Košut není věřící muž, a když tyto duše přihlásí se k ref. církvi, patří jemu, a to nemá být. Ať tedy přistoupí k ev. církvi ale ne zde uznané.« Za tím doufali, že náprava se stane, a že se jim podaří sesazení Košutovo. Ale ten pevně seděl opřen jak o superintendenta Veselého tak o církevní radu. Šubert sám sestavil formulář přestupu,

v němž se dí: »Poněvadž ale tuzemská evanjelicko-reformovaná církev je tak zařízena, že v ní kázeň slova Božího nepanuje, nepřihlašujeme se na tak dlouho, dokud nebude tomu jinak, k žádné církvi « Vidět z toho, že neměl být stav tento trvalý, nýbrž že se doufalo v brzkou reformu církve, do níž by se tito bratří vrátili.

První, kteří vystoupili, byli: Julie Mostová (15. pros. 1876) Burdovi, Novákovi, Pokorní, Přetrhdílo. Naposledy vystoupili i Novotní. S nimi asi v dubnu, slavena byla v bytě Adamsově první Večeře Páně.

Návštěvy do Stupic pokračovaly. Čilé navázány byly styky s Krabčicemi, a Šubert sám docházel někdy do Stupic. Statek Pospíšilův, kde hospodařili s ním také Holečkovi, byl střediskem mnohých duší žádostivých. Jmenovitě však veliký hluk působilo po celé krajině obrácení rolníka Jos. Hodka v Sibříně a později za nějaký čas Josefa Šustra v Přišimasích. Zdálo se, že celá krajina prodělává krisi, a žeň evanjelia bude velice bohatá. Hodek čtením knih, které si od svého evanj. švakra půjčoval, přišel k odchylným názorům o Husovi, než jaké v kostele slýchal. Jmenovitě Herlošovy romány tenkrát mezi lidem upozorňovaly na nepřátely světla a svobody. Tím byl Hodek v římském svém smýšlení zviklán. A když kol-

portér nosil v kraji tom Písmo, bibli si koupil. Za tím rozlehla se v okolí pověst o nové víře ve Stupicích. Hodek vybídl svého švakra, aby se tam šel přeptat, co ta nová víra je. Byli pozváni v březnu 1877. do Stupic, když tam zrovna meškal Adams. Ač tento neuměl ještě dobře česky, svým zjevem, a svým jednáním hluboký dojem spůsobil na Hodka, který vlastně chtěl se všemu vysmát. Byltʼ světským člověkem, který v hospodě a při karbanu volný čas svůj utrácel. Ale dojem zůstal vězet. A tak dal se znovu pozvat od Adamse, který slíbil, že ještě než nastanou jarní práce polní, přijede s Novotným a Horkým. Přijeli. Novotného kázaní o Korneliovi probudilo ho, když mluvil o tom, kterak odpuštění hříchů vezme skrze jméno Ježíšovo všeliký, kdož by koli uvěřil v něho. Přes to Hodek si umiňoval, že z římské církve nevystoupí. Ale než uplynulo půl leta, Hodkovi svým svědomím vystoupiti donuceni byli. Jmenovitě vývin urychlovalo neurvalé vystupování římského faráře kolodějského Vojtěcha Poláneckého, který 15. dubna veřejně Adamse, Novotného i Horkého zloději a lotry nazval. Ukazoval, že on se do Kolodějského kostela nevetřel, jako oni vtírají se do Stupic, on prý byl uveden od důstojného p. vikáře přistoupimského, a tedy je dobrým pastýřem, ale oni

svrchu uvedení pánové jsou ti zlodějové a lotři. Vlci se mu vloudili prý do stáda a tak důtklivě vybízel své posluchače, by mu pomohli vyhnat ven ty vlky. K tomu čta jiný oddíl z naší bible z 10. kap, než ve svém evanjeliu měl, tvrdil, ejhle, jak se ta jejich bible nesrovnává! Kázaní jeho bouřilo celou farnost. U Hodků to mělo ten výsledek, že od té chvíle do kostela římského přestali chodit a tím víc k bibli začali lnout. Oči se mu otvíraly jak ku poznání bludů církve římské tak ku poznání vlastní bídy a pak také svého spasení. V srpnu 1877, zajel do Krabčic, kde se občerstvil v rozmluvách se Šubertem a s ním výstup ujednal. Šubert mu vyhotovil formulář se slovy na hoře vytknutými, a tak Hodkovi ku konci září 1877. vystoupili z církve římské. Přestupy se množily, a důvod nepřistoupení k církvi reformované se také neměnil. Ještě ku konci r. 1879., když už obrys svobodné církve určitěji se jevil, zněl jeden přestup v Praze: »Ačkoli jest nížepsaný v srdci svém věřícím křesťanem evangelickým, avšak z mnohých příčin nepřistupuje pro ten čas z církví v mocnářství rakouském státně uznaných — k žádné.«

Práce v Praze přemáhala Adamse. Když ostatní dvě rodiny 1874. z Prahy odešly, zdálo se mu, že na všechno nestačí. Ame-

rican Board chtěl také pracovat v Italii. Poslal tam misionáře ze sandwišských ostrovů MUDr. Luthera Gulicka. Po několikaměsíčním pobytu v Italii uznal Gulick za dobré společnosti navrhnout, aby práce v Italii nezačínala ponechajíc pole Valdenským a Methodistům. Na své cestě do Ameriky stavoval se Gulick v Praze 1875., kde byl přítomen konferenci výroční misionářů. Už tenkrát navrhoval Adams, aby tento muž byl poslán do Prahy jemu ku pomoci, ale Gulick přijal postavení jednatele biblické americké společnosti pro Čínu a Japonsko, a tak povolání do Čech nepřijal. Když však čím dále tím patrnější bylo, že práce v Čechách je důležitější než v Štýrsku, na žádost Adamsovu přeložen byl Clark do Prahy, kam se 15. října 1878. přestěhovali. Adams přejal práci evanjelizační, Clark práci knihkupeckou a kolportérskou

IX.

Rozmach práce nezůstal ovšem bez účinku na mysle nepřátel evanjelia. V Praze snažil se Košut nalévati oleje do ohně konsistoře a na venkově to byl kolodějský farář Polánecký, který česko-brodské hejtmanství štval, a v »Čechu« paličský článek uveřejnil smésuje a zaměňuje mladou práci s Irvingiány

a vybízel důrazně světské rámě k zakročení. Návštěva Hodkova u něho rozlítila jej tou měrou, že hněv jeho neznal mezí, když nemohl odolati důvodům Písma. Štval v kázaních a žaloval v Brodě, a když českobrodské hejtmanství nebylo dost kvapné k násilí, udával výše, až došel s hůry pokyn, aby hejtmanství nebezpečné to hnutí snažilo se potlačit. Tak hned 6. ledna 1878. začalo hejtmanství česko-brodské se svým pronásledováním a udalo tak ton ke všem ostatním po Čechách, a vyzkusilo během let neúnavně všecko, co by potlačilo hnutí v těch krajinách a vykládalo zákon, jak jen mohlo, v náš neprospěch. S tímto hejtmanstvím byli jsme nuceni vésti spory až u nejvyšších instancí pro věci zákona samozřejmé, když se i vyšší úřadové ochotně postavili na stanovisko česko brodské. Byla 6. ledna neděle, a u Holečků byla pobožnost. Dva četníci vnikli v plné zbroji s radním Krejčíkem do bytu a jménem zákona rozehnali shromáždění malé, v němž kromě rodiny bylo 5 cizích osob. Dne 20. ledna 1878. přišli četníci s jedním radním opět, a Pospíšilovi doručen hejtmanský zákaz pobožností. Vyhnali děti i přátely, jichž jména zapsali. 25. ledna byl výslech v Brodě. Hejtman hrozil, že neupustí li od svých soukromých shromáždění, četníci jim na vlastní jich útraty do vsi budou posláni,

děti odňaty a dány na vychování jinam. Ale bratří povolit nemohli. Rekurs podaný (při čemž Šubert vždy ochotným býval rádcem) byl zamítnut. Místodržitelství 11. bř. 1878. přísně zakázalo se scházet k pobožnostem předstírajíc, že bratří jsouce prý bez vyznání v zákoně chráněni nejsou. Tak jeden a půl roku žili v strachu a napjetí a scházeli se nevědouce, nepřekvapí-li jich někde číhající četník. Jednou na otázku, proč četníci rozhánějí shromáždění, odpověděl jeden z nich: »Kdy byste hráli karty, tak vás zde můžeme nechat, ale že se modlíte, musíme vás rozehnat.« Když shromáždění nepřestávala, hejtmanství hrozilo pokutami a vězením. Když pak v říjnu dítko Hodkovo přes odpor farářův na sluštickém hřbitově v slušném místě za četnické asistence pochováno bylo, dálo se to s velkým pohnutím lidu, který poštván působením farářovým kamenovati chtěl průvod. Komisař pak řekl Hodkovi: »Pane Hodek, dejte si pozor, že vás to za půl roku omrzí. Budeme vás tak trestat, že se vám i krávy prodají a tak daleko to přijde, že se vám i vaše hospodářství prodá.« Úřadové měli k tomu všemu vůli, ale bratří tím úsilovněji lnuli k poznané pravdě, vzpomínajíce, že i naši otcové trpěli pro pravdu a že tedy nelze jinak než jíti cestou za Ježíšem i utrpením i pohaněním. Když se

v domě Novotný na vyzvání Hodkovo modliti začal, četník Franta ho přerušil hrubě podotýkaje, že modlitbou rozumí se toliko Otčenáš a Zdrávas. Šubert přítomný pravil: »Budeme si pamatovat, že byla přerušena modlitba.«

Tak pronásledování pokračovalo. Jednou do konce četník Franta potkal Hodka: »Kam jdete, p. Hodek?« »To víte, že do Stupic.« »Ve jménu zákona vyzývám vás, abyste se vrátil.« Dne 5. pros. 1878. narodil se Hodkovům chlapec. V neděli 8. pros. seděli u stolu s čeledínem a zpívali. Četník Franta v plné zbroji vešel, vytrhl Hodkovi zpěvník a mrštil jím o stůl. Hodek táže se: »Kdo vás sem posílá?« Četník vzkřikl: »Co vám do toho?« Hodek dí: »Půjdu k starostovi optat se, máte-li právo tak jednat. A přijdete-li ještě jednou tak nezákonně do bytu, vyhodím vás.« Četník rozlítiv se nasadil bajonet na prsa Hodkova a vzpamatoval se teprv, když ho čeledín upozornil, že nemá práva zbraně užiti. Odešel vyhrožuje, že bude-li se trochu jen brániti, že ho probodne. Tak nešetřeno ani nemocných žen. I k Holečkovům vrazil četník do bytu a vyhnal i bábu, která přišla koupat narozené dítě. Proti jednání Frantově nebylo odvolání, ale Hodkovi usoudilo hejtmanství pokutu 5 zl.

Už hned po vyřízení rekursu 11. března,

kde vytknuto bylo, že bratřím »jsoucím bez vyznání« stát neposkytuje ochrany, uznáno za nejlepší označit se jménem nějakým. Na radu Šubertovu přijato jméno »staroevanjelíků« Ale nic to neprospělo. 21. kv. 1878. byly uloženy bratřím peněžní pokuty. Místodržitelství nedalo místa odvolání pravíc, že vyznání staroevanjelické je státem nedovolené. A když neustali shromažďovat se, 22. října četníci nejen že shromáždění opět rozehnali, ale Josefa Procházku, Barboru Chadimovou a Hodka do Říčan k soudu vedli, Hodka po výslechu propustili, ostatní dva 6 dní věznili. 29. listop pak okresní soud odsoudil Hodka a Pospíšila k 5 zl. pokuty, Jos Procházku a B. Chadimovou na 24 hod. do vězení.

A přec i v těch časích dílo Páně rostlo a zapustilo kořeny i v Přišimasích.

V týž rok i v Táboře městská rada na návod kněží vypověděla z města Karla Motla, ale nedošlo k tomu, poněvadž vyšší instance to zrušily.

Tak r. 1878. byl rok pokusu náboženskou svobodu zákony zaručenou omezit a zrušit, jmenovitě svobodu »provozovat náboženství v domě« dle § 16 státních základních zákonů. Jednou nedovolovali úřadové, že nepatří k žádné církvi, podruhé, že k neuznané, z níž pak hravě udělána ne-

dovolená. Pokuty se množily, a rekursy zůstávaly u ministerstva nevyřízené, a útisk nepovoloval, ač už 8. pros. 1872. odvolání se ze zákazu shromáždění v bratrské církvi v Potštýně od ministerstva příznivě vyřízeno bylo takto: „Jelikož však z líčení stížnost vedoucího (kaz. E. Schmidta) vysvítá, že nezamýšlí pořádati žádná jiný ráz mající shromáždění než taková, která se obmezují na kruh obzvláště od něho pozvaných hostí, a účel domácích pobožností nepřesahují, budiž mu oznámeno, že se mu při této podmínce a bedlivém šetření tohoto omezení příště takové provozování náboženství nezabraňuje."

Roku 1874. odstěhovali se tedy Schaufflerovi do Brna Ihned také začali shromáždění. Zpráva podaná v jednom anglickém listě upozornila na činnost Schaufflerovu kruhy klerikální, kteří opět zasadili se o to, aby světské rámě jí si všímlo. K tomu se brzo naskytla příležitost Paní Schaufflerová nedomyslíc se následků jednoho dne rozdala několik set traktátů mezi děti. Byli předvoláni na policii Úředník přečetl jim ovšem překroucenou zprávu z onoho časopisu a Schaufflerovům diktoval pokutu 40 zl. za nedovolené rozšiřováni tiskopisů. Ale při tom nezůstalo. Shromáždění bylo mu všeliké zakázáno, tak že ani s nikým čísti nesměl

a kvetoucí nedělní škola potlačena. To se stalo 1875. Dva roky trval tento stav, až konečně 1877. ministerstvo dalo jeho odvolání místo v ten smysl, že se mu provozování náboženství s rodinou a s hostmi zvláště pozvanými v jeho bytu nebo v jiných od něho najatých místnostech nezabraňuje, dokud tohoto omezení šetřiti bude. Avšak, když mu tento výměr doručen byl, čtla se tam poznámka, že schůzí těch účastniti se nemají děti školou povinné a k některé církvi uznané náležející — poznámka ovšem nezákonná.

V Brně tedy, kam také Freytag ku pomoci byl jako evanjelista povolán, měli už jakous svobodu vybojovánu, když ve Stupicích a okolí persekuce krutě řádila, a než v Praze úřadové policejní k potlačení shromáždění přikročili.

Ale přikročili také. O hodu lásky 1. listopadu 1878. vyprávěli stupičtí své těžkosti před shromážděním čítajícím 125 lidí. Ale už 4. bř. 1879. dostala policie rozkaz od místodržitelství, aby shromážděním v Bartolomějské ul. a všude zabránila Každý týden oznamována byla shromáždění u policie. Na své oznámení obdrželi Adams a Horký zamítavou odpověď. Dle výnosu c. k. místodržitelství ze dne 4. bř. t. r. prý se má provozování náboženství v domě jen na ro-

dinu a její příslušníky omeziti, to se přestupuje zvaním hostí a mimo to bibl. přednášky s modlitbami a zpěvem mají ráz veřejné bohoslužby, a proto odbývání jich se nedovoluje. Adams, Novotný i Novák předvoláni na policii a zakázáno jim zvát k svým rodinným pobožnostem hosty. Rovněž i Horkému. Adamsovi a Novákovi dokonce zakázáno účastenství v takovém shromáždění kterékoli v Rakousku neuznané církve. Tak se domnívali úřadové, že hnutí nové evanjelia v Čechách potlačí. A aby pronásledování bylo všeobecné, přikročeno i k zákazům a pokutám kazatele a členů svobodné evanjelické církve ve Východních Čechách. Začalo tam pronásledování srpnem 1879. a jmenovitě novoměstské hejtmanství vykonávalo pokyn s hůry s celou přísností. 67 osob z 25 vesnic okresu novoměstského a královéhradeckého pokutováno bylo ne méně než 1170 zl. pro navštěvování shromáždění, jakož i pro křest dítek. Kazateli samému uloženy pokuty 210 zl., a jemu přísně zakázáno i křtít, a církev svobodná přes svobodomyslné zákony let 1867. a 1868. posuzována jako sekta zakázaná dle zastaralého nařízení ze dne 30. z. 1857. Ba baron Malovec, hejtman hradecký, odepřel přijati na vědomí narození dítěte rodičů svobodné ev. církve a poručil jim, aby dítě své dali při-

jati do lůna církve katolické do 8 dnů. A tak zdálo se, že má být učiněno vše, aby dílo Páně bylo zastaveno. Mnozí také lidé zalekli se pochůzek a šikanování úřadů a lekali se pokut, které stihli srdnatější a opravdovější lidi. U jiných pak nerozhodných vzbuzena touha jíti s těmi, kteří trpěti musí pro evanjelium. V Praze policije se chovala mnohem humaněji než na venkově a mlčky trpěla shromáždění malá, ne tak nápadná. Dop. v neděli bývala shromáždění v Ječné ulici u Clarků až do odjezdu jich 9. čc. 1879. na návštěvu do Ameriky. Býval v nich občas i Adams, ale sedal ve vedlejším pokoji. Ve čtvrtek tu bývala německá hodina biblická. Po tom až do listopadu bývalo shromáždění v malém bytě Burdově v Karlíně, když se pak Clark vrátil, bývalo shromáždění u něho v Jungm. tř. č. 528. na Vinohradech. Ve středu bývalo shromáždění též u Burdů, v neděli pak večer u Rýmonů na Zderaze, kde se posluchači tísnili v ouzoučkém bytě v počtu dosti hojném.

V ten rok přišel Alois Adlof do Prahy pokračovat ve svých studiích Bydlil od 15. dubna v Bartolomějské ulici vedle sálu Tam v květnu sešel se s ním Bůh jako s Jákobem ve Fanuel a ujistil ho, že pro Ježíše Krista jsou i jemu hříchové odpuštěni. Ihned jal se působit mezi mladíky,

kteří většinou učňové truhlářští z dílny Burdovy mívávali mládeneckou hodinu v neděli odp., již Burda a Jos. Motl, který se k Pánu v Praze v shromážděních našich obrátil, řídívali. Netrvalo to dlouho, a mládenecké hodiny přestěhovaly se do bytu Adlofova a k tomu do bytu Clarkova v zimě 1879/80., kde bývaly ráno v neděli před shromážděním, kde až do onemocnění pí. Clarkové trvaly. Celá řada mladíků tam chodila, z nichž někteří nyní v církvi zaujímají čestná místa, někteří pak jsou i faráři v církvi reformované. Byly to hodiny velice krásné a povzbuzující.

V tlaku pronásledování obrátili se bratři třemi peticemi (obecnou, danou v Praze, v červnu, stupickou v červenci a Jos. Thompsonem za American Board 4. čc.) k Evangelické Allianci, která v Bazileji zasedati měla. Za tím Thompson těžce onemocněl a všecku práci musel přejati Schauffler. Alliance vzala v úvahu stížnosti na porušení svobody náboženské v Rakousku, opatřila si dobrozdání právnických kapacit a 9. září 1879. zvolila po návrhu prof. Schaffa deputaci, která by u trůnu Jeho Veličenstva císaře rakouského za zastavení persekucí pro náboženství prosila. Zvoleni byli: bývalý městský rada města Bazileje Karel Sarasin, prof. Dr. Jan Kr Riggenbach, plukovník von Büren

z Bernu, prof. Vignet z Lausanny, Harry Werney z Londýna, Mc Arthur z Londýna, hrabě Bismark-Bohlen z Berlína, far. Fisch z Paříže a Rev. Dr. Thompson z Berlína (na místě Rev. J. Halla.) Za tím staly se některé změny, Prof. J. Riggenbach z ohledu na vrchní církevní radu vídeňskou, prof. Vignet, Harry Verney odřekli, hr. Bismark-Bohlen dovolení od svého císaře nedostal, Thompson těžce onemocněl a brzo také zesnul, tak že zbyli rada Sarasin, far. Fisch a plukovník von Büren, k nimž však později starosta londýnský, Mac Arthur, člen parlamentu, a irský šlechtic farář E. Bligh přibyli na vyzvání koncilu alliance v Londýně. Jednání alliance ovšem nezůstalo tajné. Tisk dle své barvy uveřejňoval své úvahy. Zatím deputace sešla se ve Vídni. Baron z Ottenfelsu, rakouský vyslanec v Bernu připravil přijetí jí velice laskavým spůsobem. Ministr kultu Stremayer přijal dva členy deputace. Byl už z předu uvědoměn o úloze deputace. Litoval některé od podřízených orgánů z přehnané úřední horlivosti učiněné kroky, a slíbil nápravu. I hr. Taaffe přijal deputaci příznivě slibuje zmírnění trestů. Žádost o audienci byla milostivě přijata, a deputaci oznámeno, že císař pán udíleti bude obecné audience v Pešti 6. listopadu. Deputace přijata tedy v Pešti i její spis, v němž krátce

vypsáno bylo, že věřícím provozovat náboženství se brání. »Myslíme, že se může tvrdit, že má-li náboženská víra, buď ona jaká buď, zůstat živá, má-li se ve svých oudech vzdělávati a posilovati, že potřebuje nezbytně vzájemného posilnění, společné modlitby, ježto její požehnání dle slova Božího zejména na pospolitosti se zakládá. Kde jest tedy pospolitost, kde jest scházení se různých rodin aneb jednotlivců zakázáno, tam se tím současně provozování křesťanského náboženství potlačuje.« Spis končí: »A tak si dovolujeme nejuctivější prosbu, aby se Vaše Veličenstvo těchto utiskovaných milostivě ráčilo ujati a dopřáti také těmto našim křesťanským bratřím a kteří dle našeho pevného přesvědčení k Vašeho Veličenstva nejvěrnějším poddaným náležejí, onen veliký poklad svobody náboženské a strpění i takových náboženských vyznání, která se od uznaných zemských církví v nepodstatných věcech odchylují. Přejeme si a nadějeme se od Boha, že to přidá nový drahokam do koruny vysokého rakouského mocnáře a rozšíří na všecky Jeho národy bohaté požehnání skrze milost Boha a Pána našeho, když se v platnosti udrží a všeobecně upotřebí ona velká zásada svobody víry, kterou krásný základní kámen, státní zákon, rakouským zemím poskytuje a která od vysoké rak. vlády

také ku prospěchu ostatních národů ještě v posledních časech v platnosti zachována byla a kterou všude doporučovati si Ev. Alliance za úlohu vytkla.«

Císař pán vyslechl dobrotivě předsedu deputace Sarasina, který ukázav na účel Alliance dotkl se útisků, jež bylo se strany úřadů snášeti českým věřícím a prosil za odstranění zákazů. »Víme«, pravil, »že se takové věci nedějí s vědomím, nýbrž proti vysoké vůli Vašeho Veličenstva a chováme plnou důvěru, že dostačí, když události ty předneseme, abychom od laskavosti a blahosklonnosti V. Veličenstva pro všechny poddané pomoc obdrželi, a aby i těmto stísněným vzácná svoboda náboženství, kterou ústavní zřízení vyslovuje, ponechána byla.« Císař odpověděl: »Děkuji vám, pánové za dobré smýšlení, které jste vyslovili. Já o takovém utiskování nevím; ale bude to vyšetřeno. Nemyslím, že vychází od církve katolické. Spíše se zdá, že vyvoláno bylo protestantskými církevními úřady.« Mluvili ještě Bligh i Fisch, kteří poukázali na to, že Alliance vyžádala svobodu ve prospěch katolíků ve Švédsku a že i ve Francii je plná svoboda, a sám pak ministrpresident Waddigton patří k církvi Fischově, a ta je svobodná, státem neuznaná.

Deputace byla laskavě propuštěna u vědomí,

že císař František Josef nařídí, čeho třeba, aby utištěným dostalo se svobody potřebné. Za tím týden za týdnem ubíhal, a úřadové své počínání nezměnili. Ještě 30. list. bylo jedno shromáždění rozehnáno, ač už 1. listp. ev. vrchní církevní radě a místodržitelství českému sdělilo ministerstvo, že rekurrentům nemůže se zakazovati provozování náboženství v domě s pozvanými hosty s vyloučením dítek ke škole povinných náležejících k některé zákonně uznané církvi. Ve Východních pak Čechách ještě v lednu 1880 hejtman Malovec narozené dítě rodičům náležejícím svobod. ev. církvi katolicky pokřtíti nařizoval.

Ale konečně přec i nižším úřadům dostalo se vyrozumění, že útisk přestati má, a rekursy proti vyměřeným trestům byly většinou převážnou příznivě vyřízeny. K útiskům patřilo i vyloučení z gymnasia Aloise Adlofa. Ministerstvo nařídilo, že čeští žáci mají choditi na nábož. vyučování ke Košutovi. Adlof žádal samého Košuta, aby ho sprostil a udal mu také příčinu, že pro svědomí nemůže k němu chodit na vyučování, poněvadž znovuzrození odepírá. Když nic neprospělo, ohlásil odstup v listop. 1879., a v lednu 1880. oznámil mu ředitel vynesení zemské školní rady, že žák bezkonfesijní musí býti vyloučen. Ale Adlof odvolal se k ministerstvu,

které po půllétě vyloučení zrušilo, tak že na jiném gymnasiu studia svá dokončiti mohl s všelikými svízely a útrapami.

Dne 1. února oznámil ve shromáždění Adams, že svoboda je vyhlášena ministerským výnosem ze dne 8. pros. 1879. (č. 18169). Ministr uznal: »že se Vám (Adamsovi a Horkému) jakožto přívržencům zákonem neuznaného vyznání[74] nemá zabraňovati ve smyslu čl. 16. státního zákl. zákona ze dne 21. prosince 1867 dovolené provozování náboženství v domě ve schůzích se zvláště k tomu zvanými hostmi (mimo děti z uznaných církví školou povinné), jakož i za možné prohlášeno pořádat veřejná shromáždění dle zák. ze dne 15. listp. 1867. za účelem náboženských přednášek anebo pobožností.«

Svobody bylo nyní hojně a s vděčným srdcem používáno. Shromážděními byly vyplněny vsecky večery kromě sobotního. V ned. več. na Žižkově, v Holešovicích, v pondělí tamtéž, v úterý na Letné u Adamsů velice požehnaná shromáždění hluboká, která sloužila k vzrůstu v poznání a milosti; ve středu v Karlíně, ve čtvrtek německé shromáždění u Clarků na Vinohradech, v pátek modl. hodiny na

---

[74] Václav Horký členem církve naší nebyl. Nikdy také z ref. církve nevystoupil. Pomáhal však vybojovávati svobody naše a oznamovával shromáždění, když ještě odbývána bývala v ulici Bartolomějské.

Žižkově a v Holešovicích. V neděli dopoledne u Clarků na Vinohradech, odp. pak v ulici Karoliny Světlé (tehdá Poštovské) veřejné shromáždění v Škotském sále, které se vždy policiji oznamovalo.

Radost byla veliká, a modlitby vstupovaly k nebi za oživení národu jakož i vděčné prosby za císaře a krále, který nedopustil, aby pronásledováni byli věřící poddaní jeho. Ovšem i noviny všímly si zápasu o svobodu. Nejvyšší kruhy těžce nesly, že pronásledovaní hledali pomoci prostřednictvím Ev. Alliance, na místě co by se byli přímo na panovníka obrátili. Ve vládních novinách (Presse) bylo nelibě protestováno proti jednání Alliance. Ministr Conrad v říšské radě odpovídaje na interpellaci sup. Haase 19. bř. 1880. popřel, že se tu »nedá soudit na nějaké »pronásledování« se strany úřadů, jak se v dotyčných stížnostech uvádí. Ministerským rozhodnutím vyhovělo se prý úplně požadavkům dotyčných jinověrců, pokud se daly zákonem odůvodnit a vláda hledíc k stížnostem předneseným od Evangelické Alliance osvědčila, že v tomto jako i v četných jiných případech, daleko vzdálena je každé netolerantní anebo zlomyslné tendence, a že vždy připouští i takovým náboženským názorům, které formálního zákonního uznání nedošly, dokud se se státním pořádkem shodují, každou zá-

konem nějak dovolenou úlevu.« Vlivem Šubertovým i český tisk (Nár. Listy) svou netečnost odložil.[75]

XI.

Krok Evanj. Alliance měl ovšem i na povahu vnitřní celého hnutí veliký vliv. Ukázalo se mimo jiné, že officielní zástupcové církve evanjelické nejsou s hnutím srozuměni. Sám císař pán naznačil, že útisk zavinily protestantské úřady. Byl to jmenovitě farář Košut, jenž stálými udáními a žalobami světské rámě ku pomoci vyzýval proti nenáviděnému Šubertovi, dále kšelský farář a senior obvodu pražského Josef Kubeš, dále superintendent Veselý byl starým odpůrcem Balcarovým a všech jiných, konečně i vrchní církevní rada nedbajíc lepšího mínění Dr. H. z Tardy stála proti nám, jako stála i proti čáslavskému návrhu na zřízení církve. Ukazovalo se, že mužové reforem žádostiví se svými názory neprorazí, ba že Košut, o jehož odstranění usilovali, má upevněné postavení jak superintendencí, tak seniorem,

---

[75] O této době útisků vyšel spis 1881.: Petice podaná z Čech evangelické allianci r. 1879. spolu s pamětním spisem pana J. Thompsona z Berlína. Zpráva deputace vyslané od evangelické alliance do Vidně 1879.

tak církevní radou. Takové ochabnutí mysli nastalo, že sám Šubert jednou řekl: „Dokud bude Košut živ, nedá se nic dělat.“ Adams si však všecko sliboval, až jen Šubert a jmenovitě Szalatnay stanou se seniory anebo superintendenty. Neblahý stav církve reformované a netrpělivost věřících, kteří nenáleželi posud k církvi žádné, nutkaly k úvahám, zda-li nemá se pomýšleti na zřízení církve. Jako pokus vyšlo r. 1879. už „Vyznání víry a zřízení Svobodné církve křesťanské.“ O zřízení nebyli zástupci misie hned za jedno. Adams chtěl míti zřízení presbyterní vzhledem k nadějím kladeným do čáslavského návrhu, Clark a Schauffler zřízení kongregační. Tento názor se uplatnil. Adams se Schaufflerem zpracovali zřízení, a Šubert české znění opravil a také svůj souhlas projevil. Pořád ještě bylo doufáno, že jednou věci se tak dalece vyvinou, že reformovaná církev bude tak obživena a napravena, že bude lze věřícím získaným skrze misiji splynouti s ní, anebo když by věřící v ní nemohli déle býti, zhoršili se poměry, aby se mohli připojiti k církvi naší. Vzhledem k tomu a k stejnému učení přijato jméno svobodné reformované církve na místě jména »presbyterní«, jak Adams původně navrhoval.

Rozdáno „Vyznání víry a zřízení svobodné reformované, církve“ a ti, kteří byli vystou-

pili buď z církve římské nebo reformované (těch bylo toliko 5 neb 6), byli pozváni na 27. kv. do bytu Clarkova psaním podepsaným Adamsem a Clarkem: 1. „abychom prosili Boha o radu a světlo, jakož i o zjevení jeho vůle ohledně té důležité věci (míti církevní jakousi organisaci a jakési církevní jméno), 2. aby všickni pozvaní dali na jevo, jest-li a proč mají za to, že by se Bohu líbilo, kdy by oni vstoupili do nějaké církve a jest-li jsou srozuměni s navrhovaným zřízením, 3. v pádu, že uznáme za dobré založiti církev, abychom ustanovili čas a způsob, kdy a jak se to má státi." Samostatný sbor nemá ještě prý utvořen být, dokud nebude si moci vydržovati svého vlastního faráře.

Schůze svolaná nevedla k cíli. Nebylo s důstatek vyloženo, proč se nové zřízení a jméno předkládá. Mimo to nebylo vše tak, jak by se slušelo v takovýto vážný čas. Nebylo dost jednomyslnosti a lásky. Rozdíl mezi názory byl patrný. Jedni lnuli dosud ke Krabčicům a oblibovali spůsob Šubertův a Horkého. Druzí šli ve všem za Novotným, který se snažil co nejhlubší propast vykopati mezi faráři a lidmi našimi. Jiní konečně lnouce k misiji neoblibovali povahy a způsobu Novotného vážíce si při tom jeho působení evanjelizačního. Schůze rozešla se

s nepořízenou. Druhá v omezeném počtu svolaná na 3. června 1880. odhlasovala bez debaty návrh předložený. Volitelnost určena od 24. roku, právo voliti od 18. roku. Stupický název »staroevangelíci« usouzen k zapomenutí. Přítomných 7 bratří a 1 sestra dle formule přijaty a vykonány volby starších. Zvoleni Novotný (na 3 roky 4 hlasy), Hodek (po trojím hlasování na 2 r.), Burda (na rok). Diakony: Novák a Pospíšil.

Ostatní přijímáni byli během roku vždy před Večeří Páně, již uloženo slaviti každé dva měsíce bez ohledu na tak zvané velké svátky.

Zavřením sálu v Bartolomějské ul. a na pokyn s hůry přestaly návštěvy Šubertovy ve shromážděních našich, ale přes to o hodech lásky a jmenovitě v zimě 1881/2. ne jeden farář ref. církve mezi nás zavítal a kázal. Styky však stávaly se čím dál formálnější, poněvadž úřadové církevní velice nelibě je nesli a také už nebývaly v kruzích našich jmenovitě vlivem Novotného tak ceněny, jako kdysi. Jeden kandidát dostal dokonce ve zkoušce pro ministerio práci, v níž dokázati mu bylo uloženo, že nově vznikší církev není než sektou Novotnovců. Jinak tomu bylo na Moravě, kde Schauffler udržoval rozsáhlé styky s faráři, a jmenovitě s výborným superintendentem Janem Benešem († 18. listop.

1883.), který k rozkolu s novou prací nepřičiňoval jistě ničeho. Schauffler snažil se pak, seč byl, sloužiti ref. církvi tím, že u Freytagů zřízen pensionát pro dívky farářské, které v Brně se vzdělávaly. Práce brněnská byla konána větším dílem německy, nenabyla pražských rozměrů, ale nebyla bez užitku. Členové hlásící se do církve byli ovšem pokládáni za členy sboru pražského. Mezi prvními byli Freytagovi, M. Reitingerova (všichni tři nyní v práci Páně v Americe) a Rosa Frannerova, dívčice 18letá, která na smrtelném lůžku písně zpívala, a toužebně si přála, prvé než umře, býti přijata. Brzo také po svém přijetí v Pánu zesnula. Pohřeb musel být úplně tichý. V týž rok i první členové v Táboře byli přijati.

XII.

Poslední shromáždění v Skotském sále bylo 12. září. (Návštěva Dr. Baedekra, který od té doby nás častokráte povzbudil a potěšil svou návštěvou.) Druhou neděli pak už bylo shromáždění ve vlastním sále v Rybní ul. č. 681.), kde církev prožila radostné i trudné doby.

Tak rok 1881. přinesl mnohé zármutky. V první řadě odstěhovali se Schaufflerovi z Brna do Ameriky. Paní Schauffierová sto-

nala a zdálo se, že je potřebí změny. Bolestné bylo s nimi loučení v březnu 1881. Zrovna když brněnská práce slibovala rozkvět, odešel zanechávaje v Brně Freytaga v práci, aby i on za nějaký čas do Ameriky mezi Němce se odebral. Paní Schauffierová však zdraví už nenabyla. Zesnula v září 1883.[76] a zanechala svého manžela se sedmi dětmi. Pomyšlení na návrat nebylo. Ale za to Bůh mu svěřil velikou misijní práci mezi Čechy americkými, kterou dosud řídí.[77]

---

[76] Klára E. Schaufflerová byla dcerou vynikajícího lékaře Graye, který při železniční pohromě o život přišel, když jí bylo 10 let. Narodila se 3. října 1842. K obrácení přišla na kázaní Averyho, když jí bylo 14 let. R. 1862. provdala se za mis. H. A. Schauffiera, který byl professorem na Robertově koleji v Cařihradě. R. 1870. meškali se 4 dětmi v Americe na zotavené, až pak r. 1872. do Rakous se odebrali. Všichni, kdo tuto paní znali, srovnávají se v úsudku, že byla ženou vynikající a křesťankou hlubokou. Byla matkou osmi dětí, z nichž 7 je dosud živo. Její dcera Marie provdala se za misionáře Labaree, který v Persii byl lonského roku zavražděn. Schaufflerové rys nad jiné milostný byla hluboká její vděčnost za lásku Boží. (Viz Něco ze životopisu zesnulé sestry v Pánu paní Kláry Gray-Schaufflerové v Betanii lednové a únorové 1905.)

[77] Řídil! Zrovna mezi tiskem dochází nás zpráva, že tento svědek Boží (narozený 4. září 1831.) 15 února 1905. o polednách v »Lakeside«, nemocnici clevelandské, kde měl se podrobit operaci, v Pánu zesnul. Pohřeb byl konán z betlemského kostela, prvního to misijního chrámu, který Dr. Schauffler mezi Čechy

První církevní rok končil v pondělí svatodušní 6. června 1881. s 63 členy. Z nich však měl brzo odjíti do nebeského domova člen nad jiné milovaný — pí. Nelie Clarková. Byla to žena tichá, pokorná, neúnavně vlídná a trpělivá. Byla plná modliteb, pravá těšitelka, která muže svého podpírala a práci velice milovala. Mnoho vřelých slz následovalo ji do hrobu. Jako milý odkaz její je knížka »Slova Pána Ježíše«, kterou slíbil vydati její manžel. Překlad vykonal farář Jan Karafiát, tehda už na Lhotě. Vliv její byl a zůstává požehnaný. Zesnula 10. listop. 1881. Zármutek nad zesnulou chotí sblížil s Clarkem sbor, který nemohl zapomenouti té vzácné paní.

v Americe zbudoval za účastenství jeho dávných věrných druhů v misiji: Dr. Clarka (meškajícího s rodinou na zotavenou v Americe) a Dr. Adamsa z Chicaga. — První, který mezi Čechy práci konanou míti toužil, byl kazatel Plymouthské kongregační církve v Clevelandě Charles Ferry Collins (1875—1883.). Ten zvěděv, že Schaufflerovi vrátili se do Ameriky, vyhledal ho a nabídl mu místo kazatele v kapli olivetské, filiálce to svého sboru, kde měl přisluhovati anglicky a zároveň pokusiti se o zavedení českých bohoslužeb. První české shromáždění měl tam 12. září 1882. 25. č 1883. utvořena společnost »Bohemian mision Board« od církví kongregačních a Schauffler stal se »superintendentem« české práce. V Clevelandě postaven betlémský kostel (1885, 1. ledna.) Stál pak tři roky, než došlo k založení církve. Schauffler čekal tak dlouho, aby mohla být založena církev z opravdu obrácených. V březnu 1888. zkoušeni byli 73 přihlášení, z nichž přijato

V říjnu téhož roku odstěhoval se Novotný s rodinou do Škotska, aby nabyl více rozhledu a doplnil svého vzdělání. Myslilo se, že po svém příchodu bude církvi vzácnější. Ba mnohým se zdálo, že nebudou moci ani tu zimu bez něho stráviti. Ale byl to omyl. Kázaní Adamsova, který nyní častěji než před tím kázal, vedla církev do hlubiny lásky Boží a způsobila, že Novotný stal se postrádatelným, protože mnozí vyspěli v samostatnost víry. Také mezi mladíky dařila se práce, takže ten druhý církevní rok neméně než 10 mladíků mohlo býti přijato.

---

osob 59 (z těch 41 Čechů). Církev má dvě oddělení: české a anglické. Roku pak 1899. složil kazatelství sboru, aby mohl cele se věnovati dozoru české práce, která vyžadovala všechnu jeho péči. Založil pak biblickou školu pro vychování misionářek. Původ její spadá do r. 1886. Vyučovati začala sl. Hobartova, která se r. 1890. stala pí. Schaufflerovou. Mnoho misionářek vyšlo odtud působících po Americe. Snahou Schaufflerovou založen slovanský seminář při universitě oberlínské (začátky spadají do r. 1884.) Schaufflerovo působení mezi Čechy americkými je požehnané. On také připoutal E. A. Adamse k české práci v Chicagu (1884), který také od r. 1886. do r. 1904. časopis krásný »Pravdu« vydával. — Dr. Schauffler navštívil po dlouhé době Čechy a Moravu, místa svého působení misijního devítiletého r. 1903. Začátky, jak jsme je v této knížce vylíčili, máme namnoze z jeho tehdejších informací. Nyní odpočívá od práce své a těší se s těmi, kteří předešli jej a jimž kázal evangelium. My pak vděčně vzpomínáme služeb tohoto muže Božího.

Tak když Novotný ze Skotska se vrátil, shledal, že už není tím hledaným a žádostivým, jakým dříve býval, ač vždy byl mnohem hledanějším než cizí kazatelé. Přijev, k těm, kteří za ním toužebně nepsali, choval se chladně, oddané pak sobě zahrnoval chválou. Za jeho nepřítomnosti přijat byl do církve supplující professor Josef Kučerka (1. ledna 1882), který přišel k obrácení na Žižkově bádaje v bibli, v sousedství Novotného, který jej do shromáždění pozval. Svým vzděláním, svou ráznosti, opravdovostí, svou nenávistí falše a pokrytství začal míti veliký vliv na církev, která ho také hned 7. kv. 1882. za staršího zvolila. Směr jeho však byl asketicko-zákonický.[78]

---

[78] Ne tak naproti jiným jako naproti sobě. Vzácný tento muž žil v obecenství s Pánem. Jeho manželka z počátku stála proti němu. Všeliké přesvědčování a působení zdálo se být marné. I četl v Písmě: »toto pokolení nevychází než skrze modlitbu a půst.« I jal se modlitbu svou za její obrácení spojovati s postem, a Pán se k jeho modlitbě přiznal. Okusiv požehnání postu znovu a znovu se k němu vracel, až se názor jeho na půst stal nezdravým něčím a blouznivým. Ve své pak blouznivosti i týdny celé, jednou snad 29 dní vydržel, nejeda a nepije, a jen vodou ústa občas vyplachuje. Tato nestřídmost a zákonický náběh chtíti býti dokonalým svým vlastním konáním svedla jej k náboženské blouznivosti a k šílenství. Ale Pán své dítě v tom nenechal a vyvedl jej ze všech temností. Jeho skromnost, pokora v dobách jeho jasných šířila blahodárný vliv.

Veliké bylo rozechvění, když se roznesla zpráva, že milovaný bratr E. A. Adams do Ameriky odjede. Mluvilo se sice také o tom, že se zase vrátí, až rodinné poměry urovná, ale nikdo nedůvěřoval. Už v pros. 1880. bylo rozhodnuto, že pojede, ale tajil se tím. Zármutek byl všeobecný. Lásku svou osvědčil sbor nádhernou dekorací sálu. 7. května byla neděle. Dopoledne kázal přemožen dojmem o slovech: »Aby radost vaše byla plná.« Odp. pak korunoval svoji požehnanou činnost kázaním o tekstu: »Milováním věčným miluji tě, a protož ustavičně činím tobě milosrdenství.« Shromáždění bylo unešeno. Potom bylo pět členů do církve přijato, mezi nimi nynější dlouholetý starší sboru a pokladník našich spolků Antonín I. Škarda. Večeře Páně byla slavena s mnohou slzou stesku i radosti. K večerou pak dávali Adamsovům na počest hod lásky Burdovi, kteří tenkrát na Petrském náměstí bydlili. Bedřich Horký, oktaván tenkrát, nacvičil sbory. Starší děkovali a pak strhl se obecný pláč, když nemohl Adlof ve své řeči potlačiti vzlykot. Adams bled přečetl k Efez. 3 kap. a řekl: »Nenapadá mi ani zdaleka, abych se přirovnal k tomuto apoštolovi, ale přece mám pro vás tatáž přání. Všecko, co jsem dnes viděl a slyšel, dojalo mne. Ze všeho soudím, že to platilo mně, ačkoliv jsem toho všeho neza-

sloužil. To, co jsem dostal, bude mi milou upomínkou až do smrti. Když jsem dnes ráno vešel do sálu a viděl jsem tu ozdobu, nemohl jsem ani mluviti. Nemyslel jsem, že bude mi loučení s Vámi tak těžké. Za těch 10 roků, co jsme mezi Vámi, mnoho s námi učinil Pán. Pamatuji se, když přišel br. Clark s paní před 10 lety, by nás vyzval k práci zde. Nevěděli jsme, budeme-li v Praze, nebo ve Vídni, neb v Pešti. Nemluvím často o sobě. Půl léta než jsme z Ameriky odjeli, učinil se mnou Pán mnoho. Byl jsem farářem v Americe, o milosti Boží však jsem nevěděl. Tu přišel jeden milý křesťan, měl jsem s ním příležitost mluviti, ačkoli jsem nechtěl. V mé církvi nebylo vše v pořádku, a ten mi řekl, kde vězí příčina. Ukázal mi, že nejsme pod zákonem, ale pod milostí. Mnoho se také v Čechách se mnou stalo, a já děkuji Pánu za to. Mnoho se zde vykonalo, ale vím, že veliká část té práce vykonána byla od jiných. Já vám děkuji za vaši lásku, za vaše díky. Milováním věčným miluje nás Pán. Vy se budete modliti za mne, já za vás.« Dne 10 května odejel. Byli jsme sklíčeni a strachem naplněni věcí budoucích.

Důležitou událostí toho roku bylo založení spolku »Betanie« 7. čc. 1882., o kterém už v září 1881. rozhodnuto bylo, a k němuž

položil základ Burda 30 zl. Jaromír V. Kovář byl přijat jako studující misijní. Josef Kostomlatský přijat za evanjelistu v Táboře, kde po odchodu Motlově pracoval s neprospěchem Fr. Rybář, býv. chovanec krabčický. Kovář chodíval už jako chlapec do nedělní školy odbývané v Karlíně za Vališe a Horkého. K obrácení přišel na jedné prázdninové cestě. Jos. Kostomlatský uvěřil v Pána jako inženýr dráhy, ale opustiv své výnosné a čestné místo odebral se na Chrischonu. Nyní vrátil se a hned v prosinci vydal první číslo časopisu Betanie, který má svou bohatou a požehnanou historii. List byl nástrojem probuzení na mnoha místech a vykonal z milosti Boží práci milostnou.

V Táboře byly mnohé spory. Motl působil dobře, ale byv nazpět povolán od kaz. Schmidta a v Čermné a pak Ústí n. O. usazen, měl stále vliv na táborské, kteří s Rybářem nebyli spokojeni. Nepodařilo se hned urovnat vzbouření, a tak většina hrstky (7) ohlásila výstup k církvi bratrské. Menšina (4) chtěli zůstati ve spojení s církví naší. I jim bylo dáno na vůli připojiti se k církvi bratrské, ale když prohlásili, že zůstanou, kazatel Schmidt ostatních nepřijal. Jozef Kostomlatský byl poslán, aby zahojil rány, ale nemůže se říci, že by se byl Tábor kdy vzpamatoval ani potom, když se Karel Motl

do Tábora jako evanjelista naší církve vrátil.

XIII.

Po odjezdu Adamsově opanoval všechen vliv Novotný. Horký už před tím byl ze služby propuštěn, poněvadž se Clarkovi zdálo býti zbytečné, aby byla dvě knihkupectví v Praze, když si i spolek Komenského své zařídil (1878.). Vymohl i zákaz mládeneckých hodin, kázal hojně o autoritě, sbráněny styky mladíkům s Marií Pokornou, výtečnou a ducha plnou ženou, která poznávala kam vše směřuje, a pracoval vší silou k tomu, aby byl ne jen evanjelistou ale farářem církve. Zdálo se, že se mu úsilí jeho zdaří, když Pán Marii Pokornou, náhle 6. listp. k sobě povolal. Ale před příchodem zlého byla vychvácena. Novotnému zdálo se, že je blízek cíle, když o hodu lásky 1. listp. 1883. si liboval, jak krásně církev si stojí. Ale už hluboké stíny kalily obzor. A. W. Clark zasnoubil se 16 sr. 1883. se slečnou Rut Eliškou, dcerou škotského misionáře Pirie. Zamýšlel hned po svatbě odebrati se na návštěvu do Ameriky. Za jeho nepřítomnosti měl říditi misiji MDr. Pomeroy, který za zkušeností v Praze meškal, James Pirie pak měl posluhovat svátostmi, ač neuměl česky. Adlof,

který tenkrát odbyv maturitu privátně stupoval, navrhl Clarkovi, aby toho nečinil, ale raději Novotného ordinoval. Clark návrh schválil a radil Adlofovi, by pro svůj návrh starší získal, by věc od staršovstva vyšla, což také učinil. Ale Novotný nechtěl se spokojiti jen s ordinací, on chtěl býti i jako farář sboru installován. A tak ve staršovstvu návrh na obojí přijat. Když však 25. pros. v církevní schůzi byl předložen, a co obé znamená, vyloženo, mínil Clark, že by raději chtěl míti jen ordinaci, installaci, že by chtěl míti odloženu. Výsledek pohnuté debaty byl ten, že i když installace se Novotný vzdal pro velký odpor církve, i ordinace 21 hlasy proti 20 byla zamítnuta. Považuje-li církev své usnesení za vůli Boží, bylo přijato 23 hlasy, má-li Pirie zastupovati Clarka 27. Ukázalo se, že většina církve se Novotného začíná bát. Ač pak církev prohlásila, že výsledek hlasování za vůli Boží pokládá, což ostatně události potvrdily, Novotný ve svém úmyslu nedal se zviklat, jsa mužem železné vůle, jíž dovedl platnost zjednávat. Hned následujícího dne odbývána pohnutá schůze staršovstva, kde také Clark nevěda si rady se podrobil a »nový« návrh dal na ordinaci ne jen Novotného nýbrž i Kučerky, který v tu zimu v Edinburce studoval. Dále měla být předložena otázka, mají-li býti oba jako

»výpomocní faráři« Clarkovi installováni. Ihned rozeslal Novotný psaní po všech údech líče ty věci tak, že se zdálo, jako by se jednalo o to, aby Pirie stal se farářem církve. 1. led. 1884. byla schůze, kde usnesení minulého téhodne venkovskými zpracovanými hlasy bylo zrušeno a 49 hl. proti 21 ordinace obou odhlasována. Ten jeden týden ublížil práci Boží nesmírně. Základy zdály se být otřeseny, a budoucnost byla nejistá. Minule poražená nyní zvítězivší strana nenechala nic dobrého na Piriovi a všechny chyby na Clarkovi shledávala. Nepravost donášení vybujela v míře nebývalé, a všecko se zdálo být rozervané klevetami. V takovém duchu sevření a hořkosti blížila se doba ordinace. U strany Novotného převládalo mínění, že není vůle Boží, aby Kučerka byl ordinován, a byly také i modlitby konány, aby jeho ordinace byla překažena. Jak strašně modlitby ty se naplnily. Novotný napsal: »Milý Pane, ujmi se této církve tvé a svěř správu její tomu, kohož jsi ty k tomu vyvolil.« Byl toho mínění, že on jediný je k tomu vyvolen státi se pastýřem církve naší. Ale brzká budoucnost ukázala, že vůle Boží byla správně rozpoznána v církevní schůzi ze dne 25. pros.

4. bř. 1884. byl Jindřich Novotný slavně ordinován. Ordinovali jej Edward z Vratislavi, který předsedal, Clark, Vališ, Rohrbach z Ber-

lína, Rück z Vídně, Dobiáš, Dvořák. K ordinaci Kučerkově nedošlo.[79] Hned při zkoušce ukázaly se na něm známky těžké náboženské pomatenosti. Bylo-li veselí u jedněch, panovala u druhých sklíčenost a pláč. Byla-li chybou ordinace Novotného za tak rozkvašených poměrů, bylo chybou i to, že v takovýchto dobách po své svatbě 20. bř. 1884. Clark se svou paní do Ameriky se odebral. Avšak nebylo divu, že cítil potřebu oddechu. Veliká práce spočívala na něm, a k tomu bylo se mu vpravovati v jazyk i v povahy české. Se svou družkou založil šťastnou domácnost, která mu byla útěchou a pomocí. Tisíce psaní napsala ve prospěch práce české, a činila to ráda, ač ji Pán četnou rodinou obdařil. Smutně propouštěla většina církve tyto novomanžely. A smutná to byla doba jejich vzdálenosti z Prahy. Novotný jal se hned po ordinaci oddělovati si stranu a jeho kázaní měla ostré hroty proti těm, kteří byli v skutečné neb domnělé oposici. Působení jeho v tu dobu bylo přímo politování hodné a zanechalo vzpomínku nejtrapnější.

Dr. Pomeroy nedovedl mírniti protiv. Byli oba dva neústupní. A docházelo k odporným

---

[79] Byl zdrcen a zlomen. Milován ode všech zesnul r. 1885. ve Stupicích. Ze své těžké duchovní krise byl vyveden a zemíral v plné jistotě víry oplakáván ode všech.

srážkám. Církev byla uvnitř vysílena, a mnozí úpěli k Bohu, brzo-li vezme konec smutný ten stav ženoucí k úplnému rozkladu. Nic neprospěly konference odbývané 16. května 1884., při nichž faráři Č. Dušek a J. Dobiáš hlavní slovo měli, neboť rozkol už byl patrný o valné hromadě spolku »Betanie«, při nichž volby jednotlivých funkcionářů museli se odbývat i dvakrát ba i čtyřikrát. Poněvadž čelnější a bohatší členové šli s Novotným, zdálo se, že strana jeho má většinu v církvi. Do Bostonu psal, by už Clarka do Čech neposílali, a modlitby byly konány, aby jemu návrat zabráněn byl. Na podzim přijel Ant. Paulů z Chrischony, ale rozvrat nebyl zadržen.

20. října přijeli Clarkovi, a 28. odjeli Pomeroyovi. Přes to, že dr. Pomeroy nedovedl rozvratu čelit, zůstává upomínka radostná na jeho paní, která si všemožnou práci dávala mládenecké hodiny udržet na výši. Ještě v říjnu propuštěn Novotný z misijní služby. Nabídku, aby přijal práci v Americe, zamítl. 10. listop. mělo staršovstvo poslední schůzi, v níž utvoření samostatného svobod. ref. sboru oznámil.

Tak uvolněno spojení mezi ním a misijí 10 let trvavší. S ním šlo 9 členů. Ostatní se získat nedali. Trvání však tohoto sboru bylo krátké. Nebyl dost finančně silen,

kdežto dvéře otvíraly se u baptistů. K svému úžasu spozorovali členové, že Novotný začíná kázat křest a přemlouvat svůj sbor, aby ho následoval. Většina vrátila se k sboru starému a Novotný v Lodži 12. února 1885. pokřtěn a v Žyrardově ještě jednou za »staršího« baptistův ordinován. Jeho následovalo několik duší.

XIV.

Po této krisi, která církví zmítala a jejími základy otřásala, trvalo to dost dlouho, než církev přišla k žádoucímu klidu Živlové všelijací vtrhli do církve a nabyli vlivu na její vedení[80]. Lidé, kteří byli malého rozhledu a slabého duchovního života, drali se do popředí. Paulů byl sláb, a Clark byl málo informován, a příliš důvěřiv. Ale i v těch dobách přenesnadných a těžkých

[80] Tak Josef Mejtský, který dovedl využitkovati důvěřivosti členů a jmenovitě dobroty Clarkovy zastávaje u něho místo jakéhosi tajemníka. Ač vlastně jen do obecné školy chodil, vydával se za kandidáta práv. Ale nebylo lze udržeti se mu na dlouho. Prohlédnut a demaskován jako člověk zlý a nebezpečný vystoupil, aby hrál ještě úlohu jako udavač a nepřítel. Ale všecky pokusy jeho selhaly mu. Na konec umřel v žaláři, kde své podvody genealogické odpykával (1905.). Vlohy jeho byly znamenité, ale zneužíval jich ke zlému. Bůh však obhájil církve své i před tímto Achitofelem.

nedopustil Bůh, aby se dílo jeho rozpadlo. Věrné duše vyhlížely vzhůru o rozvlažení, a Bůh rozvlažení to dal. Zjevily se hříchy a pády, ale ty byly vyznány Bohu a trestány kázní v dobách rozvlažení.

R. 1886. na podzim znamená nový náběh a nové rozpjetí v práci. Rozvaliny byly znovu zbudovány, nehodní mnozí, kteří se do církve v dobách rozvratu dostali, zjeveni a vyloučeni, mnozí se pak ku Pánu obrátili. Sotva v Praze zjednán pořádek, vznikla tužba po spojení s církvemi, které nám byly nejblíže. V první řadě dosaženo spojení či splynutí s malým sborem svobodné ev. církve v České Skalici od sboru Balcarova se odtrhším (v květnu 1888.), potom s částí sboru bysterského (v ún. 1889.), až na konec po všelijakých pokusech s chybami, nedopatřeními a zármutky spojenými celý bysterský sbor zařaděn v organisaci církve naší (v říjnu 1891.). Brzo potom i methodistický sbor Pázdralův na Kladně (1892.) s církví splynul. Už r. 1885. byl táborský[81] a stupický sbor z pražského propuštěni, r. 1889. pak v lednu i sbor východočeský (který později

[81] Když v Budějovicích a Písku práce počala, utvořen byl jihočeský sbor, později písecko-táborský a budějovický. Ještě dále utvořeni sborové tři, z nich dva: písecký (pod správou husineckého kazatele) a budějovický trvají.

rozčleněn na sbory: bysterský (s Bučinou), českoskalický,[82] hradecký a náchodský). Mnohé stanice přibyly. Neúspěchem však provázena práce sborů stupického a táborského, až oba ti sborové zanikli a klesli na stanice řady téměř poslední.

V Praze r. 1889. (30. května v církevní schůzi) rozdělení sboru na vinohradský a pražský provedeno, tak že onen čítal 74 členy, tento 68 členů. Z vinohradského sboru později propuštěn byl sbor smíchovský. Z pražského pak vyšli sborové: trutnovský, plzeňský (v srpnu 1894.),[83] husinecký (kv. 1896.), žižkovský (7. listp. 1902.), hrubolhotecký, brněnský,[84] lodźský (ruský)[85] a strměšský (7. d. 1903).

Ve Vídni byl první člen přijat r. 1894., práce však započata tam 1896., a vznikly tam dva sbory. Vloni pak přibyl sbor svatohelenský v uherském Banátě. Sborů čítá nyní církev 23 (v Čechách 16, na Moravě 2, ve Vídni 2, v Uhrách 1, v Rusku 2).

R. 1894. stal se sbor pražský samostat-

---

[82] Z něho vyšel sbor volešenský (u Něm. Brodu) r. 1904.

[83] Z něho vyšel 1904. sbor klatovský.

[84] Se stanicemi: Prostějov, Novic, P. Rybný, Č. Třebová.

[85] Z něho vychází letos sbor Żyrardovský.

ným,[86] později i vinohradský a smíchovský došly částečné samostatnosti.

V práci své rozsáhlé potřeboval Clark pomocné síly. Takové dostalo se mu v Johnu S. Porterovi, který v listopadu r. 1891. od American Boardu do Prahy vyslán byl. Býval žákem nedělní školy v Clarkově sboru gileadském. Narodil se 1. bř. 1862. Když se Clark s nedělní školou loučil, obrátil se k hochům tam sedícím se slovy: »Jednoho z vás vyžaduji si pro Rakousko.« Mladý Porter vždy toužil kázati evanjelium, ale k opravdovému obrácení přišel až ve svých studentských letech. Když r. 1886. Dwight L. Moody první konferenci studentů z Ameriky a Kanady do Northfieldu svolal, byl i Porter přítomen. Tehdy započalo ono velikolepé hnutí dobrovolníků studentských (Volunteer movement for foreign missions), mající za účel zvěstovati evanjelium všem lidem v pokolení přítomném. Na sta studentů hnutím tím naveđeno bylo k práci misijní. Mezi prvními, kteří se rozhodli jíti na misiji, byl Porter, jemuž během studií v semináři hartfordském se ujasnilo, že má pracovati v Čechách, k čemuž ho také ovšem bývalý jeho kazatel povzbuzoval. V Čechách pak sotva česky se naučil, nucen byl opět vypřáhnouti a vrátiti

[86] Na základě úplné dobrovolnosti.

se do vlasti své, kde 4 léta pobyl zotavuje se. Potom vrátil se zas a koná tu svou důležitou práci.

Nelze nám psáti dějiny těchto posledních let, poněvadž všechny téměř osoby žijí, které ty dějiny dosud tvoří. Musíme je odložit na dobu příhodnější, kdy úsudek bude klidnější a zralejší.

Jen několika věcí se dotkneme.

V první řadě poměru k ostatním ev. církvím. Poměr k ev. bratrské církvi hrozil zkalením, když Karel Motl nespokojen s poměry přihlásil se s rodinou (mimo syna) k církvi naší a byl také od nás přijat. Vyjasnilo se teprv, když Rychnov n. Kn. byl od nás opuštěn, a dům, který tam »Betanie« od Motla koupila, bratrské církvi prodán.

Ne tak snadně utvářel se poměr k církvi reformované. Založení svobodné ref. církve, jak vyloženo, bylo věcí nutnou, přirozenou. Byla sice založena v jakési naději, že trvání její bude provisorní, dokud poměry v ref. církvi se nezmění, aneb dokud ono vanutí Ducha sv. nových věcí neučiní. Pronásledování však, jehož se církvi svobodné dostalo, osud návrhu čáslavského, a průběh událostí různých potvrzovaly čím dál tím více, že svobodná ref. církev je organizací, která vyvíjeti se bude samostatně. Že v Praze někteří z církve ref. přestoupili k církvi svo-

bodné, v positivních kruzích nezaráželo. První přestupy, které zakalily obzor, byl přestup tří sester ze sboru lečického. Ty hlásily se znovu a znovu. Clark odpíral, a Novotný dokazoval, že vytrvalé jejich žádosti vyhověno býti musí. Lečický farář a s ním i Šubert velice nelibě to nesli a hrozili přerušením styků. Clark nevěda jiné rady psal do Bostonu předkládaje záležitost tuto misijní společnosti. Ta rozhodla, že žádosti sester, které ve svém sboru neměly duchovní potravy a péče, jíž si žádaly, a podobným toho druhu, má býti vyhověno, když není jiného vyhnutí. Přijetí jejich vyvolalo bouři. Lečický farář všecko duchovní hnutí v svém rozsáhlém sboru jal se následkem toho dusit, a Šubert byl rozmrzen. Ostatně ony sestry přešly potom s Novotným k baptistům.

Vlivem a povzbuzením Schaufflerovým začal Šubert vyučovat mladé muže a vzdělávat je na evanjelisty a pomocníky vzdělaných duchovních. Z jeho školy vyšli Fr. Rybář, který nějaký čas po Motlovi pohříchu s nezdarem v Táboře působil a 1882. v srpnu do Prahy přišel a Josef Melichar, který r. 1885. už po smrti Šubertově (21. ú. 1885.) do práce se dostal nejprv do Vršovic, později na Žižkov. Oba byli reformovaní. Jak se poměry utvářely, mnozí neviděli rádi, že pracujíce v církvi svobodné zůstávají v své církvi.

To také bylo od některých dáno na jevo Rybářovi. On referoval o tom Šubertovi, a Šubert, který tenkrát (1883.) už byl seniorem, velice se rozhněval a prohlásil, že už dále s americkými bratry jíti mu nelze. Přes to byly styky jeho s Clarkem občasné a pro ústav krabčický cenné. J. Melichar byl přijat 30. pros. 1886. do církve, Rybář pak jako evanjelista stupický teprv r. 1887.[87]

Náklonnosti ovšem k naší církvi nepřidalo, když Václav Vališ ref. kazatelskou stanici v Panenské Týnici opustil a povolání od svobod. ev. církve skalické přijal, odkudž však r. 1887. do Prahy byl povolán jako kazatel církve naší.

Ale přes to navazovány byly styky s ref. faráři a pěstováno dorozumění. Ovšem orgán Košutovců pražských v každém čísle bojoval proti »sektářům« a přemílal marky, šterlingy a dollary. Černilovský farář Szalatnay napsal v Hlasech ze Siona článek »Podivní bratří«, v němž volal do boje.[88] Ale byly to ojedinělé hlasy.

---

[87] Později se Rybář odebral do Ameriky, aby v Chicagu Dr. Adamsovi vypomáhal. Nyní je farářem církve presbyterní v Kováři, Tex.

[88] Článek vyšel 12. dubna 1888. a až dosud slouží za pramen »Českému Bratru«. Píšeť Szalatnay: »Tehdá nás ti pánové ujišťovali, že k nám přišli výhradně v zájmu království Božího a aby spolu s námi pracovali na evanjelisaci tohoto druhdy tak

Obzor se náhle zakalil započetím práce naší ve Strměchách a jmenovitě na Hrubé Lhotě. R. 1896. voláni jsme byli do Strměch. kde byly mnohé nepořádky. Povoláni jsme byli na radu ref. faráře ve službě, který petentům dal do péra, že se mají obrátiti na Adlofa. Ten pak požádal o radu Jana Karafiáta, který tehdy už byl ze Lhoty odešel a na Vinohradech meškal. On pravil asi tolik: »Nezbývá vám než jeti. Možná, že Pán Bůh i skrze ty nepořádky, které tam panují, chce spůsobit obživení. Kdy by nebylo nepořádků na Hrubé Lhotě, které před mým příchodem tam vládly, sotva by

---

slavného a většinou evangelického národa, jejich úmyslem že není zřizovati zde vlastní sbory a zkracovati snad církev reformovanou; nýbrž přáním jejich a těch, kdož jich sem poslali, že jest reformovanou církev českou sesilovati a proto také co z katolictva získají, ochotně chtí církvi reformované přenechati.« Pisatel má pravdu až na to, že podmínku zamlčel, na níž postup svrchu uvedený závisel. Článek svůj velmi bojovně končí: »Řím chtí bořiti, ale Římu pracují do rukou, nebo nejen že dávají pohoršení, oni důsledným podkopáváním reformované církve pod rouškou bratrství mohli by konečně reformované církvi v Čechách zasaditi ránu, jakou jí při všem svém zjevném i pokrytém nepřátelství za to století od tolerančního patentu nemohl zasaditi ani Řím.« — Nám se zdá, že největší rány ref. církvi od tolerančního patentu zasadili neobrácení faráři. Nevraceli bychom se k článku tomu, kdyby i dalšídoby nebyl mnohých vedl v názoru na začátky církve naší.

asi bylo přišlo ono rozvlaženíčko, jež tam spůsobil Duch svatý.« Známo je, jak církevní úřadové nedovedli ve Strměchách zjednat pořádek. Strměšské nepořádky ukázaly, že to presbytero-synodálně-úředně-konsistorní zřízení státem uznané církve je velice málomocné zjednat pořádek, tím méně ovšem obživit to, co je mrtvé. Ale ještě jedna smutná věc se zjevila, že totiž časopisectvo evanjelické reformované našlo sice mnoho chyb na našem postupu a s celou vehemencí rozbíralo je, ale nenašlo slov, aby strměšské poměry spravedlivě posoudilo. Právě ve strměšské věci jednali jsme tak otevřeně a tak loyálně, jak jen bylo lze. Ostatně vylíčili jsme vše

---

Byl psán asi pod dojmem vyjednávání s »troskami sboru Balcarova«, o nichž se myslilo, že se vrátí do církve reformované. V článku tom ponejprv vytýkáno bylo, že církev svob. ref. »množí se nejraději tím, co v ref. církvi uloví.« Jak toto obvinění tehdy přiléhalo, nasvědčuje statistika uveřejněná v červencovém čísle »Betanie« 1889. (tedy roku následujícího): »Svob. ref. církev česká čítá nyní 296 členů a 104 dítky (v 5 sbořích) . . . . Z církve římské bylo z těchto členů přijato 207, z pravosl. 1; ze svob. církve škotské 1; ze svob. církve kongregační 1; ze svob. církve skalické, jejímž pastýřem byl br. V. Vališ 32, ze svob. církve bysterské, jejímž pastýřem byl zesnulý br. Balcar, 26; ze státem uznané církve reformované 19; ze státem uznané církve luterské 3; ze státem uznané církve bratrské 6. Tedy ze státem uznaných ev. církví 28, ani ne desátý díl.«

ve zvláštním spisku.[89] Snažili jsme se o smír s far. Jelenem, byli jsme však odmítnuti. A tak nezbylo nám než kázati tam evanjelium, a Pán se k práci naší přiznal.

Na Hrubé Lhotě konal 20 let velikou práci farář J. Karafiát,[90] a mnohé cenné ústupky obdržel od církevní rady, když znovu a znovu hrozil, že sbor lhotecký z ref. státem uznané církve vystoupí. Veliký dojem spůsobila petice presbyterstva jeho sboru V. ref. synodu podaná (1889.), v níž čteme slova: »Prohlašujeme, že se drahé reformované církve moravské hodláme pro nejvyšší možnost přidržet; zároveň však uctivě prohlašujeme, že nikdy nedopustíme, aby náš pan farář jinak svátosti vysluhoval, než jak nám káže jedině slovo Boží, a že by nám reformovaná církev přestala býti tou pravou církví, když by nám překážela u provádění církevní kázně.« Ve svých úspěších — a jeho sbor byl mlčky jakýmsi samostatným kantonem uprostřed církevní organizace — měl oporu v trvání naší církve.

---

[89] »Začátky svobodné reformované círve ve Strměchách«. 1898. Spisek byl ve svých jednotlivostech kritisován ale nevyvrácen.

[90] O těchto dvaceti letech práce a bojování chtěl far. Karafiát vydati dílo s úředními doklady. Kniha dosud nevyšla. Ovšem pisatel se změnil a asi cítí, že názor probuzených i jiných lidi na jeho valašskou práci se také změnil.

Po jeho odchodu nastoupil tam úřad František Urbánek, bývalý vikář pražský, který už jako gymnasista v Praze v našich mládeneckých hodinách k Pánu se obrátil. Farářem hrubolhoteckým byl dva roky (1895. až 1898.) Ve svých bojích přišel k tomu názoru, že všecka bída reformované církve z toho pochází, že Večeří Páně neobráceným posluhuje a děti křtí. Oznámil tedy svým círk. úřadům, že křtít nebude. Sup. Totušek vyzval jej, by do 8 dnů se dostavil do Jimramova k odvolání. Neodvolá-li, že ihned bude prohlášen za sesazeného. Když se Urbánek nedostavil, byl senior vyzván, by ihned sesazení na Lhotě provedl. To se stalo 1. ledna 1898.[91] V lednu 1898. musel se stěhovat Urbánek ze Lhoty ihned a odebral se do Prahy, a byl přijat do služeb naší misije. Služby, jež ref. církvi jinak nabízel, byly odmítnuty.[92] Více než dva roky ještě

---

[91] Zpráva podaná osmému konventu ref. superintendence moravské r. 1901. mluví, že Urbánek »složil úřad svůj s nedočkavým přímo chvatem« a přesídlil do Prahy »aniž by vyčkal propuštění a vyvázání z úřadu svého.« Tomu tak nebylo. Urbánek byl složen, propuštěn a vyvázán s nedočkavým přímo chvatem.

[92] Nabízel se českému superintendentovi pro práci v diaspoře s podmínkou, když nebude žádáno od něho, by křtil. Ale ten ho ostrým způsobem odbyl, že kdo ví, kde skončí. Hned na to šla ku-

uběhly, než se do svobodné ref. církve i s rodinou svou přihlásil, a přijat byl. (4. bř. 1900.)

Na jeho místo dostal se farář Gerža. Ještě než tento byl zvolen, povolán byl na Lhotu Adlof, by Šrámkovům dítko pokřtil. Učinil tak. Josef Šrámek byl pak r. 1899. s jara do církve přijat, v letě pak bylo přijato dalších 7, v prosinci pak 9 členů ze Lhoty.

Už to, že Urbánek přes své odchylné názory o křtu do práce svobodné ref. církve byl přijat, způsobilo nelibost far. Karafiáta, který byl vývojem věcí lhoteckých nemálo zarmoucen a jmenovitě volbou Geržovou, jíž zvítězila strana kázně Karafiátovy si nepřející a jí pohrdající, velmi zaražen. Ale Gerža neudržel se na Lhotě, a na jeho místo zvolen obecně i v našich kruzích vážený Gustav Švanda. Že pak i po tomto jeho zvolení nepřestali jsme pěstovat svých členů a že zatím něco málo dříve už probuzených přibylo, tvořilo podklad k ostrému vystupování proti nám se strany far. Karafiáta. Dokud se zdálo, že Karafiát šetří nás, neodvážili se jiní vystoupiti tak proti nám, jako když všem patrno bylo, že jsme o všechnu jeho přízeň přišli.

Ve svém listě zahájil kampaň proti nám,

---

renda po farních úřadech, vyzývající dovolávati se třeba pomoci politických úřadů, kdyby někde Urbánek odvážil se »přednášky« konat.

v níž se vystřídaly baterie děl různé toniny dle povahy a temperamentů pisatelů. A byly psány články tak ostré a vášnivé, a tak dlouho, že až s podivem. Jednou pro vždy měli jsme být souzeni a odsouzeni a na Sionu popraveni jako škůdci českého protestantismu. I cizina měla být informována o této záškodnici.[93] Vtipem, sarkasmen, posměchem i horlením nebylo šetřeno. Vtipnými, řezavými názvy měli jsme být sesměšněni. Pokus vyložit náš směr, proud, v kalendáři Husova domu na rok 1901. byl se všech stran energicky odmítnut, a sloužil za látku k novým výpadům.[94] Poměr tedy mezi

[93] Časopisy dělily se téměř o úlohu, jak potříti nás a stupňovaly své rozhorlení. Vrchol dosažen v polemických článcích »Husa«: »Jestřáb contra Hrdlička«, »To ano-to ne« a v superintendentní zprávě pro konvent moravský 1901. Když tento proslulý polemik podobným ač ještě daleko ne tak ostrým způsobem proti far. Karafiátovi nedávno vystoupil (článek Port Arthur na Smetánce), pozastavil se jiný časopis (Hl. ze S.) nad tímto »hrubým kalibrem polemiky« a protestoval proti jejímu tonu »tak aby tento náběh k revolverové žurnalistice u nás nedošel následování.« Však revolverový způsob mluvy nezjevil se tady poprvé. Když však šlo o nás, odsuzovali ten kalibr mnozí, ale časopisové mlčeli. Ostatně v následujícím čísle redaktor Hl. ze S. souhlas odepřel s uveřejněním stati, v níž spůsob onoho kalibru byl odsouzen.

[94] Článek »Dva proudy«. Jsou to upomínky prof. Karla Šubrta (někdy ne dost přesné a správné, jak

námi a ref. církví byl skalen. Pustý Rybný a Novič tvořily už jen podružné příčiny zkaleného poměru. Tam i zde nebyli jsme to my, kteří věci k roztržce dohnali. Probuzeným bylo tam znemožněno trvání v církvi reformované.

Z pojímání našeho, kdo může být členem, tudíž z našeho pojmu církve a ze zdůrazňování u nás obrácení, nového rodu a jistoty spasení, jakož i v provádění kázně plyne ten rozdíl prakse církve naší a reformované církve státem uznané, s níž v theoretickém učení souhlasíme.[95] Tento rozdíl je ovšem hluboký, s radostí však konstatujeme, že neschází těch v ref. církvi, kteří by si přáli, aby církev tvořili toliko ti, kteří se srdečně k Pánu obrátili. Existence naší církve je ovšem jakýmsi protestem k církvím stávajícím, jinak nebylo by jí třeba. Už ta

---

je zachytil prof. Váša). Na sepsání článku neměli jsme žádného vlivu, ani o něm jakého povědomí. Mnozí domnívali se, že podloudně vychází od nás.

[95] V Zřízení svob. ref. církve zní § 1. Kdo jest členem: »Za členy svobodné ref. církve mohou jen takoví přijati býti, kteří vyznávají, že celým srdcem se k Pánu Ježíši obrátili, že mají odpuštění hříchův a jistotu spasení a svým obcováním opravňují k naději, že přešli ze smrti do života, a kteří dobrovolně a z přesvědčení se k církvi přihlásí. Dítky členů církve, jež k Pánu Ježíši jsou vedeny a v učení církve vyučovány, mají-li se státi členy církve, musí samy osobně též vyznati.«

existence naše je svědectvím, jemuž bude odpíráno, anebo jež bude uvažováno a přijímáno.

Sporů si nepřejeme, aniž chceme postavení positivních farářů církve reformované a jiných stěžovati. Doufáme, že se najde způsob klidného spolužití. Není touhy, zdá se, na obou stranách k sváření se a rozkolu, který by poškozoval království Božího a šířil konfesijní nevraživost. Je touha doplňovati se a povzbuzovati na vzájem v práci evanjelia v národě našem, by tento ujal dědictví po otcích. K tomu chceme i my svou trochou přispívati.[96]

---

[96] Pisatel tázán byv, jak si představuje budoucí vývoj, pravil v podstatě: »Věřím, že Pán Bůh dá rozvlažení v církvi reformované. Až je dá, budou ovšem dvě strany, kterých nebude lze srovnat. Jedna bude vylučovat druhou. Buďto věřící se zmocní a vyloučí nevěřící, anebo tito (opřeni o státní autoritu znemožní věřícím trvati v církvi. Tato disrupce (odtržení) povede k novým formacím. Bude-li té doby svob. ref. církev opravdu živá a vedena Duchem sv., stane se krystalisačním bodem, kolem něhož se seskupí všichni věřící vyšedší z církve reformované, anebo bude-li ta strana, která provedla exodus z církve státem uznané, živější, mohutnější Duchem, silnější věrou, bude ovšem magneticky působit na církev svobodnou. Mně zdá se, že spíše dojde k exodu věřících. Naší povinností je přát si, by oživena byla ref. (i lut.) církev a pracovati k tomu. Na nás pak je býti na stráži a na modlitbách, aby naše církev nezvlažněla, ale sesílila se v Duchu, by se takovým bodem kry-

XV.

I vnitřní záležitosti církevní nebraly se vždy klidným chodem.

Tak otázka křtu vržená agitační silou Novotným v řady naše musela býti zodpověděna. Muselo o ní býti jednáno i na konferenci. Bylo to r. 1897, kdy na českoskalické konferenci tři bratři povstali, kteří si přáli, aby otázka křtu v církvi byla řešena, nesouhlasíce se křtem dítek vlivem některých svobodných církví porýnských (nikoliv baptistských) a odvolávajíce se závoveň na prohlášení Clarkovo před 10 lety učiněné, že otázka křtu v církvi naší má býti volnou. Když tehdy někteří baptisty byli znepokojeni o svém křtu (v římské církvi), prohlásil Clark, že ochoten je křtít je jako dospělé nyní. Debaty konference byly velmi čilé. Pro i proti byly sneseny důvody. Strana snažila se přesvědčit stranu. Většina převážná však byla pro podržení křtu dítek. Avšak usneseno, že církev zastoupená na konferenci vychází snášelivě vstříc těm, kteří se svým svědomím křtu dítek srovnati nemohou a svoluje pro ně k volnosti křtu. Usnesení

---

stallisačním stala.« To je ostatně mínění pisatelovo dosavad, To mínění netajené zavdalo podnět k pověstem. že se pisateli jedná o rozbití církve reformované.

to prošlo jmenovitě z bázně před rozkolem, potom také z toho ohledu, že ti, kteří pro sebe volnost nekřtít žádali, neprohlašovali se za baptisty křtu dítek vůbec neuznávající, nýbrž oni uznávali, že křest dítkám věřících rodičů udělován býti může, aniž pro něj někoho soudí, že však pro sebe raději nekřtít dítek volí. Také i ten ohled tu byl, že kdyby jen baptisté se své strany také k takovéto povolnosti došli, ponechávajíce otázky křtu k vyřízení každému jednotlivému svědomí, nebylo by potřebí roztržky s nimi, a že by pak mohla tu být toliko jedna svobodná církev. Pozoruhodné pak je, že všichni tři bratři, kteří tenkrát usnesení konferenční spůsobili, názor svůj tehdejší opustili a dítky s dobrým svědomím křtí.[97]

---

[97] Tato různost názorů připuštěná v této věci, zavdala podnět jednomu listu, aby nám reformovanost zpola upřel. Zůstali jsme reformovanými přes to, byť jsme uznávali, že stará symbola, jež máme s ref. církvemi společně, nejsou neomylna a že mnohé pravdy mohou snad býti i jinak vyjádřeny, než ona je vyjadřují, však vždy týmiž pravdami zůstanou. Jiní upírají nám jméno naše pro naše zřízení. Jakoby zřízení kongregační učení reformované vylučovalo. Jiní rádi by nám jméno to upřeli, protože jsme prý nepovstali disrupcí z církve tu stávající. Je pravda, že to disrupce nebyla, ale přes to souvis s ref. církví tu byl a je, jak nás historie poučuje. Proslulý polemik nám vytýká »dogmatické spektrum duhovými barvami hrající.« Nejsme si toho vědomi. Alespoň jistě ne v té míře, jak se ob-

Když původně sdéláváno bylo zřízení, nemyslilo se na více sborů a to sborů samostatných. Nebylo také vedoucích lidí. Během času ukázalo se, že roztříštěnost vadí, a že misije není dostatečným tmelem pro sbory. Uvažováno, jak při důrazu na nezávislost jednotlivých sborů sdůraznit také sounáležitost. Vznikl proto návrh (V. Huška) na církevní výbor, který by se dělil s misijí o dozor a jakousi správu církve ne sice povahy instituce konsistorní ale poradní, konferencí i sbory ve svých právech omezenou, s plným šetřením autonomie církví. Návrh však na plzenské konferenci r. 1898. zavržen, a voleni na žádost Clarkovu bratři, s nimiž by se radil

jevuje v kruzích jeho církve. U nás racionalistický Košut nebyl by tak dlouho možný. Táž církevni rada držela jej, která učebnici o Písmě neschválila pro jistá tvrzení. A jaké pohříchu protivy v téže církvi se trpí! Na jedné straně názor na Písmo sv. staroreformovaný, druhá pak ten názor za obskurantismus a petrefakt vyhlašuje. Škola Böhlova a »liberální nikodemství« a víc než to: mohou být ještě větší protivy? A nezaráží-li, že v ref. církvi namnoze se s luterským názorem o křtu a o Večeři Páně setkáváš? A co »ten ostrý myšlénkový rozpor s dogmatikou církevní i v učení o zjevení vůbec i o osobnosti Kristově«, který se na schůzi inteligence 2. ún. 1905. zjevil, není úkazem, že v ref. i lut. církvi jsou názory, které nesouhlasí s Písmem ani s ev. učením? Srovnej co Hl. ze S. 2. bř. 1905. napsaly: »Ať si tu orthodoxní theologie soudí jakkoli, nám a myslíme většině zástupců náboženství v naší církvi jest dogma

v těžších otázkách, tedy výbor povahy osobní. Ale tím otázka ta nezmizela. Neboť dvě zásady v poměru sborův zůstanou vedoucími: zásada autonomie, svéprávnosti, nezávislosti a samostatnosti každého sboru a bratrská součinnost a shoda mezi sbory. K oběma těmto zásadám pod zorným úhlem lásky Kristovy přihlížeti musí každá konference, kterážto instituce zavedena byla r. 1889.

Otázka zrála od plzenské konference 1898, až uzrála. Na konferenci rovněž v Plzni odbývané, r. 1903. většina hlasů odepřela voliti výbor povahy osobní, tak že misije byla tu bez rádců důvěrou sborů pověřených. Důsledek toho byl, že Dr. Clark a John S. Porter na radu dr. Schaufflera vybídli sbory, by volili delegáty, kteří by vypracovali spolu s nimi návrhy pro příští konference. Měli býti voleni tři, ale zvoleni byli toliko dva Frt. Urbánek a A. Adlof. Volbu třetího zmařila roztříštěnost hlasů. Ti spolu s zástupci misije vypracovali návrh na nové církevní zřízení, v němž pů-

---

skutečně symbolem ve smyslu Sabatierově, a naše inteligence může býti jista, že jí nikterak nemíníme překážeti, vyloží-li si tato symbola ve smyslu svému vědeckému poznání přiměřeném, byť bychom při tom i přišli o slávu orthodoxie«!! Tu jsou povážlivé rozpory ve věcech podstatných. Toto spektrum je mnohem smutnější než ve svob. ref. církvi zjevující se různosti názorů. V podstatném svornost, v nepodstatném volnost, ve všem láska buď!

sobnost konference i církevního výboru byla vytčena. Návrh byl v čas sborům k úvahám rozeslán a předložen konferenci smíchovské (9.—12. května 1904), která odkázala jej zvláštní komissí (Jos. Melichar, Ant. Chráska, Ant. I. Škarda), která spolu s komitétem návrh vypracovavším návrh ještě jednou šetříc mínění sborů, a jej pak místy pozměněný nebo doplněný v plném sezení předložila a odůvodnila. Byla mu pak věnována veliká péče, neboť zástupcové církví byli si vědomi důležitosti svého jednání. Konference smíchovská byla z 16 konferencí dosud odbývaných nejdůležitější.

Rozmanitost darů a způsobů, která se jeví mezi dělníky církve naší, jeví se také i v předběžném vzdělání. Jen menší část má akademické vzdělání, jiní vyšli z ústavů Chrischonského u Bazileje nebo z Neukirchenského v Porýnsku, nebo Barmenského. Šubertův příklad a nutná potřeba vedla ke zřízení jakéhosi druhu bohoslovecké školy v Praze. Z ní vyšla celá řada evanjelistů a kazatelů našich. Vyučovali jsme sami, a k tomu i nápomocni byli farář Jos. Dobiáš a vikář (nyní také farář) Boh. Baštecký. Ale mnohá naše práce ukázala, že nelze míti také školu, vyjednávání pak s jedním ref. farářem, by on do Prahy se přestěhoval a jen vyučování se věnoval, se rozbilo. A tak škola hned v 3. roce

svého trvání zanikla. Z ní vyšli kazatelé Zelinka, Hušek, Kotouč a zemřelí Bejšovec a Wolf, mimo ně pak někteří pokračovali v studiích svých v Americe a jsou tam činní. Zániku této školy ovšem je litovati.

Všecku volnost, jíž se těšíme nyní, třeba v míře omezené, museli jsme vybojovat. Znovu byla r. 1886. shromáždění zakázána v sálech na Vinohradech a v Truhlářské ul. v Praze. Tentokrát obrátili jsme se sami deputací k ministrům hr. Taaffovi a bar. Gautschovi s výsledkem příznivým. I v Husinci persekuce přestala, když věc přednešena byla v parlamentě v interpellaci posl. Šíla. Jsme vděčni za to, že je nám svobody zákonem zaručené od úřadů dopřáváno. Úřadové přesvědčiti se mohli za tu řadu let, že nemáme cílů jiných než duchovní, a že se nám jedná toliko o život z Boha. Tím trapněji muselo dotýkati se nás stanovisko vrchní církevní rady, která 15. dubna 1898. duchovní správce vybídla po případě i politické úřady na činnost naši upozorňovati![98]

---

[98] Odstavec zní: »Dle okolností měli by duchovní správcové uraditi se i s presbyterstvy, čeho by po případě bylo potřebí opatřiti. V případě nutném — srovn. čl. 16. státního základního zákona ze dne 21. pros. 1867. o všeobecných právech státních občanů a čl. 7. odst. 2. mezináboženského zákona ze dne 25. kv. 1868. mohlo by i úřadu politickému býti podáno potřebné oznámení.«

Studující našich škol dříve vylučováni, mohou studovat volně. I děti patřící k církvím neuznaným nemohou nyní nuceni býti k náboženskému vyučování církví uznaných.

Jen dosud těžce neseme výklad jasného zákona, jak i nejv. správní soud pohříchu vykládá, že přestup dětí mladších sedmi let do církve naší s rodiči na vědomí úřadové bráti nechtí, vymlouvajíce se, že přestup k církvi státem neuznané není změnou náboženství! Je to odkaz českobrodského hejtmanství, které takto i na nejvyšších místech se svým názorem prorazilo. Ale smíme doufati v Pána, že i v té věci jasné znění zákona zvítězí, a že i nejvyšší správní soud názor svůj změní. O to tedy ještě zbývá bojovati. Jsme pak povděčni, že konvent seniorátu pražského na Vinohradech r. 1904. zasedající, návrh far. Součka přijal, v němž stanovisko úřadů se odmítá, a konvent se vyslovuje, že nemá býti rodičům »bezkonfesijním« bráněno bráti dítky své s sebou, nedokonaly li sedmého roku věku svého. Tolerantního usnesení toho sluší vděčně vzpomenout a uznat je jako církve evangelické důstojné a ji zdobící.

Všecky snahy čelící k větší svobodě svědomí, ať vycházejí odkudkoli, mají naše vděčné uznání a naši podporu. Svobody, jíž sobě žádáme, přejeme i jiným, a toužíme, aby

brzo doba přišla, aby i v Rakousku církev oddělena byla od státu, a proklamována byla skutečná svoboda náboženská.

Tyto drobné nesnáze a těžkosti vzbudily ojediněle úvahy, zda-li by církev naše neměla žádati za státní uznání, jehož by jistotně stát neodepřel, jak nejednou ministři prohlásili. Ale tužby podobného druhu sdíleny byly nepatrnou vždy jen minoritou. Většině vždy zůstávalo jasné, že církev a stát mají pracovati každý ve svém poslání, a nemásti svých sfér od Boha jim vytknutých. Církev má stát jedině a pouze pod svrchovaným právem Kristovým, a býti závislá pouze na něm. Členové pak církví mají býti nejlepšími občany státu a členy svého národa, aniž by v duchovních svých povinnostech a právech od Boha jim propůjčených vázati se dali kteroukoli autoritou. Svědomí je zodpovědno Bohu a nemůže znásilněno býti mocí jakoukoli. Členové církve modlí se za císaře, vládu a úřady, a usnadňují svým řádným životem a požehnaným vlivem jejich těžký úkol. Ale svatyně duchovní je jen pro Boha a jeho vůli. Církev svobodná žádajíc za uznání zřekla by se práva existenčního, neboť pak mohla by se přivtělit k církvi reformované uznané a sesílit positivní proud v ní, anebo jinam, neboť otázka zřízení není to nejpodstatnější,

což uznáváme i při svém vědomém stanovisku kongregačním, na němž z přesvědčení stojíme.

Nelze dobře pověděti vše, co vykonáno a co nevykonáno bylo, co tužeb bylo v hrudích našich vzbuzeno aneb pochováno, co vzdechů bylo vysíláno, kolik sklamání a slabosti, chyb a nedopatření bylo v naší práci. I dějiny naší církve jsou dějiny našich chyb a dějiny lásky Boží. Co dobrého tu vykonáno, co dobrého tu vlivu bylo na církve jiné, jmenovitě na reformovanou i na luterskou (far. šonovský Janata) skrze církev a práci naši: to je z Boha. Za to budiž veleben Bůh. Co je zkaženo, je ovšem z nás. Byli jsme nedočkavi často, ukvapeni v úsudku, netrpělivi. Mohli jsme být lepším kvasem, lepší solí, lepším světlem. Pán račiž milostivě zahladiti všecky naše chyby a naučiti nás viděti lépe, žíti světěji, milovat vroucněji, odpouštět srdečněji, pracovat moudřeji a upřímněji, věřit mu více a očekávat na něj důvěrněji než dosud a děkovat mu opravdověji a radostněji, a chovat se pokorněji.

Ač mnoho vykonáno za ta léta, jsme pořád ještě jako by v začátcích. To každý rok konstatovati nám je jmenovitě v tak důležité práci, jako je Křesťanský spolek mladíků v Čechách se svými 12 filiálkami. (Zří-

zen 25. bř. 1886.) Přes to budiž oslaveno jméno Boží z toho, co je.

Máme 60 kazatelských stanic, 23 sborů s více než 1500 členy a 700 dítkami, 12 kazatelů, 5 evanjelistů, více než 12 kolportétů, 15 spolků mladíků, 1 spolek mládeže, 5 spolků Modrého Kříže, 1 spolek dívek, 1 spolek pro všechny, 1 spolek pro záchranu padlých žen a dívek »Domovina«, Spolek »Betanii« mající ve správě 9 domů pro shromáždění, Spolek »Podpora« (tedy 26 spolků se stanovami). Na 200.000 biblí a zákonků bylo rozšířeno, na 100.000 knih a knížek, na 2,000 000 letáků, traktátů, písní. Vydáváme 4 časopisy: Betanii, Mladý Křesťan, Přítel lidu, Ženský lístek. Mnoho jsme směli v život uvést v jiných a jiných směrech. Je sice pravda, že jest mnoho, co by nás zarmoutiti mohlo, poněvadž to vše, co vykonáno, nekryje se daleko s našimi tužbami a žádostmi, avšak nechť dobrořečí duše naše Hospodinu a nezapomíná se na všecka dobrodiní jeho. Je to jeho věc, k níž stojíme, a jeho práce, v niž jsme vešli. Bůh nám dej věrnost svou, skrápěj nás rosou svou a veď nás ku předu.

Jsme pevně přesvědčeni, že máme tu v národě našem od samého Boha poslání a věříme, že i vznik hnutí toho, které my representujeme, je částečné vyplnění modlitby našich otců, s nimiž duchovně sou-

visíme. »Doufáme, že časem se pozná všeobecně, že ne formou udržíme spojení se slavnou dobou reformace české, ale Duchem a životem z Boha. Jen kdo jsou živi Bohu, jsou dědicové Jednoty českobratrské.« Jsme vděčni za to, co vykonali u nás američtí bratři, ale na vývinu práce naší nelze znamenat amerikanismu. Jsme Češi, a také sborové naši vyvíjejí se po česku, a mají se také vyvíjeti po česku.[99]

Co vykonáno, je nesmírně málo v poměru k tomu, co vykonati zbývá. Ještě jsme nenaplnili evanjeliem celou naši vlast a národ. Ještě také nejsme uceleni dost uvnitř. Ještě nejsme si všichni vědomi velikých svých cílů. »Co jest to mezi tak mnohé?« Ale když to, co jsme a co máme, položíme k nohám Spasitelovým, on může požehnat a rozmnožit to málo, a může použit nás (vedle jiných a s jinými) jako nástroje v onom velikém rozvlažení, za něž prosili otcové naši, za něž prosíme i my, jehož očekáváme, jež věříme, že přijde, jež toužebně vyhlížíme, a k němuž pracujeme

Historie naše ukazuje, že byly doby, kde jsme byli blízko rozkladu, ale Pán díla svého neopustil, on je znovu obživil. On byl milostiv nám. Buďiž jemu čest a sláva! Byly

---

[99] Máme jeden malý sboreček německý v Trutnově a německou část sborečku v Žyrardově.

stanice, sbory (jmenovitě dva), jichž svícnem Pán pohnul, poněvadž opustili první lásku. Dejme se vystříhat svými neúspěchy a čiňme pokání. Každý jednotlivý bratr a sestra zodpovědni jsou za celkový stav církve. A jedná-li se nám o to, abychom byli opravdovým světlem a ne prskavkou úžas snad vzbuzující ale pomíjející, volejme k Pánu: »Hospodine, dílo své uprostřed let při životu zachovávej.« (Ab. 3, 2.) »Zdaliž ty obrátě se neobživíš nás, tak aby se lid tvůj veselil v tobě? Ukaž nám, Hospodine, milosrdenství své a spasení své dej nám.« (Ž. 85, 7. 8.)

A pak můžeme hleděti vstříc lepší budoucnosti, než jaká byla minulost, protože i o nás řečeno bude: »Hospodin tam!« (Ez. 48, 35.).

OBSAH:

I.

